

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

ORTA ÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN KARAR VERME
STRATEJİLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ecvet KURT

TRABZON
Ocak, 2016

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

ORTA ÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN KARAR VERME
STRATEJİLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Ecvet KURT

Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek
Lisans Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Halit SUIÇMEZ

TRABZON
Ocak, 2016

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

**Bu çalışma jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda
YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 15 / 01 / 2016**

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Halit SUIÇMEZ

Üye : Prof. Dr. Arslan KALKAVAN

Üye : Doç. Dr. Mehmet ÖZTÜRK

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

**Doç. Dr. Nevzat YİĞİT
Enstitü Müdürü**

BİLDİRİM

Tezimin içerdđi yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadđımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldđını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

**Ecvet KURT
15 / 01 / 2016**

ÖN SÖZ

Günümüz insanının yaşam koşulları ve bu koşullar içinde verdiği çaba her geçen gün önemini artırmaktadır. Bilgilerin baş döndürücü hızla hareket etmesi ve bütün dünyaya çok kısa bir sürede yayılması sonucunda bireylerin bu hıza yetişmek için kendilerini sürekli yenileme kaygısı bazı sıkıntılara yol açabilmektedir. Özellikle üniversiteler, bireylerin bu hıza karşı verdiği çabada etkin rol oynamaktadırlar. Bu süreçte, gençlere aktarılan bilgiler, destekler, kazanımlar ve gelişmeler, onların sonraki yaşamlarını şekillendirecektir. Bu sayede toplumsal olarak daha sağlıklı ortamlar sağlanabilecektir. Türkiye’de Türk Milli Eğitim Sisteminin yakın ve uzak hedefleri göz önünde tutularak, okul öncesinden lisansüstü eğitim-öğretim sürecine kadar öğrencilerin gerek akademik gelişimleri, gerek sosyal gelişimleri, gerekse kişilik gelişimlerini dikkatle izleyerek geleceğin sağlıklı bireyleri ve sağlıklı toplumunu oluşturmanın çabaları verilmelidir. Bu çabalar ne kadar profesyonel yapılırsa okul sonrası süreçte, bireylerin kendilerini algılama ve tanımlama biçimleri, gelişmeleri kabul etme ve çevrelerine uyum düzeyleri, stresleriyle başa çıkmada başarılı olma ve sağlıklı kararlar alabilme becerileri o kadar istenilir düzeyde olacaktır.

Bu araştırmada Okul Spor Müsabakalarına Katılan ve Katılmayan Orta öğretim Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmiştir.

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde, destek ve katkılarının yanı sıra değerli zamanını, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, bana karşı yaklaşımlarından hep güven duyduğum değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Halit SUIÇMEZ’e teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Mesleki ve bilimsel düzeyde sahip olduğum özgüvenin mimarları olan Karadeniz Teknik Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu hocalarıma teşekkür ederim. Özellikle araştırmanın başlangıç aşamasından bitimine kadar kıymetli zamanını ve bilgilerini esirgemeyen değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa BAŞ’a teşekkürü bir borç bilirim.

Dünyaya gözümü açtığım zamandan bu yana maddi ve manevi desteğini hiç eksik etmeyen anne ve babama, fedakârlığı ve desteği ile her an yanımda olan sevgili eşim ve oğluma şükranlarımı sunuyorum.

Sevgi ve saygılarımla...

Ocak, 2016

Ecvet KURT

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Araştırmanın Amacı	3
1. 1. 1. Araştırmanın Alt Amaçları.....	3
1. 1. 2. Araştırmanın Hipotezleri.....	4
1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	5
1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1. 4. Araştırmanın Varsayımları	6
1. 5. Tanımlar.....	6
2. LİTERATÜR TARAMASI	8
2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	8
2. 1. 1. Karar Verme Kavramı.....	8
2. 1. 1. 1. Karar Verme ile İlgili Model ve Kuramlar	9
2. 1. 1. 1. 1. Gelatt'ın Karar Verme Modeli.....	10
2. 1. 1. 1. 2. Krumboltz'un Kariyer Kararlarıyla İlgili Sosyal Öğrenme Kuramı.....	11
2. 1. 1. 1. 3. Fayda Kuramı.....	12
2. 1. 1. 1. 4. Çatışma Kuramı	12
2. 1. 1. 2. Karar Verme Süreci	13
2. 1. 1. 3. Karar Verme Stilleri.....	16
2. 1. 1. 4. Sporda Karar Verme	18
2. 1. 2. Spor Kavramı	21
2. 1. 2. 1. Sporun Tanımı	21
2. 1. 2. 2. Sportif Faaliyetlere Katılım.....	23
2. 1. 2. 3. Sportif Faaliyetlere Katılımı Etkileyen Faktörler	24

2. 1. 2. 3. 1. Öğretmenlerin Bilgi Düzeyleri.....	24
2. 1. 2. 3. 2. Okulun İlgisi ve Kapasitesi	25
2. 1. 2. 3. 3. Cinsiyet ve Yerleşim.....	25
2. 1. 2. 3. 4. Ailenin Kültürel Yapısı ve Ekonomik Düzeyi	25
2. 1. 2. 4. Sporun Kısa Tarihçesi	26
2. 1. 2. 5. Sporun Faydaları ve Önemi.....	27
2. 1. 2. 5. 1. Bireysel Açıdan Spor.....	27
2. 1. 2. 5. 2. Sosyolojik Açıdan Spor	27
2. 1. 2. 6. Sporun Önemi.....	28
2. 1. 2. 6. 1. Kişisel Yönden Sporun Önemi	28
2. 1. 2. 6. 2. Toplumsal Yönden Sporun Önemi	28
2. 1. 2. 6. 3. Ekonomik Yönden Sporun Önemi.....	29
2. 1. 2. 6. 4. Çocuk ve Gençler için Spor Eğitiminin Önemi	29
2. 1. 2. 6. 5. Ulusal ve Uluslararası İlişkilerde Sporun Önemi	30
2. 1. 2. 7. Sporun Amaçları	30
2. 1. 2. 7. 1. Sporun Temel Amaçları	30
2. 1. 2. 7. 2. Spor Eğitiminin Amaçları.....	31
2. 1. 2. 8. Bireyleri Spor Yapmaya İten Nedenler	32
2. 1. 2. 9. Spor Faaliyetlerinin Gelişimindeki Rolü	33
2. 1. 2. 9. 1. Fiziksel Gelişimindeki Rolü	33
2. 1. 2. 9. 2. Psiko-Motor Gelişimindeki Rolü	34
2. 1. 2. 9. 3. Fiziksel Psiko-Motor Gelişimindeki Rolü	35
2. 1. 2. 9. 4. Zihinsel Gelişimdeki Rolü.....	35
2. 1. 2. 9. 5. Duygusal ve Sosyal Gelişimdeki Rolü.....	36
2. 2. Literatür Taramasının Sonucu.....	37
2. 2. 1. Yurt İçi Literatür Taraması	37
2. 2. 2. Yurt Dışı Literatür Taraması	42
3. YÖNTEM	45
3. 1. Araştırmanın Yöntemi	45
3. 2. Evren ve Örneklem	45
3. 3. Anketlerin uygulanması.....	45
3. 4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi.....	46
3. 5. Verilerin Toplanması ve Bilgisayar Ortamına Aktarılması	47
3. 6. Verilerin Analizi	47
4. BULGULAR.....	48

4. 1. Katılımcılara Ait Genel Özellikler.....	48
4. 2. Karar Verme Ölçeği Puanlarının İstatistik Test Sonuçları	53
5. TARTIŞMA	63
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	74
6. 1. Sonuçlar	74
6. 2. Öneriler	76
6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	76
6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	77
7. KAYNAKLAR	78
8. EKLER.....	86
9. ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ	89

ÖZET

Ortaöğretim Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin karar verme stratejilerini bazı değişkenler açısından incelemektir.

Araştırmanın evrenini, Trabzon Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ve farklı statülerde öğretim veren Spor Lisesi, Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi'nde okuyan öğrenciler, örneklemini ise, araştırma kapsamına alınan 473 ortaöğretim ikinci kademe öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilerin demografik bilgileri ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik araştırmacı tarafından geliştirilen 16 soruluk kişisel bilgi formunun yanında, Mann ve Diğ. (1998), tarafından geliştirilen (Melbourne Decision Making Questionary) Deniz (2004), tarafından Türkçe'ye uyarlanan 28 maddelik Karar Verme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklerden elde edilen verilerin yüzde ve frekans dağılımları alınmış, bazı demografik özellikler ile karar verme stratejileri arasındaki farklar için t test ve varyans analizi yapılmış istatistikî anlamda $P<0.05$ anlamlılık düzeyi belirlenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 18,0 istatistik programı kullanılmıştır.

Araştırmada; karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri açısından öğrencilerin cinsiyet, yaş, okul müsabakalarına katılma durumu, okul türü, yaşamlarının çoğunu geçirdiği yerleşim merkezi, aile gelir düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyleri değişkenleri arasında; istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmalar olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Sonuç olarak, erkek öğrencilerin karar vermede özsaygı düzeyleri, kadın öğrencilerin karar vermede özsaygı düzeylerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Okul spor müsabakalarına katılmayan öğrencilerin okul müsabakalarına katılan öğrencilere göre öz saygı ve kaçınan karar verme düzeyleri daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerin karar vermede özsaygı ve karar verme stratejilerine göre özerk olma davranışıyla ve öz güvenleriyle, düşüncelerini açıkça söyleyebilme, yaptığı veya yapmak istemediği şeyi kendi iradesiyle sonuçlandırabilme, karar verirken başkalarından bağımsız olma açısından önemli olduğu bulgularına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Spora Katılım, Karar Verme, Karar Verme Stilleri.

ABSTRACT

Examining some of the variables Decision-Making Strategies for Secondary School Students

The aim of this study is to examine some of the variables in terms of decision-making strategies for secondary school students.

The population of the investigation, Trabzon connected to the Directorate of Education and Sports High School instructor in different status, Vocational Schools, Imam Hatip High School, High School and students studying in the High School of Science, the sample of the 473 received in the research constitute upper secondary students. Students by researchers to determine relationships between decision-making strategies developed by demographics next 16 to solicit personal information, Mann et al. (1998) developed by (Melbourne Decision Making Questionary) Sea (2004), adapted to the decision by the Turkish 28-item scale was used Vermeer. Percent and frequency distribution of the data obtained from the scales were, for some demographic differences between the decision-making strategies t test and variance analysis made statistical significance of $P < 0.05$ significance level was set. In SPSS 18.0 statistical software was used to evaluate the data.

In the study; decision on self-esteem and decision-making gender of the students in terms of style, age, attend school events status, type of school, central residential spent most of their lives, family income, maternal and paternal education levels among variables; It was found to be significant statistically differences ($p < 0.05$).

As a result, self-esteem, decision-making levels in male students, female students in decision-making has been found to be higher than the level of self-esteem. According to students who attend school students to participate in school sports competitions competitions avoidant self-esteem and decision-making levels was observed to be higher. In deciding the students with behavior be autonomous according to their self-esteem and decision-making strategies and their self-confidence, to say clearly their thoughts, to finalize its own volition what he did or did not want to make the decision concluded that the findings are important in terms of being independently while giving others.

Key Words: Sport, Sport Participation, Decision Making, Decision Making Styles.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	48
2.	Öğrencilerin Yaş Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	48
3.	Öğrencilerin Sınıf Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	48
4.	Öğrencilerin Okul Türü Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	49
5.	Katılımcıların Okul Müsabakalarına Katılmalarına İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	49
6.	Katılımcıların Beden Eğitimi Dersinden Hoşlanma Durumuna İlişkin Yüzde Frekans ve Dağılımları	49
7.	Katılımcıların Yapmış Oldukları Spor Türü Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	50
8.	Katılımcıların Yaptıkları Spor Düzeyi Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	50
9.	Katılımcıların Kaldıkları Yer Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	50
10.	Katılımcıların Yaşamlarını Geçirdiği Yerleşim yeri Değişkenine ilişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	51
11.	Katılımcıların Aile Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	51
12.	Katılımcıların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	51
13.	Katılımcıların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	52
14.	Katılımcıların Baba Mesleğine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	52
15.	Katılımcıların Anne Çalışma Duruma İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	52
16.	Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Karar Verme Stratejilerine İlişkin T Testi Sonuçları	53

17.	Katılımcıların Okul Spor Müsabakalarına Katılma Durumlarına Göre Karar Verme Stratejilerine İlişkin T Testi Sonuçları	53
18.	Katılımcıların Yapmış Oldukları Spor Türü Değişkenine Göre Karar Verme Stratejilerine İlişkin T Testi Sonuçları	54
19.	Katılımcıların Anne Çalışma Durum Değişkenine Göre Karar Verme Stratejilerine İlişkin T Testi Sonuçları	55
20.	Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	55
21.	Katılımcıların Sınıf Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	56
22.	Katılımcıların Okul Türü Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	57
23.	Katılımcıların Beden Eğitimi Dersinden Hoşlanma Durumu Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	57
24.	Katılımcıların Yaptıkları Spor Düzeyi Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	58
25.	Katılımcıların Kaldıkları Yer Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	58
26.	Katılımcıların Yaşamlarını Geçirdikleri Yer Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	59
27.	Katılımcıların Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	60
28.	Katılımcıların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	60
29.	Katılımcıların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	61
30.	Katılımcıların Baba Mesleği Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	62

KISALTMALAR LİSTESİ

- O.Ö** : Orta Öğretim
K.V.S : Karar Verme Stilleri
K.V.Ö : Karar Vermede Özsaygı

1. GİRİŞ

Birey, doğumundan ölümüne kadar geçen süre içinde, yaşamın her anı ve her alanında sürekli olarak bir takım problemlerle karşılaşmaktadır. Yaratıcının bireye vermiş olduğu akıl, zekâ, üstün yetenek kabiliyeti ile bu problemlerin üstesinden gelip hayatını idame ettirmesi kaçınılmaz bir sondur. Yaşam, bu problemlerin üstesinden gelebilmek için karar verme durumu ile iç içe sürmektedir. Verilen kararların niteliği ve niceliği, bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemine, karar verilmesini gerektiren durumun ve seçeneklerin özelliklerine göre değişmektedir (Çetinkaya 2013).

Karar verme, zihinsel bir süreç olup insanın en önemli yaşam becerilerinden biridir. Karar verme akıl, düşünce, bilinç ve irade ile donatılmış insana özgüdür. İnsanın tüm eylem ve davranışı, bilinçli ya da bilinçsiz olarak bir karar verme işlemidir. Yerinde ve uygun verilmiş kararlar bireyin yaşamında olumlu değişimlere neden olurken, hatalı verilmiş kararlar yaşam yönelimini olumsuz yönde etkiler. Gittikçe daha karmaşık hale gelen sosyal ilişkiler içinde birey sürekli problem ve seçeneklerle yüz yüze gelmekte, kendisi için en uygun kararı vermek durumunda kalmaktadır (Çoban ve Hamamcı, 2006)

Ergenlik, fizyolojik, bilişsel, psikolojik ve sosyal boyutlarda bir dizi gelişim görevini içine alan zorlu bir dönem olarak yaşanmaktadır. Bireyin bu dönemde göstereceği çaba; kalıtsal yapının, daha fazla da gelişimini sürdürdüğü çevrenin ürünü olarak şekillenir (Başer, 2006). Ersanlı (1991)'nin ifadesiyle bireyin gelişimi, toplumun bireye tanıdığı fırsatlara paralel olarak anlaşılabilir. Ergenin sosyal çevresinden algıladığı destek, onun, geleceği için etkin kararlar alması ve doğru tercihler yaparak sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilmesinde önemli olmaktadır.

Bireyin, karar verme durumlarına yaklaşımı ve karar verme davranışlarında bulunurken kullandığı stratejiler ve stiller günümüzde gittikçe önem kazanmaktadır. Bireyin, yaşamından doyum alması ve kendini geliştirebilmesi için, uygun ve etkili karar verme becerisi kazanmasına yardımcı olunması gerekmektedir. Karar verme davranışını etkileyen bazı faktörler vardır. Bireyin içinde bulunduğu bireysel ve sosyal koşullar karar verme davranışını etkilemektedir (Ersever, 1996; Eldeleklioglu, 1996; Deniz, 2002).

Karar verme stili; bir karar alma durumunda bir kişinin yaklaşım, tepki ve eylemlerde bulunduğu duruma denir (Phillips, Paziienza ve Ferrin, 1984). Dolayısıyla bireylerin karar verme sürecindeki tutumu ve olaylara karşı tavrı önem arz etmektedir. Bireyin bir karar verme sorununa yaklaşımını ve karar verirken izlenen yöntemleri içeren karar verme stratejisi, (Kuzgun, 2000) kararın niteliğini etkileyecektir. Bireyler karar verme sürecinde

farklı stiller kullanmaktadırlar. Deniz(2004)'e göre, bireyler karar verme sürecinde; dikkatli, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme stillerini kullanır.

Dikkatli karar verme stilini uygulayan bireyler, karar vermeden önce özenle ilgili bilgiyi arar ve alternatifleri dikkatlice değerlendirdikten sonra seçim yapar. Kaçınan karar verme stilini uygulayan bireyler; karar vermekten kaçınır, kararları başkalarına bırakma eğilimindedir. Böylece sorumluluğu bir başkasına devrederek karar vermekten kurtulmaya çalışır. Erteleyici karar verme stilini uygulayan bireyler; kararı sürekli erteleme, geciktirme ve sürüncemede bırakmaya çalışır. Kararı geçerli bir neden olmaksızın sürekli ertelemeye çalışır. Panik karar verme stilini uygulayan bireyler, bir karar durumuyla karşı karşıya kaldıklarında kendilerini zaman baskısı altında hissederler. Bunun sonucu olarak, düşüncesiz davranışlar sergileyip acele çözümlere ulaşma eğilimindedirler (Deniz, 2004).

Ergenlikte gittikçe artan bağımsızlık ihtiyacının yanı sıra, bilişsel ve psikolojik olgunlaşma, karar verme konusunda daha yüksek bir istek ve kapasiteye yol açar. Ama ergenlerin karar verme hakları birçok konuda kısıtlanmıştır. Bu kısıtlamaları destekleyen tartışmacılardan Felsher ve Cauffman (2001), ergenlerin karar vermedeki başarısızlıklarını ve kendileri için en iyi olanı yapamama gibi durumları referans gösterir. Ergenlerin başarılı karar verebilmeleri için yeterince olgunlaşmadıklarını öne sürerler.

Ergenlik döneminde karar verme, ergenin kimlik gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. Bu dönemde fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim hızlı gerçekleşmektedir. Ergende yeni seçimler yapıp kararlar alabilecek bir kimlik kazanma arzusu yoğunlaşmaktadır. Bu durum duygusal bağımsızlığı kazanma ve kendisiyle ilgili önemli kararları kendi başına verebilmeyi istemek olarak açıklanmaktadır (Atkinson, 1999). Ergenlerin kimlikle ilgili karmaşalarını çözümlerinin yolu, etkili karar verme stratejilerini kullanmalarına bağlıdır.

Uygun ve sağlıklı karar verme, sağlıklı bir ergenin en önemli özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ergenlerin karşılaştığı bazı kararlar ergenler için önemli olmayabilir ve bu kararlar onlar için kötü sonuçlanmayabilir. Bazı kararlar ise hayatı şekillendiren sonuçlar içerebilmektedir. Bu kararlar, kariyer seçimi, eğitim ve evliliğidir. Karar verme süreciyle ilgili araştırmacılar, çocuk ve gençlere yönelik çalışmalar sonucunda uygun karar vermenin geliştirilebileceğini ve etkili karar vermenin öğrenilebileceğini belirtmektedir (Ersever, 1996).

Öğrencilerin karar verme stilleri ve karar vermede öz-saygıları, eğitim-öğretim sürecinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Öğrencilerin karar verme stillerinin alt boyutlarıyla bilinmesi, öğrencilere yönelik karar verme becerisi eğitim programlarının düzenlenmesi, psiko-eğitim programları uygulanması, öğrencilerin öz-saygı düzeylerini ve akademik başarı düzeylerini arttıracak ve onların çevreleri ile daha sağlıklı iletişim

kurmalarını ve uyum sürecini kolaylaştıracak, akıl ve ruh sağlığı bakımından dengeli bir kişiliğe sahip olmalarını sağlayacaktır (Tatlılıoğlu, 2010).

Bu bilgiler ışığında araştırma, öğrencilerin karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerinin bazı değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bu konuda yapılacak çalışmalara ışık tutması, öğrencilerin yaşamından doyum alması ve kendini geliştirebilmesi için, uygun ve etkili karar verme becerisi kazanması amacıyla yapılmıştır.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Trabzon ilinde 2014-2015 öğretim yılında öğrenimlerine devam eden ortaöğretim öğrencilerinin karar verme stratejilerini farklı değişkenlere göre incelemektir.

Bu temel amaç doğrultusunda karar verme stratejileri ve bazı özellikler ile ilgili aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. 1. 1. Araştırmanın Alt Amaçları

1. Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
2. Ortaöğretim öğrencilerinin yaş değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
3. Ortaöğretim öğrencilerinin sınıf değişkeni değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
4. Ortaöğretim öğrencilerinin okul spor müsabakalarına katılma değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
5. Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersinden hoşlanma değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
6. Ortaöğretim öğrencilerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
7. Ortaöğretim öğrencilerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
8. Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim düzeyi değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
9. Ortaöğretim öğrencilerinin baba mesleği değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

10. Ortaöğretim öğrencilerinin yaşamlarını geçirdikleri yerleşim yeri değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
11. Ortaöğretim öğrencilerinin kaldıkları yer değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
12. Ortaöğretim öğrencilerinin okul türü değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
13. Ortaöğretim öğrencilerinin yapmış oldukları spor türü değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
14. Ortaöğretim öğrencilerinin anne çalışma durum değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
15. Ortaöğretim öğrencilerinin yaptıkları spor düzeyi değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

1. 1. 2. Araştırmanın Hipotezleri

1. Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
2. Ortaöğretim öğrencilerinin yaş değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
3. Ortaöğretim öğrencilerinin sınıf değişkeni değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
4. Ortaöğretim öğrencilerinin okul spor müsabakalarına katılma değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
5. Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersinden hoşlanma değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri anlamlı bir fark vardır.
6. Ortaöğretim öğrencilerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
7. Ortaöğretim öğrencilerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
8. Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim düzeyi değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
9. Ortaöğretim öğrencilerinin baba mesleği değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.

10. Ortaöğretim öğrencilerinin yaşamlarını geçirdikleri yerleşim yeri değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
11. Ortaöğretim öğrencilerinin kaldıkları yer değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
12. Ortaöğretim öğrencilerinin okul türü değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
13. Ortaöğretim öğrencilerinin yapmış oldukları spor türü değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
14. Ortaöğretim öğrencilerinin anne çalışma durum değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.
15. Ortaöğretim öğrencilerinin yaptıkları spor düzeyi değişkenine göre karar vermede özsaygı ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark vardır.

1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Ergenlik dönemi bireyin pek çok konuda sorumluluk almaya başladığı karar verme becerisini geliştirdiği bir dönemdir. Dikkatli karar verme stilini uygulayan bireyler, karar vermeden önce özenle ilgili bilgiyi arar ve alternatifleri dikkatlice değerlendirdikten sonra seçim yapar. Kaçınan karar verme stilini uygulayan bireyler; karar vermekten kaçınır, kararları başkalarına bırakma eğilimindedir. Böylece sorumluluğu bir başkasına devrederek karar vermekten kurtulmaya çalışır. Erteleyici karar verme stilini uygulayan bireyler; kararı sürekli erteleme, geciktirme ve sürüncemede bırakmaya çalışır. Kararı geçerli bir neden olmaksızın sürekli ertelemeye çalışır. Panik karar verme stilini uygulayan bireyler, bir karar durumuyla karşı karşıya kaldıklarında kendilerini zaman baskısı altında hissederler. Bunun sonucu olarak, düşüncesiz davranışlar sergileyip acele çözümlere ulaşma eğilimindedirler (Deniz, 2004).

Sportif başarının ortaya çıkışında sadece fizyolojik, psikolojik ve teknik-taktik çalışmaların yeterli olmadığı zihinsel faktörlerin de etkili olduğu bilinmektedir. Sportif başarının belirlenmesinde bir boyut olarak karar verme yeteneği büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu araştırma sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda ergenlerin karar vermede özsaygı düzeylerinin gelişmesinde etkili olacağı ve eğitim sisteminin en alt kademesinden en üst kademesine kadar yönetici kadrosuna ışık tutacağı düşünülmektedir.

Yapılan çalışma, Türkiye’de karar verme stratejileriyle ilgili yapılmış olan çok az sayıdaki araştırmaya farklı bir boyut kazandıracığı ve bu konuda yeni araştırmalar yapılmasını teşvik etmesi açısından önemli görülmüştür.

1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma 2014-2015 öğretim yılında Trabzon ilinde öğrenimlerine devam eden ortaöğretim 2. Kademe öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Çalışmanın belirlenen demografik değişkenler bazında gerçekleşmiş olması da çalışmayı sınırlamaktadır.

1. 4. Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırmanın gerçekleştirildiği çalışma grubunun, sonuçların genellenmek istendiği evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
2. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının katılımcılar tarafından dürüst bir biçimde yanıtlandığı ve alınan yanıtların geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

1. 5. Tanımlar

Spor: Spor, tek basına ve toplu olarak yapılan, kendine özgü kuralları olan, genelde yarışmaya dayanan bedensel ve zihinsel yeteneklerin gelişimini sağlayan, eğitici ve eğlendirici uğraşlardır (Morpa, Cilt 4).

Spora Katılım: Ders dışı sportif etkinlikler, haftalık öğretim programı içinde yer alan derslerin öğretimi dışında kalan zaman içinde, öğrencilerin, sportif etkinlikler yoluyla eğitimlerini devam ettirmesidir (Gündüz, 1997).

Karar verme: Bir ihtiyaca yönelik birden fazla seçim yapabilme söz konusu olduğunda yaşanan sıkıntıyı azaltan bir yönelmedir. (Kuzgun, 1992).

Karar Verme Davranışı: Çeşitli olay ve gelişmeler hakkında göz önünde tutulan alternatiflerin seçiminde sadece bu alternatiflerin tanımlanması değil, aynı zamanda en uygun olanı hedefleme, istek, yaşam tarzı ve değerler ile birlikte gerçekleştirme ve seçim yapma işlemidir (Harris, 1998; Akt: Çetin, 2009). Karar, bir amaca ulaşabilmek için eldeki olanak ve koşullara göre mümkün olabilecek çeşitli olası eylem biçimlerinden en uygun görüneni seçmektir (Byrnes, 1998; Akt: Can, 2009).

Karar Verme Stili: Karar verme durumunda bir kişinin yaklaşım, tepki ve eylemlerde bulunduğu duruma denir (Phillips, Paziensa ve Ferrin, 1984). Bireyin karar verme durumunda, soruna genel yaklaşımında tercih ettiği bireysel tarzıdır (Taşdelen, 2002).

Dikkatli Karar Verme Stili: Bireyin karar vermeden önce özenle gerekli bilgiyi araması ve alternatifleri dikkatlice değerlendirdikten sonra seçim yapma durumudur (Deniz, 2006).

Kaçınan Karar Verme Stili: Bireyin karar vermekten kaçınması, kararları başkalarına bırakma eğiliminde olması ve böylece sorumluluğu bir başkasına devrederek karar vermekten kurtulmaya çalışma durumudur (Deniz, 2006).

Erteleyici Karar Verme Stili: Bireyin kararını geçerli bir neden olmaksızın sürekli erteleme, geciktirme ve sürüncemede bırakması durumudur (Deniz, 2006).

Panik Karar Verme Stili: Bireyin bir karar durumu ile karşı karşıya kaldığında, kendini zaman baskısı altında hissederek aceleci davranışlar sergileyip çabuk çözümlere ulaşma çabası durumudur (Deniz, 2006).

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde, araştırmanın içeriğini oluşturan karar verme, sosyal beceri ve stresle basa çıkma ile ilgili kuramsal ve kavramsal açıklamalara ve ilgili konularda yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırma özetlerine yer verilmiştir.

2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

2. 1. 1. Karar Verme Kavramı

Karar, dilimizde düşünme ve muhakeme sonunda hüküm, süreklilik, devamlılık, sebat, düzen, uygun tahmin ve benzeri anlamlar ifade eder. Kararsız ise sabırsız, sebatsız, huzursuz, değişken anlamına gelir. Kararın İngilizce ve Fransızcadaki karşılığı olan "decision", Latince; kesmek, kesintiye uğratmak direnme ve muhalefeti sona erdirmek anlamına gelen "decidere" teriminden gelmektedir. Bu terimin kuvvetli bir is ve hareket anlamını kapsadığı görülmektedir. Burada söz konusu iş ve hareket, kararsızlık, istikrarsızlık, sabırsızlık, dalgalanma (indecision) halini sona erdiren aksiyonu ifade etmektedir. Görülüyor ki; karar kavramı eylemden ayrılmakla beraber, gerçekte, hareketsizlik ve kararsızlık halinden eylem ve harekete geçişi ifade etmektedir (Tosun, 1992).

Karar, bir hedefe ulaşabilmek için eldeki imkân ve koşullara göre mümkün olabilecek çeşitli olası eylem biçimlerinden en uygun görüneni seçmektir. Karar verme, çeşitli durumlar arasından seçim ve tercih yapmakla ilgili bilişsel ve davranışsal çabaların bütünüdür (Kuzgun, 1992). Karar verme, akıl, düşünce, bilinç ve irade ile donatılmış bulunan insanlara özgüdür (Koçel, 2001).

Bağırkan' a göre karar verme, sonuçlandırılması zorunlu olan bir veya bir dizi sorunun tüm boyutlarıyla değerlendirilerek en uygun sonucun alınabileceği seçeneğinin belirlenmesidir (Bağırkan, 1983).

Haris, karar verme ile ilgili iki tanımdan söz etmiştir. İlkinde karar verme; karar vericinin tercihlerini ve değerlerini temel alan alternatiflerin seçimi ve tanımlanması çalışmasıdır. Karar verme çeşitli olaylar hakkında göz önünde tutulan alternatiflerin seçiminde sadece bu alternatiflerin tanımlanmasını değil, aynı zamanda en uygun olan hedeflerimiz, isteklerimiz, yaşam tarzımız, değerlerimiz vb. ile birlikte gerçekleştirir. İkincisinde karar vermeyi; seçenekler arasındaki uygun seçimi yaparken şüphe ve belirsizlikleri de yeterli bir şekilde azaltma süreci olarak tanımlamıştır. Bu tanım karar vermenin bilgi toplama fonksiyonu üzerinde yoğunlaşır. Burada belirsizlikleri elemekten

çok azaltmak önemlidir. Kararların çok az bir kısmı tam bir kesinlik içinde verilir. Çünkü tüm seçenekler hakkında tam bir bilgi toplamak çok nadirdir. Bu nedenle verilen her karar bir miktar risk taşır (Haris, 1998).

Deniz(2004)'e göre karar verme, çok değişik açılardan ele alınmış ve tanımlanmış; ancak üzerinde düşünce birliğine varılarak genel bir tanım yapılamamıştır. Karar verme ile ilgili tanımların ortak özellikleri aşağıda belirtilmiştir;

1. Etken eylemin seçimidir,
2. Eylemi etkileyen her türlü yargıdır,
3. Yapılan değerlendirmeler sonucunda hüküm verme sürecidir,
4. Amaca ulaşmada, değişik davranışlar içeren alternatifler arasından etken olanın seçimi işlemidir,
5. Problem çözme işlemidir,
6. Olay ya da sorunlarla ilgili bilgileri yorumlayarak ve kıyaslama yaparak bir yargıya varmaktır,
7. Bir süreçtir.

Birey, belli bir gurup içerisinde yaşamını devam ettiren sosyal bir varlıktır. Bu yüzden içinde bulunduğu gurubun psiko-sosyal içerikli bütün etkinliklerine katılmak ve katkı getirmek durumundadır (Tosun, 1992). Karar verme ise, problemleri bir duruma kolektif olarak karşılıklıta bulunmak için bir sosyal stratejidir. Bilgi, düşünce, duygu ve yaratıcılığın faaliyet içinde birleştiği yerdeki psikolojik olaydır (Koçel, 2001). Bireyler günlük yaşantılarında pek çok karar verme yaşantısı geçirmektedir. Çevresine esnek bir uyum gösteren insan, ihtiyaçlarını karşılama çabalarını sürdürürken karar verme davranışı göstermektedir. Karar verme bir ihtiyacı gideceği düşünülen bir objeye götürecek birden fazla yol olduğu zaman, yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş şeklinde tanımlanabilir. Karar vermeyi gerektiren durum önemli bazı konularda verileceğinde, sonuçları önceden tasarlama ve hedefe ulaştırma gücü en fazla olana yönelme daha çok önem kazanmaktadır (Kuzgun, 1992).

Kişinin sahip olduğu bireysel farklılıkların, karar verme davranışı üzerinde etkileri vardır. Çok seçenekli karar alma süreçleri, bireyler açısından daha fazla güçlük ortaya çıkarmaktadır. Bu durum bireyde stres durumlarının yaşanmasına neden olabilmektedir. Aynı zamanda bu karar verme karmaşıklığı, bireyi karar vermede olumsuz etkilemektedir (Deniz, 2004).

2. 1. 1. 1. Karar Verme ile İlgili Model ve Kuramlar

Karar verme konusundaki kuramsal görüşler daha çok ekonomik ve matematik alanında yapılan çalışmalara dayanmaktadır. Ortaya konulan ilk modellerden bazıları en

iyi karara akılcı ve matematiksel bir yolla ulaşılabileceği görüşüne dayanmaktaydı (Ersever, 1996). Fakat zamanla araştırmacılar tarafından karar verme davranışını açıklamaya yönelik çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler, daha çok karar verme davranışının farklı yönlerini açıklamaya çalışmaktadır. Raehlin (1989) karar verme alanındaki kuramsal görüşlerin bireyin seçimlerini bazı karar durumlarında gözlemesi ve bu seçimlere bakarak içsel karar verme süreci hakkında bilgi edinilmesi yoluyla belirlendiğini belirtmektedir (Akt. Alver, 2003).

Karar verme davranışına ilişkin açıklamalar yaygın olarak; Gelatt'ın karar verme modeli, Sosyal Öğrenme Kuramı, Fayda Kuramı ve Çatışma Kuramı çerçevesinde sunulmaktadır. Bu kuramların karar verme davranışına ilişkin açıklamaları, aşağıda sunulmuştur.

2. 1. 1. 1. 1. Gelatt'ın Karar Verme Modeli

Gelatt'a göre (1978), karar verme sürecinde yordayıcı sistem, değer sistemi ve karar sistemi olmak üzere üç temel öge bulunmaktadır. Yordayıcı sistemde birey; olası eylemler, eylemlerin olası sonuçları ve bu sonuçların gerçekleşme olasılıkları ile ilgili bilgi edinmek durumundadır. Değer sisteminde, birey seçeneklerin olası sonuçlarını özel olarak değerlendirmekte, karar sisteminde ise karar verme durumunun içerdiği öncelikleri ya da kuralları göz önüne almaktadır. Bu kuramsal görüşe göre birey, karar verebilmek için söz konusu sistemlerle ilgili doğru ve tam bilgiye sahip olmak durumundadır. Birey daha "iyi" bilgi sahibi oldukça daha uygun karar verebilmekte ve riski en aza indirebilmektedir (Akt. Alver, 2003).

Gelatt (1989), karar verme sürecinde "olumlu belirsizlik" kavramından da bahsetmiştir. Karar verme; bilgi, işlem ve seçim olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bireylerin karar verebilmek için sürekli bilgilerini geliştirmesi ve yeniden gözden geçirmesi gerekmektedir. Birey mantıklı bir karar stratejisi kullanarak karar verse bile toplumdaki değişim nedeniyle verdiği karar gelecekte geçerliğini yitirebilmektedir. Bu nedenle bireyin karşılaştığı belirsizlik durumuna uyum sağlayarak karar vermesi gerekmektedir. Olumlu belirsizlik kavramının kullanımında karar veren birey, gelecekte net emin olmamalı, belirsizliği olumsuz bir süreç olarak tanımlamamalı, var olan bir gerçek ve süreç olarak kabul edip inanmalıdır (Akt. Alver, 2003).

2. 1. 1. 1. 2. Krumboltz'un Kariyer Kararlarıyla İlgili Sosyal Öğrenme Kuramı

Krumboltz ve arkadaşları, karar verme için bir model geliştirmişler ve bu modeli aynı zamanda, klasik karar verme kuramını temel alarak kariyer kararlarına göre düzenlemişlerdir. Modelde kariyer kararının dört etkileyici kategorisi vardır.

Bunlar;

1. Genetik kabiliyetler ve özel yetenekler,
2. Çevresel şartlar ve olaylar,
3. Öğrenme tecrübeleri,
4. Göreve yaklaşım becerileri,

Genetik kabiliyetler ve özel yetenekler; bireyin doğuştan gelen doğal eğilimlerdir ve bu durum bireyin seçeneklerini sınırlayabilir. Örneğin; fiziksel yetersizliği olan bireyin müzik sanat yeteneği gibi. Çevresel şartlar ve olaylar; bireylerin hiçbir etkisinin olmadığı, ancak bireyi etkileyen etkenlerdir. Bunlar bireyin kariyer kararlarını ve becerilerini ekiler. Örneğin; iş bulma koşulları, teknolojik gelişim sosyal örgütlerdeki değişimler ve ailenin maddi kaynağı gibi. Üçüncü etkileyici öğrenme yaşantılarıdır. Bu yaşantılar araçsal ve çağrışımsal bir yapıya sahiptir. Araçsal öğrenme yaşantılarında, bireyler sosyal çevrelerinde kendileri için olumlu sonuçlar ortaya çıkarmak amacıyla davranışsal ve bilişsel tepkiler ortaya koyarlar. Örneğin; kitap okumak, yabancıya merhaba demek ya da karşı cinsten biriyle selamlaşmak gibi. Araçsal öğrenme yaşantıları, aynı zamanda başarılı kariyer planlama için gerekli olan birçok becerinin öğrenilmesine de neden olur. Çağrışımsal öğrenme yaşantılarında, birey çevre ile ilgili doğrudan yaşantılara girmekten ziyade, çevreyi gözleyerek öğrenir. Örneğin; kişi mesleki kalıp yargıları gerçek ya da hayali modelleri gözleyerek öğrenebilir. Bu gözlemsel öğrenmenin kapsamı, klasik koşullanmanın paradigması ile ilgilidir. Dördüncü etkileyici ise göreve yaklaşım becerisidir. Performans standartları ve değerler, beceriler, çalışma alışkanlıkları, bilişsel süreçler, zihinsel yetenekler ve duygusal tepkiler bireyin yeni problem durum ve görevlerine karşı dikkatli davranmasını sağlayacaktır. Başarılı öğrenme yaşantıları sonucunda, bireyin göreve karşı performans becerilerinde artış görülecektir (Mitchell ve Krumboltz, 1984; Akt. Çolak Kadioğlu, 2003).

Bu kurama göre, karar verme becerilerinin kazanılması ve karar verme olayının yoğun olarak öğrenildiği kısım öğrenme tecrübesidir. Sosyal öğrenme modeli öğrenme tecrübelerinin önemini ve onların meslek seçimine etkilerini ortaya koyar. Doğuştan gelen kabiliyetler öğrenme tecrübelerini ve sonrasında devam eden meslek seçimini sınırlandırabilen bir faktör olarak öncelikle düşünülmelidir. Kariyer kararı verme ömür boyu bir süreç olarak düşünülür (Zuker, 1989; Akt. Kesici, 2002).

2. 1. 1. 1. 3. Fayda Kuramı

Baron (1994), Fayda Kuramını bir kimsenin elde ettiklerinin maksimum (en üst düzeyde) ve kaybettiklerinin de minimum (en az düzeyde) olmasına imkân tanıyacak bir temel üzerine kurmuş ve bu teorinin insan davranışlarındaki “karar ve karar vermeyi betimleyerek ifade etmeye çalışmıştır (Baron, 1994; Bar-Eli ve Raab, 2006).

Baron (1994), Fayda Kuramını, “beklenen fayda kuramı” (expected- utility theory), “çoklu yüklemeli fayda kuramı” (multiattribute, utility, theory), ve “faydacılık” olmak üzere üç ögeden oluştuğunu ileri sürmüştür. Beklenen fayda kuramını, karar vermek gerektiğinde bireyin karsısına çıkan seçeneklerden hangisinin sonucunun kendisi için yararlı olup olamayacağı ile ilgilidir. Birey alternatiflerin olası sonuçlarını ve değerlerini incelemekte, kendine en yüksek kazanç sağlayacak olana yönelmektedir. Çoklu yüklemeli fayda kuramı ise, farklı hedeflerden birine yönelme ile ilgilidir. Birey, en fazla yüklediği değer ile gerçekleşme ihtimali yüksek olan alternatifi dengeleyerek karar vermektedir. Faydacılık ise, bireyin hedeflediği kazanımlar arasında bir çatışma olduğunda, karar anında birey için en fazla kazanç ve fayda getiren seçeneğe yönelmesidir (Baron, 1994). Sonuç olarak fayda kuramının kural koyucu bir özelliği olduğunu belirtmektedir. Fayda kuramı, bireyin ideal koşullarda olası seçenekler arasından hangisini seçmesinin gerektiğini belirtmektedir. Bireyin sahip olduğu bilgiyi anlayabildiği, seçeneklerin avantaj ve dezavantajlarını hesaplayabildiği ve kendisine en fazla faydayı sağlayacağını düşündüğü seçeneği davranışa dönüştüreceği varsayılmaktadır (Baron, 1994).

2. 1. 1. 1. 4. Çatışma Kuramı

Janis ve Mann (1977), bireyin karar verirken kullandığı stilleri ve karar verme sürecinde kullanılan bu stillerin bireydeki öz- saygı ve kaygı düzeylerini ne derecede etkilediklerini çatışma kuramında açıklamışlardır. Her bir karar verme stili, zaman baskısı ve çelişiklere çözüm bulmak amacıyla belli bir psikolojik stres düzeyi ile iç içe geçmiş durumdadır. Karar verme stilleri, çatışmasız bağlılık, çatışmasız değişim, savunucu kaçınma, aşırı uyarılmışlık ve ihtiyatlı-seçicilik olarak beş başlık altında toplanmaktadır (Akt. Mann vd. 1998).

Çatışmasız bağlılıkta, mevcut durumun kendinde tehdit içeren bir unsur olmadığı algılanıyorsa verilen karara bağlı kalınır. Bu durumda birey stres yaşamayabilir veya az düzeyde stres ortaya çıkabilir. Çatışmasız değişimde ise; mevcut durumda değişmemede risk var ama değişimde risk yoksa karar veren birey değişimde risk görmez ve tüm alternatifleri dikkate almadan en önemli veya en çok önerilen kararı seçer. Savunucu kaçınmada; zor ve kişisel bir kararla karşılaşan bireyin seçim yapmasını erteleterek,

sorumluluğu başkasına yükleyerek veya olma olasılığı en düşük olan seçeneği desteklemek için bahaneler oluşturarak çatışma durumundan kaçmasıdır. Birey zaman baskısı altında karar vermek zorunda olduğu için yüksek kaygı yaşamaktadır. Aşırı uyarılmışlık da; zamanı yetersiz olan bireyin dikkatli araştırma yapmadan, olumsuzluğu en az olan alternatifini seçebilmesidir. Kısa sürede rahatlamak için ani çözüm seçeneklerini değerlendirebilir. Zaman baskısı olduğu için, çok büyük bir duygusal gerilim yaşar. Karmaşadan kurtulmayı isteyen birey, acele ve mantıksız kararlar verme eğilimindedir. İhtiyatlı karar vermede; birey dikkatlice ilgili bilgileri araştırır, tarafsız tavırla bilgileri özümser ve karar vermeden önce, alternatifleri dikkatlice değerlendirir. İhtiyatlı karar verme stilinde bireyin karar verebilmek ve seçenekleri incelemek için yeterince zamanı vardır (Mann vd. 1998).

2. 1. 1. 2. Karar Verme Süreci

Karar verme dinamik bir süreçtir ve birey bu süreç içinde etkin rol oynamaktadır. Birey karar vermede, karmaşık bir bilgi toplama araştırması yapmakta, çevresinden gittikçe artan bir şekilde geri bildirim almakta, bazı bilgileri ayrıntılı olarak incelemekte, bazı bilgileri elden çıkarmakta, geleceğe yönelik planlamalar yapmaktadır (Daft, 1994).

Karar verme ya bilginin belirsizliği ya kişinin tercihlerine ilişkin endişeleri ya da her ikisi ile tanımlanabilir. Başka bir ifadeyle karar verme sürecinin her aşamasında olası yardımcı kararların verildiği ve belli bir evreler silsilesine sahip bir dizi işlemin varlığı söz konusudur (Tenenbaum ve Bar-Eli, 1993; Akt. Satman, 2005). Ayrıca karar verme kavramı; a) karar, eylemi etkileyen her türlü yargı; b) karar verme, insanın istediği sonuca ulaşmak için alternatifler arasından seçim yapması; c) karar verme, bir sorunu çözmek için uygulanacak yaptırımı tespit etme süreci; d) yapılan değerlendirmeler sonucunda hüküm verme süreci; e) olay ya da sorunla ilgili bilgileri yorumlayarak ve kıyaslama yaparak bir yargıya varma süreci olarak da tanımlanmaktadır (Taymaz, 2000). Bu tanımlara göre karar verme, alternatifler arasından en doğru değerlendirmeyi yaparak sonuca gitme sürecidir. Bu bağlamda, karar verme dinamik bir süreçtir ve birey bu süreçte etkin rol oynamaktadır (Ersever, 1996).

Karar verme süreci bir anlamda bireyin iç dünyasında denge sağlama süreci olarak da görülebilir. Karar verme durumunda olan birey, hem iç dünyasına yönelik ihtiyaçlarını, hem de çevresel beklentileri karşılamaya ve doyurmaya yöneliktir. Bunu yapabilmek için de bireyin kişisel ve çevresel kaynaklarını etkili ve olumlu bir şekilde kullanması gerekmektedir (Marco vd., 2003). Yani karar vericinin, karar seçeneklerini değerlendirmede kullanacağı dayanakların temelini değer sisteminin oluşturduğu söylenebilir. Değerler, nesne, olay ve görüşlerin; o toplum, sınıf ve birey bakımından

taşıdığı önemi belirtir. Buna göre, değerler, karar sürecinde karar vericiyi yönettici ve bağlayıcı etki yapar. Eğer karar süreci bir değer çerçevesine sokulursa, düşüncelerimiz bir dereceye kadar sistemleşir (Bursalıoğlu, 2005).

Dinklage (1968), bireyde karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için şu üç koşulun bulunması gerektiği vurgulanmaktadır (Akt. Çoban ve Hamamcı, 2006) ;

1. Karar verme gereksinimini ortaya çıkaran bir seçme sorununun varlığı ve bu sorunun birey tarafından hissedilmesi,
2. Güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin bulunması,
3. Bireyin seçeneklerden birine yönelme özgürlüğüne sahip olmasıdır,
4. Bu koşullar sağlandığında bireyin bir karar vermesi beklenir.

Birey ne kadar iyi, doğru ve ayrıntılı bilgiye sahip olursa, farklı eylemleri uygulamaya koyduğunda, alacağı risk hakkında o derece açık bir fikre sahip olur. Seçeneklerin kişi açısından istenirlik derecesi kararın yönünü belirleyen en önemli faktördür. Steer ve Porter (1975) bir seçeneğin kişi tarafından istenebilirlik derecesinin tercihte önemli rolü olduğu görüşündedirler. Vromm (1964) ise seçme işlemi, seçenekler arasında istenilir yönleri en fazla ve istenmeyen yönleri en az ve erişme olasılığı en yüksek olana yönelme olarak tanımlamaktadır. Bireyin bir karar durumunda izlenecek yollar (seçenekler), erişilmek istenen hedeflerle bunlara erişme olasılığı ilişkisine göre yönelim değeri alırlar. Yani insanlar, seçenekler arasında, en yüksek olumlu ve en düşük olumsuz değere sahip ve gerçekleşme olasılığı en güçlü olan seçeneğe yönelirler (Akt. Kuzgun, 2000).

Zeleny (1982), Gati ve Tikotzki'ye (1989), göre bireylerin karar vermesiyle ilgili kuramsal görüşlerin oluşturulmasında sonuç üzerinde yoğunlaşmak yaklaşımı ve süreç üzerinde odaklaşma yaklaşımı şeklinde iki gruba ayırmak mümkündür. Sonuç üzerinde yoğunlaşan yaklaşımda, karar verme sürecinin sonucu olarak verilen kararın ortaya çıkartacağı sonuçların açıklanmasının, karar verme sürecinin anlaşılabilmesini sağlayacağı görüşü yer almaktadır. Bu yaklaşım temelini, verilecek olan kararın sonuçları ve bu sonuçların doğru bir şekilde tahmin edilmesi oluşturmaktadır. Karar vermede süreç üzerinde yoğunlaşan yaklaşımda ise karar verme sürecinin anlaşılmasının, ortaya çıkacak sonuçları doğru bir şekilde yordayabileceğine neden olacağı görüşü hakimdir. Temel olarak karar verme sürecini betimleyen bu yaklaşımda, kararın nasıl verildiği hakkında detaylı bilgi edinmenin, kararların en uygun şekilde nasıl verilmesi gerektiğini ortaya koyabileceği görüşü vardır (Akt. Ersever, 1996).

Karar kuramıyla ilgili araştırmaların, karar verme süreci üzerinde yoğunlaşması gerektiğini belirten Zeleny (1982), karar verme sürecinin evrelerini üçe ayırmaktadır. Karar öncesi dönem, karar dönemi ve karar sonrası dönem. Bu evrelerin birbirinden bağımsız evreler olduğunu belirtmektedir (Akt. Deniz, 2002).

Karar Öncesi Dönem: Öncelikle bir çatışma durumunun varlığı söz konusudur. Bu çatışma bireyde, karar vermesini güdülendiren bir gerginliğin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Karar verici durumundaki birey, bu çatışmayı yaşayarak, ideal olduğunu düşündüğü seçenekler aramaya başlamaktadır. Bu süreçte karar verici, seçenekleri ve ortaya çıkartacağı sonuçları kapsamlı bir şekilde değerlendirmektedir. Bu bilgi toplama ve değerlendirme süreci ilk başlarda yansız olarak yapılmaktadır. Daha sonra birey, elde ettiği bilgileri kendisine göre değerlendirmekte ve sıralamaya koymaktadır.

Karar Dönemi: Bu dönemde birey, karar durumuna uyum sağladıktan sonra, elinde bulunan tüm seçenekleri ideal olanla karşılaştırmakta ve elemeye başlamaktadır. Birey, ideale en yakın olduğunu düşündüğü seçeneğe yönelmekte ve bir karar verici olarak uygulamaya koyacağı kararı belirlemektedir.

Karar Sonrası Dönem: Birey, verdiği kararın uygulaması sonucunda ortaya çıkan durumun bir değerlendirme ve yorumunu yapmaktadır.

Adair de karar verme sürecinde yararlanılabilecek beş adımlı bir yaklaşım önermektedir. Karar verme sürecinde öncelikle problemin (amacın) ortaya konulması gerektiğini vurgulamaktadır. Yapılması gereken bir sonraki adım, gerekli bilgilerin toplanmasıdır. Ulaşamadığımız kritik bilgilerin eksikliğinde karar vermenin ertelenmesi doğru bir yaklaşımdır. Daha sonra sonuca ulaşabilmek için uygun seçenekler yaratılmalıdır. Etkin karar verebilmek için en az üç ya da daha fazla olasılık yaratılmalıdır. Bütün olasılıkların çeşitli boyutları ile düşünülebilmesi için olaylara geniş bir açıdan bakılmalıdır. Karar vermede öncelikli etkinlik, seçim ölçütlerinin belirlenmesidir. Eğer bir seçenek, mutlaka olmalı (must) ölçütünü karşılamıyorsa bu seçenek elenmelidir. Tam tersi olarak eğer bir seçim sırasında temel ölçütlere (mutlaka) ulaşılıyorsa bunlar gerekli olan çok fazla istenenlerdir. Üçüncü ölçüt ise olsa iyi olurdu (olabilir) ölçütleridir. Karar verme sürecindeki son adım ise verilen kararların uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesidir (Adair, 2000).

Karar verme süreci boyunca, karar verecek olan kişinin doğru kararlar verebilmesi, karar verme sürecinin nasıl geçirdiği ile yakından ilgilidir. Carney ve Wells, (1995) karar verme konusunda bireylere düşen görevler olduğunu belirtmiştir).

Bu görevleri şu şekilde sıralamışlardır;

1. Doğru, güncel ve detaylı bilgiler toplamak,
2. Seçenekler için liste oluşturmak. Bir karar vermek için en az iki seçeneğin olmasına dikkat etmek,
3. En ince farkları ve detayları görebilme, değerlendirme ve seçenekleri belirleme,
4. Seçenekleri eleme ve tek bir seçeneğe indirme,
5. Karar için gereçler geliştirme,

6. Kararı yeniden gözden geçirme.

2. 1. 1. 3. Karar Verme Stilleri

Karar verme stili; karar verme durumunda bir kişinin yaklaşım, tepki ve eylemlerde bulunduğu duruma denir (Phillips vd., 1984). Karar verme ve problem çözme kompleks bir süreç olarak nitelendirilmekte olup, birey çeşitli davranış alternatiflerini belirlemekte, bunları değerlendirmekte, sonuçta birisinde karara varıp bu kararını uygulamaya koymaktadır. Bu süreç kişinin kendisi ve seçenekler hakkında bilgiyi elde etme ve bunları işleme yolunu biçimlendiren bazı stratejilerin kullanılması ile oluşan bir süreç olarak düşünülmektedir. Karar stratejisi, bireyin bir karar verme sorununa yaklaşımını ve karar verirken izlenen yöntemleri içerir (Kuzgun, 2000).

Karar verme durumunda, bireyler farklı stratejiler kullanmaktadır. Kullanılan bu stratejiler, karar verme durumu bir çatışmayı da beraberinde getirdiğinden, çatışma durumuyla yüzleşmeyi ya da çatışma durumundan kaçınmayı içermektedir. Karar verme durumunda kullanılan stratejiler daha önceden planlanarak uygulanabildiği gibi, karar verme durumuyla yüzleşildiği anda da belirlenebilmektedir. Bu stratejilerin birbiriyle birleşik olarak kullanılması da mümkündür. Karar verme stratejileri, kullanımlarında harcanılan çaba ve etkililikleri açısından farklılıklar gösterebilmektedir (Payne vd., 1993).

Karar verme stilini belirlemede sosyal faktörlerin etkili olabileceğini, bireylerin; aile üyelerine, arkadaşlarına, yakın çevrelerine karşı kendilerini sorumlu hissettiklerini ve böylesi sorumluluk duygusunun nasıl karar verileceğini etkilediğini belirtmişlerdir (Payne vd., 1993).

Nunnally'e (1978) göre karar verme stillerinin kavramsal olarak içerdiği ilk teorik açıklamalar, genel özelliklerden daha çok davranışlar üzerinde odaklanırken, bazı araştırmacılar bireylerin topladıkları bilgiler ile süreç bilgileri üzerinde odaklanmaktadır (Akt. Avşaroğlu, 2007). Scott ve Bruce' e göre, bireyler karar verme sürecinde bilgi toplarken, bu bilgileri özümsemek için hem kavramların hem de bilgilerin ayrıştırılması için daha önceden yerleşmiş bilişsel stillerini temel alırlar (Akt. Scott ve Bruce, 1995).

Dinklage (1967), tarafından ilk olarak isimlendirilen ve daha sonra birçok araştırmacının yapıldığı karar verme stratejileri şunlardır (Akt: Sinangil, 1993).

İçtepesel Karar Vericiler: Seçenekler üzerinde yeterince düşünülmeden, içten gelindiği gibi karar verilen stratejidir. Bu kişiler karar verirken duygularının doğruya götüreceğine inanır ve hoşlarına giden seçeneğe yönelirler.

Kaderci Karar Vericiler: Bu kişiler kararlarını çevresel olay veya koşullara ya da kaderlerine bırakırlar.

Boyun Eğici Karar Vericiler: Bu kişiler kendi kararlarını verirken diğer kişilerin kendileri yerine karar vermelerini isterler. Diğer kişilerin planları ile hareket etme eğilimleri vardır.

Erteleyici Karar Vericiler: Bu kişiler problemle ilgili yaklaşma biçimini ve düşüncelerini sürekli ertelerler.

Kararsız Karar Vericiler: Bu stratejide karar verenler, verdiği kararı değiştirmek istemekte ve hiçbir karardan memnun olmamaktadırlar.

Mantıklı Karar Vericiler: Bu kişiler, biliş ve duyguları arasında bazı dengelemeler ile akılcı bir yaklaşımı temel alırlar. Seçenekleri birbirleri ile karşılaştırabilmekte, birini diğerine tercih etmekte ya da her iki seçeneği eşit olarak değerlendirebilmektedirler. Mantıklı karar veren bireyler, akılcı ve sistematik bir mantıksal düzenleme becerisine sahiptirler. Kendilerine en fazla yarar getirecek olan seçeneği kabul etmekte ve risk almaktadırlar.

Donup Kalarak Karar Vericiler: Bu bireyler, kararın sorumluluğunu kabul ederler, fakat karara yaklaşma güçleri çok fazla olmamakta ve karar vermekte zorlanmaktadırlar.

Gerçekten Kaçan Karar Vericiler: Bireylerin bir karardan kaçındığı ya da bir cevap vermede araştırmadan saptıkları stratejilerdir.

Riske Girmek İstemeyen Karar Vericiler: Bu stratejide karar veren bireyler, risk düzeyi en düşük olanların kavranması ile alternatifleri sürekli eleyerek hareket ederler.

Bağımsız Karar Vericiler: Bu bireyler karar verirken başka kişilerden etkilenmeden kendi kendilerine karar verirler.

Driver ve Mock (1975), karar vermenin bilgi sürecinde iki boyut tanımlamışlardır; odak boyutu ve yararlanılan bilginin miktarı. Odak boyutunun iki kutbu vardır. Bir kutupta karar verici bilgiye bakısında eylem veya çözüm için tek yönlü değerlendirme yaparken, diğer kutupta çoklu çözümleri görür. Karara ulaşılırken kullanılan bilgi miktarı karar vericiden karar vericiye değişkenlik gösterir. Driver ve Mock (1975), karar verme sürecinde bu iki boyutun bileşiminden yola çıkarak dört temel karar verme stili tanımlamışlardır: Kesin (decisive) stilde kişi alışkanlık olarak sağlam bir görüş yaratmak için bilginin en azını kullanır. Bu stil hız, verimli çalışma ve tutarlılıkla karakterizedir. Esnek (flexible) stilde en az bilgi kullanılır fakat bu bilgi farklı zamanlarda farklı anlamlara sahiptir. Bu stil hız, uyarlanabilirlik ve sezgi ile ilişkilidir. Zıt olarak hiyerarşik stilde (hierarchic) en iyi sonuca varmak için bilginin dikkatli bir analizi yapılır. Birleştirici (integrative) stilde de benzer olarak bilginin toplamı kullanılır fakat mümkün olduğunca fazla çözüm üretilmeye çalışılır, yüksek derecede deneyseldir (Akt. Taşdelen, 2002).

Johnson (1978), bireylerin karar verme stillerini spontan-sistemli karar verme ve içe dönük-dışa dönük karar verme şeklinde sınıflandırmıştır. Spontan-sistemli boyutta, bilginin

nasıl edinildiği ve sürece nasıl dâhil edildiği belirlenmektedir. Spontan karar verme stiline sahip bireyler anında, çabucak ve bütün olarak karar vermektedirler. Sistemli hareket eden bireyler kararlar ilgili bilgiyi dikkatli bir şekilde toplamakta, karar verme işlemine mantıklı ve akılcı bir şekilde yaklaşmaktadırlar. İçe dönük-dışa dönük boyutunda ise bireylerin bilgiyi hangi özel yollarla tuttuklarından bahsedilmektedir. Dışa dönük karar verme stiline sahip bireyler, karar verme süreçleriyle ilgili yüksek sesle düşünerek karar verme süreçleri hakkında konuşurlar. İçe dönük stile sahip bireyler, karar verme sürecinde sessiz kalmakta ve bu süreci özel bir konu olarak değerlendirmektedirler. Johnson, bu karar verme stillerinin birbirinden farklı olduğunu ancak hiçbirinin diğerinden çok iyi ya da çok kötü olmadığını vurgulamaktadır (Akt: Osipow ve Reed, 1985).

Scott ve Bruce karar verme stillerini öğrenilmiş alışkanlık olarak açıklamışlardır. Karara ulaşılırken seçeneklerin tanımlanması ve bir karar sırasında bilgiyi düşünme miktarının stiller arasında farklılıkların anahtarının olduğunu düşünmüşlerdir. Onlara göre karar verme stili, karar verirken toplanan bilgiler ve düşünülen çeşitli alternatif durumlarıdır. Beş tür karar verme stilinden bahsetmişlerdir. (Scott ve Bruce, 1995), Bunlar:

Akılcı Karar Verme Stili: Karar verme durumunda, bireylerin karar vermesi gereken durumla ilgili araştırma ve inceleme yaparak duruma en uygun alternatifi seçmesidir. Akılcı karar verme stiline sahip bireyler, daha dikkatli bir tutum sergilerler.

Sezgisel Karar Verme: Karar verme durumlarında bireylerin içsel olarak duyguları ve sezgileri ile karar vermesidir. Sezgisel karar verme stiline sahip bireyler, diğerlerine göre daha hızlıdır ve önsezilerini kullanırlar.

Bağımlı Karar Verme: Karar verme durumlarında bireyin başkalarının tavsiyelerine ve yönlendirmelerine göre karar vermesidir. Bağımlı karar verme stiline sahip bireyler, kararlarının sorumluluklarını diğerlerine yansıtmaktadırlar.

Kaçınan Karar Verme: Karar verme durumunda bireyin karar vermemek için karardan uzaklaşmasıdır. Kaçınan karar verme stiline sahip bireyler, karar verme sorumluluğundan kaçma eğilimi gösterirler.

Spontan Karar Verme: Karar verme durumunda bireyin o andaki ve koşuldaki durumuna göre karar vermesidir. Spontan karar verme stiline sahip bireyler, kendiliğinden ve doğal sürecine göre karar verme eğilimi gösterirler.

2. 1. 1. 4. Sporda Karar Verme

Karar verme üzerine yapılan araştırmalar farklı yaklaşımları temsil etmektedir. Örneğin 1940'lı yılların sonlarından itibaren karar verme, matematik, sosyoloji, tıp, siyasi bilimler, coğrafya, mühendislik, yönetim bilimleri ve psikoloji gibi pek çok farklı disiplin

tarafından araştırılmıştır. Glovich (1984), spor dünyasının karar verme araştırmaları için en uygun alan olduğunu belirtmektedir. Çünkü spor dünyasının insanın karar ve karar verme durumuyla ilgili olan bilişsel yapılarının incelendiği potansiyel bir laboratuvar olduğunu belirtmiştir (Akt. Bar-Eli ve Raab, 2006). Sportif başarının ortaya çıkısında salt fizyolojik, psikolojik ve teknik-taktik çalışmaların yeterli olmadığı zihinsel faktörlerin de etkili olduğu bilinmektedir. Sportif başarının belirlenmesinde bir boyut olarak karar verme yeteneği büyük önem taşımaktadır (Egesoy vd., 1999). Gerçekten de spor ortamlarında insanların nasıl düşündükleri, mevcut durumu nasıl analiz ettikleri ve yargıda buldukları, laboratuvar şartları altında ele alınabilecek önemli bir araştırma konusudur (Bar-Eli ve Raab, 2006).

Sporda karar vermenin standart bir türünün olmamasına rağmen, genel olarak bazı karakteristik özelliklerinden söz edilebilir. Bunlar; (Johnson, 2006).

Sporda karar vermenin kilit özelliği doğal olmasıdır. Kesin olarak içerdıği birçok görev ile oyuncunun maç esnasında potansiyel tercih sayısı geniştir. Örneğin; bir futbolcu, sahaya çıktığında, kararlarını, sorumluluğunu ve yaratıcılığını özgürce kullanmak istiyorsa, bunları önceden öğrenilmiş olan hazır reğetelere göre yapmaz, tam aksine, oyun içinde ortaya çıkan beklenmedik ve önceden hazırlığı yapılmamış durumlarda karar vermek durumundadır (Johnson, 2006).

İkinci olarak spor ortamında verilen kararların çoğunun dinamik olmasıdır. Yani Spor ortamları zaman içinde de değişen dış dinamiklere sahiptir. Bu dinamik yapıdan dolayı sporcunun bilgi oluşturma yeteneğine ihtiyaç duyar. Sporcunun müsabaka esnasında karsi karsiya kaldığı dinamik durum (ya da durumlar) karmaşıktır ve zaman zaman ilgisiz bilgilere gerek duyabilir veya sporcunun kullanması gereken bazı bilgiler müsabaka içerisinde çeşitli engellemelerden dolayı kullanılmayarak farklı bilgilere yönelmesi gerekebilir (Johnson, 2006).

Üçüncü olarak sportif etkinliklerdeki verilen kararlar açık davranışlar şeklinde ve yüksek derecede zaman baskısı altında verilmektedir. Bu özellik sporda karar vermenin dinamik yapısıyla alakalıdır. Sporcular tarafından yapılan çoğu davranışlar oyun halinde açık bir şekilde ortaya konulur (Johnson, 2006). Bununla beraber spor branşlarına göre karar vermede zaman sınırlamaları farklılık gösterebilir. Golf, yelken gibi sporlarda zaman sınırlaması olmazken top oyunlarında, takım oyunlarında ve dövüş sporlarında karar vermek için zaman sınırlı olabilir (Seiller, 1997).

Tenenbaum ve Bar-Eli, (1993)'nin ileri sürdüğü, karar verme sürecinde bilgi işleme teorisine göre, her unsurdan edinilen bilgilerin çalışan hafızada bir araya getirilmesi, alternatiflerin değerlendirilmesi ve kararın verilmesi esasına dayanır. Spor ortamında kararlar genellikle karmaşık ve stres altında problemi çözmeye yönelik verilmektedir. Bu

çerçevede 5 nokta tespit edilebilir. Bunlar; kısa ve uzun süreli bellek, algılama gücü, zihinsel hayaller, dikkat, konsantrasyon ve tecrübedir. Aslında belli bir spor eylemi içinde ne yapılacağına kararının verilmesi, sporu yapan kişinin bilgi tabanı ile o andaki çevresel bilginin algılanmasına dayanır. Bu nedenle algıda ve bilgi tabanındaki farklılıkların olması, sporcuların karar verme şekillerinde farklılığa neden olabilmektedir. Spor üzerine yürütülen deneylerde ustalar ve acemiler arasında farkın ortaya çıkmadığı bir deney bulmak çok nadirdir. Bu durum ustaların sadece daha verimli motor becerilerinin geliştiğini değil aynı zamanda bilgi işleme dizinlerinin bilişsel elementinin de geliştiğini vurgular. Bununla beraber dikkat, konsantrasyon, zihinsel hayaller, yerinde kullanıldığında sportif karar vermede etkili olabilmektedir (Akt. Fontona, 2007)

Rasmussen'e göre (1993), Sporda bilişsel karar verme sürecini 3 farklı tipteki karar verme davranışına bağlı olarak açıklamıştır.

Bu üç tip davranış şunlardır;

Yetenek- temelli (Skill-based)

Kural – temelli (Rule-based)

Bilgi – temelli (Knowledge-based)

Yetenek temelli karar, duyuşsal motor performansı içine alır. Örneğın bilinç kontrolünün tam olmadığı bir anda hareketi etkili bir biçimde eylemi yürüten kişi verebilir. Bu bir futbolcunun topun geliş sekline göre beden pozisyonunu ani bir şekilde değiştirip uygun vurusu yapması ile örneklendirilebilir. Kural temelli kararda davranışlar kurallar tarafından kontrol edilir. Kişi eylemi gerçekleştirirken var olan ipucu ile uygun görev arasındaki ilişkiyi açıkça belirler. Yetenek temelli ve kural temelli davranışlar arasındaki fark, birinin otomatik olarak diğzerinin ise özenle gerçekleştirilmesidir. Bilgi temelli davranışlar ise daha soyut ve ayrıntılıdır. Hedef işlemlenen bilginin spesifik parçalarıdır. Böylece bilgi temelli davranışlarda olası durumların ve objelerin daha açık değerlendirmelerinin yapılması gerekmektedir (Mac Mahon, 1999; Akt. Satman, 2005).

Gigerenzer ve Selten (2001) Sporda bilişsel karar verme sürecinin 3 asamadan oluştuğunu ileri sürmektedir. Bu süreci Simon (1956) tarafından ortaya konulan "sınırlı rasyonellik" düşüncesine dayandırılır. Birinci asama, basit arama kurallarının benimsenmesidir. Bilgi toplama, durum hakkında bilgi ve veri toplamayı ve gerçekte problemin çözümünün bir karar gerektirip gerektirmediğinin belirlenmesini içerir. Örneğın, top oyununda, topu taşıyan sporcunun en iyi pas opsiyonunu belirleyebilmesi için pozisyonla ilgili bilgi edinir ve basit kuralları göz önüne getirir. İkinci aşamada karar verilmesi gerektiğinin belirlenmesi ile tasarım aşamasına geçilir. Bu aramanın sonlandırılmasını belirler. Top taşıyıcısı durumundaki sporcu, alternatifler ve kriterleri tespit edilip değerlendirilir. Son aşamada ise, basit karar kuralları bulunmaktadır. Top

taşıyan sporcu, basit bir karar kuralını oyundan önce tamamlanan bir taktik planına dayandırarak karar verme işlemini gerçekleştirir (Akt. Westbury, 2003).

2. 1. 2. Spor Kavramı

Spor çok yönlü bir kavram olduğundan, sporun tanımı konusunda değişik yazarlar farklı tanım ve görüşler ortaya koymuşlardır. Bunun nedeni; sporun kapsamı, branşları, hedefleri, içerikleri ve yapılış biçimlerinin farklı şekillerde algılanmasından kaynaklanmaktadır.

2. 1. 2. 1. Sporun Tanımı

Spor, tek basına ve toplu olarak yapılan, kendine özgü kuralları olan, genelde yarışmaya dayanan bedensel ve zihinsel yeteneklerin gelişimini sağlayan, eğitici ve eğlendirici uğraşlardır (Morpa, Cilt 4).

Spor, yapan (sporcu) açısından kazanmaya dönük teknik ve fiziki bir çaba; izleyen açısından yarışmaya dayalı estetik bir süreç; toplum genelince oluşturulan bütün içinde de, yerine göre o toplumun çelişki ve özelliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna, yerine göre onu yönlendirebilen etkili bir araç, son tahlilde, önemli bir toplumsal kurum olarak karşımıza çıkmaktadır (Fişek, 1998).

Spor, insanın doğayla savaşıırken kazandığı ana becerileri ve geliştirdiği araçlı araçsız savaşım yöntemlerini, bos zamanındaki artışa paralel olarak tek ya da topluca barışçı biçimde ve benzetim yoluyla, oyun, oyalanma ve isten uzaklaşma için kullanılmasına dayalı olarak, estetik, teknik, fizik, yarışmacı ve toplumsal bir süreçtir (Fişek, 1998).

Spor, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın temel unsuru olan insanın beden ve ruh sağlığını geliştirmek, kişiliğin oluşumunu, karakter özelliklerinin gelişimini sağlamak, bilgi, beceri ve yetenek kazandırarak çevreye uyumu kolaylaştırmak, kişiler, toplumlar ve uluslararasıda dayanışma, kaynaşma, barısı sağlamak, kişinin mücadele gücünü arttırmak yanında belirli kurallara göre, rekabet ölçüleri içerisinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve yarışmada üstün gelme amacıyla yapılan faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bu özelliklerinden dolayı çağımızda spor çok yönlü, çok faydalı, çok amaçlı ve çok çeşitli boyutlar kazanmış ve evrenselleşmiştir (Yıldıran ve diğ., 1996).

Spor, bireyin beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi, belli kurallara göre rekabet ölçüleri içinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma, üstün gelme ve gerçek anlamda başarı gücünün artırılması kişisel açıdan en yüksek noktaya çıkarılması yolunda gösterilen yoğun çabalardır (Aracı, 1999).

Spor, bireyin organik, psikolojik sağlığını geliştiren, sosyal davranışlarını dzenleyen, zihinsel ve motorik belirli bir dzeeye getiren biyolojik, pedagojik ve sosyal bir olgudur (Orkunoğlu, 1985).

Erkal'a göre spor, "Ferdin tabii çevresini beşeri evre haline çevirirken elde ettiği kabiliyetleri geliştiren, belirli kurallar altında araçlı ve araçsız, ferdi veya toplu olarak, bos zaman faaliyeti kapsamında veya tam zamanını alacak şekilde meslekleştirerek, yaptığı sosyalleştirici, toplumla bütünleştirici, ruh ve fiziği geliştiren, rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur" (Erkal, 1982).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere literatürde sporun çok farklı tanımları yer almaktadır. Çünkü günlük yaşamda insanların spora yükledikleri anlamlar çok farklılaşmaktadır. Akıncı'nın (2007) aktardığına göre spor; "Sağlıklı bir kuşağın gelişmesinde ana eğitim aracıdır. Kişinin refahı, bir bakıma beden ve ruh sağlığının tam ve devamlı olmasına bağlıdır. İnsanların yaşamalarını sağlıklı olarak sürdürmeleri, fiziki ruhi gelişimlerini sağlamalarında sporun yeri önemlidir. Ayrıca, kişilerin gerek toplumunda, gerekse diğer toplumlarla olan ilişkilerinin dostluk içinde devam ettirebilmelerinde spor uygun bir araçtır.

Spor, hem yarışma, zevk, sağlık, estetik, eğlence, oyun, reklam, propaganda, meslek, bilim, bos zamanları değerlendirme aracı, hem de kişi ve toplumlararası ilişkileri dzenleyen bir olgudur. Spor, bedene ve ruha hitap eden bir sosyal davranıştır.

Spor, ciddiye alınan, kurallaştırılmış ve takviye edilebilir bir oyundur. Spor bir dizi kurallar, performans ve kalite standartlarından oluşan bir demettir. Spor, belirli sosyal şartlar altında bedensel hareket demektir (Voigt, 1998).

Spor, gerek yarışma bazında, gerek rekreasyon bazında, gerek sağlık bazında, gerek izleyici bazında dünya kültürünün bir parçasıdır. Spor bugün iletişim araçlarının yaygınlaşmasının da etkisiyle birçok kişi tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak ilgi görmektedir. Spor, büyük bir toplumsal dinamiktir. Çünkü spor giderek daha çok kişi tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak ilgi görmeye başlamış, daha organize hale gelmiş ve uluslar arası saygınlık, prestij gösterisi konumu olarak uluslararası sevince ya da yasa sürüklemeye başlamıştır. Spor günümüzde insanın toplumsal yaşamına derinlemesine girmiş bir olgudur.

Spor toplumsal yaşamın, toplumsal kültürünün organik üyelerindedir. Zaman içinde kültürdeki sonuç olarak toplumdaki değerlikler spor kavramına yüklenen anlam ya da işlevi değeriftirmektedir. İnsan doğayı isleyerek bir lde olsa kendi buyruğu altına almıştır. Spor da insan vücudunu işlemekle geliştirmiştir (Güven, 1992).

Fişek, sporu söyle tanımlamaktadır: Spor yapan açısından kazanmaya dönük, teknik ve fiziki bir çaba, izleyen açısından yarışmaya dayalı estetik bir süreç, toplum genelince

oluşturulan bunun içinde yerine göre o toplumun çelişki ve özelliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna, yerine göre onu yönlendirebilen etkili bir amaçtır (Öztürk, 1998).

Ayrıca kişiler spor yoluyla bir takıma veya bir gruba dâhil olarak yalnızlık duygusundan kurtulur. Bir spor takımını destekleyerek o takımın başarı veya başarısızlıklarıyla bütünleşir ve takımın başarısını kendine yansıtır. Yalnızken coşkunluk göstermezken, grup halindeyken gösterilir. Bunun için psikiyatristler spor alanlarına bir tür hastane olarak bakmaktadırlar.

Sistemler üzerinde yarattığı etkiler açısından sporun nitelikleri;

1. Hareket Sistemlerinde; birim, hareket, esneklik
2. Sinir Sisteminde; çabukluk, çeviklik, refleks, denge, sürat
3. Kalp Dolaşım Sistemlerinde; devamlılık
4. Zihin Sisteminde; karar verme ve reaksiyon
5. Morfolojide; estetik ve fiziki mükemmellik
6. Endokrin Sistemde; iç salgı bezlerinin dengesi ve çalışması (Ataman, 1974).

2. 1. 2. 2. Sportif Faaliyetlere Katılım

Ders dışı sportif etkinlikler, haftalık öğretim programı içinde yer alan derslerin öğretimi dışında kalan zaman içinde, öğrencilerin, sportif etkinlikler yoluyla eğitimlerini devam ettirmesidir (Gündüz, 1997).

Türkiye'de okullardaki ders dışı faaliyetler, özellikle ve ağırlıklı olarak spor üzerine yoğunlaşmıştır. Beden eğitimi ve spor faaliyetleri, kişilerin bedeni, ruhi ve zihni yönlerden sağlıklı gelişmelerini sağlayan, bu alanda kazandıkları bilgi, beceri ve iyi alışkanlıklar yoluyla, dürüst, centilmen ve güzel ahlaklı olmalarında büyük rol oynayan faaliyetlerdir (Karaküçük, 1995).

Dünyadaki bütün gelişmiş ülkelerin beden eğitimi ve spor yaklaşımları, eğitimin bütünlüğü içerisinde sağlıklı bir toplum yetiştirmektir. Toplumumuzun birçoğunun örgün ve yaygın eğitim programlarından geçtiği ülkemizdeki her tür ve derecedeki okullarda öğrenim gören yaklaşık 14 milyon öğrencinin, beden eğitimi, spor, izcilik vb. gibi faaliyetler yoluyla bedenlen, ruhen, fikren, sağlıklı, üretken, nitelikli bir toplum için eğitilmeleri, bugünkü eğitim anlayışının vazgeçilmez ilkelerinden biri olmaktadır. Özellikle en hareketli dönemi yasayan ve sonsuz enerji ile dolu olan gençlerin, enerjilerini boşaltacak, streslerini giderecek etkinliklerin basında ders içi ve ders dışında uğraşabilecekleri en belirgin alan olarak spor görülmektedir (Kirazlıoğlu, 1992).

Ders içi ve ders dışı sportif etkinlikler özellikle çocuk ve gençler için büyük önem taşır. Ruhsal açıdan da boşa akıp giden zaman çocuklara, gençlere ve dolayısıyla

topluma zarar verir. Ders dışında kalan zaman iyi değerlendirilmediğinde sıkıntı yaratır (Taşmektepligil, 1997).

Yıldız ve genç seviyesinde spora yeni başlayanlar ile yaşları ilerlemiş olanların bilimsel verilere uygun bir antrenman süreci izlenmediğinde, istenilen gelişmenin olmayacağı hepimizce bilinmektedir. Buradan hareketle, ilköğretimden başlayıp yükseköğretimde devam edecek biçimde bu çalışmaların birer spor bilimcisi olarak beden eğitimi öğretmenleri tarafından ders dışında sürdürülmesi, ülke sporunun gelişmesi açısından beden eğitimi öğretmenlerinin önemini de ortaya koymaktadır. Kitlelere sporu yaymak için kullanabileceğimiz tek alan okullarımızdır. Bugün amatör spor camiasının % 80'ini eğitim kurumları oluşturmaktadır (Ayakyay,1992). Öğretim kurumlarımız, okullarda beden eğitimi, spor faaliyetlerini eğitim ve öğretimin etkin bir aracı olarak yaygınlaştırırken, ülkemizin dünya genelinde spor yarışmalarında başarılı olması için de önemli bir kaynağı oluşturacaktır. Sporda dev atılım yapan ülkeler ile aramızdaki farkı kapatmak için, konuya bilinçli ve sistemli yaklaşmak gerekmektedir. Nitekim Kanada ve Almanya gibi sporda başarı sağlamış ülkeler, spor sistemlerini, herkese spor yaptırmak felsefesiyle okul sporları üstüne kurmuş ve okul sporlarında elit sporcuları yetiştirerek, bugünkü başarıyı elde etmişlerdir (Açıkada, Ergen, 1987).

Sporcu piramidinin tabanı da tamamen okullarımız bünyesi içerisindedir. Temel spor bilgilerinin verilmesi, üstün yetenekli sporcuların tespit edilmesi bu kurumlarımızda gerçekleşecektir. Bu da okullarımızda uygun bir spor ortamının oluşturulmasıyla mümkün olacaktır. Burada asıl amaç, "elit sporcu yetiştirmek" değil, "elit sporcu için geniş tabanlar oluşturmak; sağlıklı bir toplumun sağlıklı, mutlu, yapıcı, yaratıcı çalışkan bireylerini yetiştirmek için atılımı yüksek düzeyde tutmak" olmalıdır (Kirazlıoğlu, 1992).

2. 1. 2. 3. Sportif Faaliyetlere Katılımı Etkileyen Faktörler

Okullardaki ders dışı sportif faaliyetlerin oluşturulmasına ve uygulamalarına engel teşkil eden bazı faktörler vardır. Bunlar sırasıyla inceleyelim:

2. 1. 2. 3. 1. Öğretmenlerin Bilgi Düzeyleri

Öğretmenlerin, yeterli bilgiye sahip olmamaları, görevlerini benimsememeleri ve ders yüklerinin fazla olması öğrencilerin bu etkinliklere katılımını etkileyen faktörler arasındadır. Öğretmenler, öğrencilerin boş zamanlarını, nasıl değerlendirebileceklerini, bunun kendileri ve toplum için ne gibi yararlar sağlayabileceği hususlarını anlatmalıdırlar. Öğretmenlerin bunları uygulamaya sokamamalarındaki nedenlerden biri yeterli eğitim almamış olmalarıdır. Bu sorunun ortadan kalkması için öncelikle öğretmenlere hizmet

öncesi eğitim verilmelidir. Bu eğitimde bos zamanların birey ve toplum açısından önemi, yararları, bilgi ve uygulamalarına yer verilmelidir (Tatlıldil, 1993).

2. 1. 2. 3. 2. Okulun İlgisi ve Kapasitesi

Okulun fiziki kapasitesinin yetersiz olması veya ders dışı etkinliklere uygun olmaması, ders dışı etkinliklerin çeşidinin öğrencilerin görüşlerine sunulmadan belirlenmesi, yapılacak çalışmanın verimini etkilemektedir. Okulun olanaklarının göz önüne alınması gerekir. Okul tarafından öğrencilerin bos zamanlarının iyi bilinmesi gerekir. Gerekirse, öğrencilere haftalık ders programlarında yapılacak düzenlemelerle, ders dışı etkinlikler için bos zamanlar bırakılmalıdır. Okullarda ders dışı etkinlikler; daha çok okul sınırları ve olanakları içerisinde hapsedilmektedir. Oysaki okullar, toplumla iç içedir. Okullar çevrenin ilgisini ve desteğini etkinlikler için kullanma yollarını araştırmalıdır. Çevredeki spor salonlarını, tesislerinin ne düzeyde olduğunu belirleyerek bunları değerlendirmeye çalışmalıdır (Tatlıldil, 1993).

2. 1. 2. 3. 3. Cinsiyet ve Yerleşim

Kızların sportif faaliyetlere daha az katılmalarının en önemli nedeni, içinde yaşadığımız toplumda kadının konumu ve rolünü belirleyen kültür değerleridir. Gerek aile içi, gerekse okullaşma sistemi içinde önemli bir faktör olmaktadır Erkekler kızlara oranla daha çok etkinliklere katılmaktadır. Ailenin yerleşim birimlerine göre bu etkinliklere katılım incelendiğinde, bucak-köy doğumlu kız öğrencilerin hiçbirinin katılmadıklarını görmek mümkündür. Bunlar arasından 1 veya 2 kişinin haftada 1 kez sporla uğraştığını görebiliriz. Erkekler ise bu etkinliklere katılma alışkanlığı, kent kökenliler arasında daha yaygınken, kırsal kökenli ve ailesi bucak-köyde oturan erkek öğrencilerin etkinliklere pek fazla katılmadıkları görülmektedirler (Tatlıldil, 1993).

2. 1. 2. 3. 4. Ailenin Kültürel Yapısı ve Ekonomik Düzeyi

Ailenin bu faaliyetleri hoş görmeyecek bir yapıda olması öğrencilerin bu etkinliklere katılımını engellemektedir. Ayrıca maddi durumu düşük olan ailelerde çocuklarına yeterli olanak sağlayamazlar. Öğrencinin ailesi tarafından yönlendirilmesi gerekir. Veliler çocuklarına verilen bu etkinliklerle ilgili araştırmalar yapıp, ders dışı sportif faaliyetlerin her aşamasında çocuklarını izleyebilme imkânına sahip olmalıdırlar. Velilere kol yönetimlerinde ve organizasyonlarda da görev verilmelidir. Bu, velinin bilinçlenmesini, ilgi ve desteğinin okula yönelmesini sağlayacaktır (Karaküçük, 1995).

Spor yaşantısı olmamış aile zaman içerisinde çocuklarından bu etkinliklerde başarılı olamayacağına beklentisi içine girerler ve onları bu doğrultuda umutsuzca cesaretlendirirler. Veya tam tersi, sporcu bir aileden olan çocuklar, kendisini kanıtlamak istercesine bir davranış içine girebilirler (Tatlıdil, 1993). Çocuklar davranışlarını geliştirirken, ailelerinden etkilenirler ve çevresel faktörlerin etkisinde kalırlar. Bu yüzden ailelerin çocuklarına uygun olan sporları belirlemede ve özellikle kazanma ve kaybetme hakkındaki uygun yorumları yapmada çocuklarına yardımcı olmaları önemlidir (Tatlıdil, 1993).

2. 1. 2. 4. Sporun Kısa Tarihçesi

Kelime olarak spor; Latince dağıtmak, birbirinden ayırmak anlamına gelen Disportare veya Deportare kelimelerinden doğmuştur. 17.y.y.'dan sonra çok kullanılması sonrası ilk hecesi, kısaltılarak Sport olarak kullanılmaya başlanır. Fransız hümanist bu terimi top oyunları olarak kullanmıştır (Göral, 2001). Tarihteki ilk sporlar ister araçlı ister araçsız yapılsın savunma ve saldırı kökenli olanlardı, bir başka deyişle insanın doğayla girdiği ölüm-kalım savaşının zorunlu bedensel eylemlerinden kaynaklanırdı (Fişek, 1988).

İlk insanların tabiat güçlerine karşı tek başlarına yasama savaşı verdiği tarih öncesi çağlarda beslenme, korunma, savunma, barınma, giyinme çabasına dönük hareketlerini ve doğa ile mücadelesini beden kültürü saymak mümkün olmasa da, neolitik dönemin bilinci içerisinde insanın doğaya hakim olmaya yüz tuttuğu dönemden itibaren başladığını gördüğümüz bilinçli hareketlerinin bir başlangıcı olarak saymamak da mümkün değildir (Erkal, 1982).

Spor; sanat, bilim, felsefe, din vb. birçok olgu gibi kültürün vazgeçilmez unsurudur. Bireylerin, beden hareketlerinin organize bir şekilde hayatlarına zaman zamanda yarışmaya yönelik bir sportif gösteriye dönüşmediği toplum yoktur (Afyon, 1997).

Tarih içinde ölüm-kalım mücadelelerinin barışçı benzetmesi olarak ortaya çıkan spor, daha sonraları da takım sporları olarak gündeme gelmiştir (Göral, 2001: 89). 1896 yılında, ilk modern olimpiyatlar düzenlenerek, her milletin bu oyunlar aracılığıyla kendini göstermeleri ve sporun barışçı amaçlarla kullanılabilmesi sağlanmıştır (Afyon, 1997).

Türklerde spor; Sporun tarih sahnesine çıkmasıyla başlamıştır. Sporu sosyal, psikolojik, oyunlar, eğlenceler ve kültürlerin bir parçası olarak yapmaktaydılar. At, spor, savaş, sefer, eğlence, yarışma ve oyunlarda kullanılan bir araçtı. Düşün ve eğlencelerde cirit oyunları oynanmıştır. Spor anlayışını, eğitim faaliyetleri ile birleştiren ordular idmanlar ile savaşa hazırlanmışlardır (Mengütay, 1997).

Osmanlılarda spor savaş eğitimi amacıyla talim şeklinde yapılmıştır. Askeri kurumlarda beden eğitimi ve spor, acemi oğlan ve cambazhanelerde askeri talim olarak

yaptırılırdı. Osmanlı devletinde spor tekkeleri açılmış ve bu tekkeler kişi ve toplumun çıkarlarının eşit olduğunu kabul etmiş, mensuplarını koruyarak bir sosyal güvenlik vazifesi görmüştür (Mengütay, 1997).

1920' de Cumhuriyet ilanından sonra Ulu önder Atatürk' ün önderliğinde Türk sporun da önemli gelişmeler görülmeye başlanmıştır (Demirci, 1986: 42). 1920 yılından günümüze kadar uzanan zaman süreci içerisinde birçok Beden Eğitimi ve Spor Bölümleri açılmış ve birçoğu 1992 yılında Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (B.E.S.Y.O)'ya dönüştürülmüştür. Ülkemizde beden eğitimi ve spor alanında 40 kadar üniversite 4 yıllık yüksekokul ve öğretmenlik bölümü bulunmaktadır (Erkal, 1998).

2. 1. 2. 5. Sporun Faydaları ve Önemi

Sporun fayda ve önemine bakıldığında; spor bilimcileri ve akademisyenler açısından farklı farklı faydaları vardır. Faydalarına göre de önemi her geçen gün artmaktadır.

2. 1. 2. 5. 1. Bireysel Açıdan Spor

Spor; insana özgü, oyun, hareket, rekabet, performans gibi antropolojik vasıfların eğitim kültür olgu içerisinde değerlendirilmesi faaliyetleridir. Bireyde ruhi özelliklerin ön plana çıkmasında bu olgu görev yapar. Bireysel açıdan yarışma sisteminde düzenlenmiş ve yüksek verim için ölçü olması ve insancıl değerler taşıyan gösteri biçiminde gerçekleşmesi spor olgusunun niteliğini ortaya koyar (Göral, 2001).

Bu faydalarının dışında spor olgusu şu şekilde tasnif edilmiştir;

1. Belirli ve kesin kurallar içinde yapılan salt yarışma ve performans dönük spor türlerine katılanlar,
2. "FİTNES" terimi ile ifade edilen sağlıklı yaşam amacıyla yapılan spor türlerine katılanlar,
3. Boş zamanlarını değerlendirmek, eğlence ve hoşça vakit geçirmek, toplumsal bağları kuvvetlendirmek için yapılan spor türlerine katılanlar,

Bu bağlamda spor olgusu her yas ve cinsiyetteki bireyler tarafından değişik amaç ve zamanlarda yapılmalıdır (Göral, 2001).

2. 1. 2. 5. 2. Sosyolojik Açıdan Spor

İnsanın beden ve ruh yapısını geliştirmek ve iradesini güçlü kılmının yanı sıra, grup çalışmasını kolaylaştırmak, karşılıklı dayanışmayı sağlamak, kendine güveni gerçekleştirmek, ferdin toplum üyeliğini kazanması olan sosyalleşmesinde spor önemli

faydalar sağlamaktadır. Sosyalleşmenin bir ömür boyu sürdüğü düşünülürse, konunun önemi daha iyi fark edilir (Göral, 2001).

Toplumda spor insana, iyi bir statü, maddi ve manevi yönden rahatlık, çevresel iyi ilişkiler, serbest zamanlarda üretkenlik, is veriminde artış, kısacası hayat kolaylığı sağlar (Göral, 2001).

Bu bağlamda, 1982 Anayasamızda 59. Maddede; Devletin her yastaki Türk vatandaşının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirler alması kabul edilmesi; sporun kitlelere yayılmasının teşvik edeceği ifade edilmiş ve başarılı sporcunun da devlet tarafından korunacağı belirtilmiştir (Erkal, 1982).

2. 1. 2. 6. Sporun Önemi

Bu bölümde sporun bireyler üzerindeki, kişisel, toplumsal, ekonomik yönden öneminin yanı sıra çocuk ve gençler, ulusal ve uluslararası ilişkilerdeki öneminden bahsedilmeye çalışılmıştır.

2. 1. 2. 6. 1. Kişisel Yönden Sporun Önemi

1. Günlük işlerini ve yaşayışlarını en verimli şekilde yürütebilecek kuvvet, çeviklik, elastikiyet, çabukluk ve dayanıklılık sağlar.
2. İyi bir moral ölçüleri içerisinde gelişmiş kemik, kas yapısı ve iyi duruş alışkanlığı kazandırır.
3. Hastalıklara karşı dayanıklılık sağlar.
4. Oyun, folklor, halk dansları, mahalli ve milli oyunlar, ritmik faaliyetlerle ilgili beceri ve yetenekler kazandırır.
5. Bedensel etkinlikler aracılığıyla geçerli sağlıklı, yaşam davranış nitelikleri kazandırır.
6. Kültürel zevk, duyarlılık sağlar.
7. Serbest zamanları değerlendirme davranış ve becerileri kazandırır (Aracı, 1999).

2. 1. 2. 6. 2. Toplumsal Yönden Sporun Önemi

1. Liderlik, hoşgörü, arkadaşlık, iyiyi, doğruyu ve güzeli takdir etme gibi nitelikler kazandırır.
2. Kendini kontrol etmeyi, başkalarına ve kurallara saygıyı öğretir.
3. Olumlu ve sağlıklı yasama alışkanlıkları kazandırır.
4. Ölçülü ve planlı bir şekilde çalışmayı ve dinlenmeyi öğretir.

5. Yeni bir gün ve faaliyete istekli ve kuvvetli başlamayı sağlar.
6. Toplumsal sorumluluğu geliştirir.
7. Birlikte olma, birlikte iş yapma ve bireyin toplumda kendisini belirlemesine olanak sağlar (Aracı, 1999).

2. 1. 2. 6. 3. Ekonomik Yönden Sporun Önemi

1. Ferdin günlük işlerini ve yaşayışını en verimli şekilde yürütebilmesini sağlar.
2. Yapıcı ve üretici yetenekleri geliştirir.
3. İş, görev ve meslek sorumluluğu kazandırır.
4. Ekonomik düzenin getirdiği düşünce, davranış, bilgi ve becerilerin bireylere aktarılmasını sağlar.
5. Bilgi alanında ihtisaslaşmayı ve yaratıcılık gücünü geliştirir.
6. İş gücünü artırır (Aracı, 1999).

2. 1. 2. 6. 4. Çocuk ve Gençler için Spor Eğitiminin Önemi

1. Spor etkili ve çekici bir eğitim unsurudur.
2. Bireyi topluma hazırlar.
3. Bireyin mevcut yapısını geliştirici ve eğitici rol oynamasının yanında fikir ve ruh eğitiminde önemli rolü vardır.
4. Genç nesillerin yaratıcı, yapıcı ve üretici olmasında sosyal kaynaşma ve kültürel kalkınmaya etkisi vardır.
5. Kişiyi toplumun en önemli ve onurlu bir üyesi yapar.
6. İyi alışkanlıklar edinmede önemli bir rolü vardır.
7. Bedensel ve ruhsal bir eğitim aracıdır.
8. İnsanın niteliklerini geliştirip üretim ve uygarlık yarısında daha başarılı hale gelmeyi sağlar.
9. Kişilere hem statü kazandırır, hem de gelir düzeylerini artırır.
10. Yetenek esaslarına göre fırsat eşitliği sağlar.
11. Başarıyı arttıran en önemli husustur.
12. Toplumların eğitim ve kültür düzeyini artırır.
13. Bir rekabet, mücadele, işbirliği ve uyum sağlar.
14. Sosyal hayatın ve sosyal çevrenin en önemli öğesidir.
15. Sağlıklı olmanın en önemli koşulu spora erken yaşlarda başlamaktır.
16. Spor yapanların hareket sistemleri daha sağlam ve esnek olmaktadır.
17. Spor yapanların kendine güvenleri daha fazladır.

18. Spor kötü alışkanlıklardan daha kolay kurtulmaya yardımcı olur.
19. Spor bir tedavi yöntemidir (Aracı, 1999).

2. 1. 2. 6. 5. Ulusal ve Uluslararası İlişkilerde Sporun Önemi

1. Çağımızda spor, uluslararası müsterek bir dil niteliğindedir. Ülkeler arasında yapılan spor karşılaşmaları yakınlaşmayı sağlamakta karşılıklı sevgi ve saygı ortamı oluşmakta ve barış sağlanmaktadır.
2. Spor diploması alanında yer edinmiştir.
3. Dış politika açısından spor, her ülkenin dünya ölçüsünde olumlu yönde propaganda yapması, bazen aktüel bir nitelik taşıyan sportif başarılar ile gerçekleşmektedir. Bu durum milli bir prestij unsuru olmaktan hem iç ve hem dış dayanışmayı güçlendirmek bakımından tüm ülkelerin başvurduğu bir durumdur.
4. Spor, iç ve dış turizmin gelişmesine katkıda bulunur.
5. Spor, suçlu ve özürü gibi sorunlu insanların sosyal hayata uyum sağlamalarında önemli bir vasıta olmaktadır.
6. Spor kültürün ayrılmaz bir parçasıdır.
7. Çağımızda spor bir bilim olarak ele alınmaktadır (Aracı, 1999).

2. 1. 2. 7. Sporun Amaçları

Spor konusuna yaklaşırken konuyu “Sporun Temel Amaçları Beden Eğitimi ve Spor” olarak bakmakta fayda var. Çünkü beden eğitimi ve spor, birbirini bütünleyen iki kavramdır (Yetim, 2011).

2. 1. 2. 7. 1. Sporun Temel Amaçları

Spor konusuna yaklaşırken konuyu “Sporun Temel Amaçları Beden Eğitimi ve Spor” olarak bakmakta fayda var. Çünkü beden eğitimi ve spor, birbirini bütünleyen iki kavramdır (Yetim, 2011).

Ulusların geleceği, yetişmiş ve yetişmekte olan gençlerin fiziksel ve ruhsal olgunluğuna bağlıdır. Uygarlık, bireye verilen önem ve bu önemle bağlantılı olarak ona verilen eğitime dayanır. Eğitimden beklenen bireylerin, gizil güçlerini ve yeteneklerini ortaya çıkararak en üst düzeyde geliştirilmesine yardım etmektir. Bireyleri zihinsel, duygusal ve toplumsal yönleriyle bir bütün olarak yetiştirmek çağdaş eğitimin temel ilkelerindedir. Çağdaş anlayışa uygun olarak eğitimdeki amacın yerleşmesi bireyin, zihinsel eğitimi yanında fiziksel eğitimi ile olasıdır (Yamaner, 2001).

İnsan organizması hareket için yaratılmıştır. Hareket, organizmanın fonksiyonlarının devam ettirilmesinde ve sağlıklı olmasında gereklidir. Hareket; toplumsal deneyim, sağlık ve fiziksel uygunluk, vücut dengesini araştırma, estetik deneyim, gerginliğin boşaltılması mükemmel ve üstün buluş boyutlarında incelenmekte ve hareketin çok boyutluluğu olarak tanımlanır (Yamaner, 2001).

2. 1. 2. 7. 2. Spor Eğitiminin Amaçları

“Spor Eğitimi” düşüncesi ve buna bağlı amaçları farklı anlamlar ifade etmektedir. Spor Eğitiminin iki amacı olan “Fiziksel Gelişim”, solunum, dolaşım, kas gelişimi, kuvvet, sürat, dayanıklılık, hareketlilik, beceri gelişimi, anatomik gelişim gibi özelliklerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu gelişimin sonucu, kondisyon artışı meydana gelmektedir. Ancak bu gelişim, soyut bir gelişim değildir ve gelişimi sağlayan sportif hareketler içerisinde simgelenen kavramlara bağlı olarak fiziksel gelişimle birlikte diğer gelişimlerde sağlanmaktadır (Yamaner, 2001).

Buna karşılık “Sosyal Gelişim” bireyin topluma uyumunda önemli bir araç olmaktadır. Sportif etkinlikler içerisinde oyun kuralları ve davranış şekilleri, toplumdan simgelenmeler ve değişik şekillerde toplum kurallarını yansıttığı için; bireyin bunları algılaması, benimsemesi ve kullanması mümkün olabilmektedir. Yine bu yapı içerisinde, bireyin toplum kurallarının ve demokratik toplum kavramını öğrenmesi, kişinin yetenek ve performansı ile çevresinde kabul edilmesi, başarı ve performans etkileşimi, benlik gelişiminde mümkün olabilmektedir (Yamaner, 2001).

Diğer taraftan “Duyuşsal Gelişime” bağlı olarak kişinin kendine güven duygusunun, karakter gelişiminin, kişilik gelişiminin, başarı ve başarısızlığa karşı toplum değer ölçüleri içerisinde istendik davranış sergilemesinin, duyguların doğru şekilde ifade edilmesinin, yeteneklerin bilinmesi ve kendini kontrolün geliştirilmesi sağlanabilmektedir (Yamaner, 2001).

Kısacası spor aktiviteleri sırasında bireylerin birbirleriyle olan sürekli ilişkileri, kişisel ve sosyal uyum bakımından bireyler için bir laboratuvar çalışması olarak nitelendirilebilir (Tamer, 1988).

Sporun yukarıda belirtilenlerden başka ifade edilebilecek diğer amaç ve fonksiyonları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1. İnsanın beden ve ruh sağlığını geliştirir.
2. Ferdin keşfedilmemiş özelliklerini ve yaratıcı yönlerini harekete geçirir.
3. Birlikte ve grup çalışmasını kolaylaştırır, karşılıklı dayanışmayı sağlar (Erkal, 1982).

4. Spor toplum üyeliğini kazanması ve bireyin sosyal çevrelere katılmasını ateşleyen bir sosyal etkinlik olmasından dolayı kişinin sosyalleşmesinde önemli rol oynar.
5. Toplumun çalışan kesimlerinin bir yandan emek verimliliğini artırır, diğer yandan beden ve ruh sağlığını korur ve spor yoluyla boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirmesini sağlar.
6. Spor bireyin kendi dar dünyasından kurtularak diğer inanç ve düşünce de olan insanlarla karşılaşmasını, onlarla diyalog kurmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlar.
7. Spor, bireyi sosyal hayat alanına çekerek insanın ruhundaki başarıma ihtiyacına karşılık verir.
8. Spor insanın sınırsız ihtiraslarını köreltir ve telkin edici bir ruh dünyası geliştirir.
9. Sporun eğlendirici bir sosyal etkinlik olmasının yanında, modern toplumlarda ekonomik bir sektör olarak büyük gelişme sağladığı görülmektedir (Çaha, 1999).
10. Ayrıca, spor sosyal insanların yetiştirilmesinde eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Spor yoluyla sosyalleşmek, insanlar arasında menfaatsiz bir yakınlığın doğması ile insancıl kaynaşmayı gerçekleştirebilir.

Sporun genel olarak amacı özetlenecek olursa; tüm fertlerin spor yapmasını sağlayarak, sağlıklı, mutlu, çalışkan, moral değerleri yüksek, dinamik ve çağdaş bir toplum yaratmak ve topluma karşı görev ve sorumluluklarını bilen, ahlaklı, erdemli ve fazilet örneği nesiller yetiştirmek ve toplumun tüm fertlerini dinamik, zinde, yüksek moralli ve mutlu tutmaktır.

2. 1. 2. 8. Bireyleri Spor Yapmaya İten Nedenler

Sporun amaç ve fonksiyonlarını irdelerken insanları spor yapmaya iten sebeplere göz atmak, bu amaç ve fonksiyonların açığa çıkarılmasına önemli katkı sağlayabilir. İnsanları spor yapmaya iten sebepler şu şekilde özetlenebilir (Voigt, 1998).

1. Belirli sosyal ihtiyaçları karşılamak,
2. Sağlık, rehabilitasyon ve fiziksel uygunluk sağlama,
3. Gerilim ve kontrollü rizikoyu yasama,
4. Estetik ihtiyaçları doyurma,
5. Duygusal gerilimden kurtulma,
6. Spor yoluyla bilgece deneyimler kazanma,
7. Sevinç, eğlence, haz, neşe gibi duyguları kazanma,
8. Kendini gerçekleştirme,
9. Yeni tecrübeler kazanma,

10. Sosyal ilişkiler kurma çabası,
11. Maddi ve kişisel kazanç, ayrıcalıklar elde etme,
12. Kendini gösterme,
13. Zayıflama, mutlu olma,
14. Güç, hız, dayanıklılık, çeviklik, koordinasyon yeteneği geliştirme,
15. Sıkıntı ve hastalıklara karşı direnç kazanma,
16. Gençlik, güzellik elde etme, benlik duygusunu geliştirme,
17. Bos zamanı ortaklaşa, aktif ve verimli bir biçimde değerlendirme (Voigt, 1998).

2. 1. 2. 9. Spor Faaliyetlerinin Gelişimindeki Rolü

İnsan organizması hareket için yaratılmıştır. Hareket, organizmanın fonksiyonlarının devam ettirilmesinde ve sağlıklı olmasında gereklidir. Hareket etmeyi öğrenme ve hareketler yoluyla öğrenmeyi amaçlayan beden eğitimi ve spor, genel eğitimin amaçlarına hareket aracılığıyla katkıda bulunur. Bu çerçevede beden eğitimi ve spor, bireyin fiziksel, psikomotor, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişimine katkı amacına yönelik organize edilmiş bedensel etkinliklerin tümü olarak ele alınabilir (Aracı, 1999).

Beden eğitimi ve spor bireylerin fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimlerinde olumlu etkileri olan etkinliklerdir. Fertleri zihinsel, ruhsal, duygusal ve toplumsal yönleriyle bir bütün olarak yetiştirmek modern eğitimin temel ilkelerindedir (Erkal, 1998).

2. 1. 2. 9. 1. Fiziksel Gelişimindeki Rolü

Beden eğitimi ve sporun fiziki gelişim amacı, organizmanın fonksiyonel etkinliğini arttırmayı ve sağlıklı bir yapı kazandırmayı ifade eder (Yetim, 2011).

Bireylerin fiziksel gelişimlerine katkıda bulunmak yalnız beden eğitimi ve spora özgü bir amaçtır. Hareket insanın doğasında vardır. Hareket sisteminin temelini adaleler ve kemik yapısı oluşturur. Hareket bunların daha da güçlenmesine yardım eder. Yani, bedensel etkinlikler, kas ve kemik yapısının gelişimi için zorunludur (Erkal, 1998).

Daha enerjik bir organizma yapısı oluşturur. Bedensel ve zihinsel yorgunluklara karşı direnci artırır. Kilo alınmasını önler ve vücut yağ oranını dengeler. Bedenen yapılan işlerde geç yorulmayı, erken dinlenmeyi, iç salgı bezlerinin düzenli çalışmasını sağlar. Kalp üzerinde olumlu etkileri vardır. Kalp volümü artar, hipertrofi olur ve kalbi besleyen damarlar genişler (Önal, 1998).

Kalp-damar rahatsızlıkları egzersizle engellenebilir. Egzersiz anında kasla kalbe dönüşünde aktif rol alırlar. Hareket sayesinde kalp-damar yağdan temizlenir. Dolayısıyla bu kişilerde rahatsızlıklar giderilir ve neredeyse görülmez. Egzersiz damarlara fazla işlev

yüklediğinden, egzersiz yapan kişilerde damar hastalıklarına yakalanma riskini azaltır. Solunum ve boşaltım sisteminde oluşacak hastalıkları önler (Aracı, 1999).

Sonuç olarak insan sağlığını tehdit eden hastalıkları, sakatlıkları ve özellikle kalp-kas sistemlerinde görülebilecek rahatsızlıkların önlenmesi, iyileştirilmesi, çok daha sağlam kas iskelet ve eklem oluşumu ile yüksek performans bakımından beden eğitimi ve spor etkinliklerinin önemi tartışılmaz.

2. 1. 2. 9. 2. Psiko-Motor Gelişimindeki Rolü

Psiko-motor gelişim, yaşam boyu süren bir süreç olup, motor becerilerde azalma ya da becerilerin kazanılması gibi fiziksel değişimlerle ilgilenir (Özer, 1998). İskelet sisteminin çok çeşitli hareketler sırasında kas gruplarının koordine edilmesi ve istenilen hareketin hedeflere uygun bir şekilde yapılması merkezi sinir sistemi ve sinirsel merkezlere bağlıdır (Günay, 1999). Kaslar çeşitli biçimlerde uyarılır ise de doğal koşullarda sinirler yolu ile sinir sisteminden gelen uyarılarla uyarılırlar (Günay, 1999).Psiko-motor gelişim, temelde kendini harekete ilişkin davranışlardaki değişiklikler yoluyla ortaya koyar. Genel olarak vücut kontrolü, koordinasyonu yani sinir-kas sisteminin gelişimi demektir. Koşma, sıçrama, tırmanma, yakalama, takla atma vb. temel hareketlerin gelişiminde önemli rol oynar (Aracı, 1999). Motor becerilerinin gelişimi ayrıca bireyin zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişimi ile ilişkilidir. Bu boyutlar birbirinden bağımsız olarak gelişemezler. Bireyin motor becerilerindeki yeteneği konusunda kendini yeterli düzeyde hissetmesi onu fiziksel etkinlik ve spora katılımında güdeleyecek böylelikle fiziksel ve psikolojik olarak uyumlu bir birey olma sansını arttıracaktır. Bu hedefe ulaşmada temel hareketler üzerine kurulu sporla ilişkili hareketler, salt hareket etmeyi öğrenmede amaç olmak yerine etkinliklere katılmada araç olmaktadır. Artık hareket, çeşitli yarışma ve işbirliğine dayalı oyun, spor, dans ve reaktif etkinliklere araç olarak kullanılır (Yamaner, 2001).

Becerilerin gelişimi bireyin tepki zamanı, hız, kuvvet, dayanıklılık, koordinasyon, denge, esneklik, vücut yapısı, boy, ağırlık vb. özelliklerin yanı sıra zihinsel ve duygusal özelliklerine de bağlıdır. Motor becerilerin gelişimi birikimli ve yaşam boyu süren bir süreçtir. Hareket yeteneklerinin aşamalı gelişimi becerilerin üst düzeye ulaşmasında basamaklar olarak görülmektedir (Açak, 1997).

Kazanılan beceriler sonunda fert etkinliklere katılmaktan zevk alacak ve gruba uyumu kolaylaşacaktır. Fertler genellikle belirli düzeyde sahip oldukları yetenek ve becerilere göre etkinlikleri yapmaktan hoşlanırlar. Beden eğitimi ve spor programlarında yer alan çeşitli becerilerin geliştirilmesine yönelik etkinlikler fertlerin ilgilerini de çeşitlendirecektir. Ferdin kazandığı beceriler bos zamanlarını değerlendirmesi açısından önem taşır ve ferdin yaşam biçimini belirler (Erkal, 1998).

2. 1. 2. 9. 3. Fiziksel Psiko-Motor Gelişimindeki Rolü

1. Kalp-Dolaşım Sisteminin Dayanıklılığı: Kassal dayanıklılığın bir ögesidir ve kalbin akciğer dolaşım sisteminin uzun süre devam eden orta ve yüksek şiddetteki etkinlikleri verimli bir şekilde yapabilme yeteneğidir.
2. Kas Kuvveti: Fiziksel olarak kuvvet; kütle ve hızın ürünüdür. Biyolojik açıdan ise kuvvet, kas hareketleri ile dirençlere karşı koyma ve onları asabilme yeteneğidir.
3. Kas Dayanıklılığı: Dayanıklılık verili bir egzersiz şiddetinde kassal yorgunluk olmaksızın etkinliğe devam edebilme yeteneğidir.
4. Esneklik: Vücudun değişik eklemlerinin tüm hareket alanında eklemler çerçevesinde hareket etme yeteneğidir (Yamaner, 2001).
5. Vücut Kompozisyonu: Vücuttaki yağ kütlesi ve yağsız vücut kütlesi, vücut kompozisyonunu oluşturur.
6. Koordinasyon: Karmaşık bir motor yetenek olup, bu yetenek sadece yeni teknik ve taktiklerin kazandırılmasında değil; alışılmamış durumlarda teknik ve taktik uygulamalarda belirleyici rol oynar.
7. Denge: Statik ve dinamik hareket sırasında, vücudun istenen pozisyonu sağlayabilme yeteneğidir.
8. Sürat: aynı hareketi başarılı ve hızlı bir şekilde yapabilme yeteneğidir.
9. Çeviklik: Bir noktadan diğer bir noktaya hareket ederken vücudun yönünü mümkün olduğunca kısa bir sürede tamamlayabilme yeteneğidir.
10. Güç: Kısa zamanda maksimum efor yeteneğidir (Aracı, 1999).

2. 1. 2. 9. 4. Zihinsel Gelişimdeki Rolü

Sinir sistemimizle bedenimiz arasında inanılmaz derecede karmaşık ve bir o kadar da basit bir ilişki vardır. Hareket ettiğimizde bedenimiz beynimize her saniye de binlerce uyarım gönderir. Beyin bu uyarıları toplar, organize eder. Belirli bir bütünlük içerisinde sınıflar ve sonra karar verir. Antrenman sinir sistemimizin ve bedenimizin üzerine alabileceği bilgiyi uygun bir biçimde depolamamızı sağlar (Çakmakçı, 2001).

Beden Eğitimi ve spor etkinliklerinin öğrenilmesi bireylerde zihinsel gelişime de yardımcı olur. Zihinsel gelişim, bilgi kavrama ve saklama ile ilgilidir. Böylelikle bireylerin yorum yapabilme, değerlendirme, karar verme ve yetenekleri gelişir. Eğitilmiş kişi düşünen kişidir. Bilim düşünceye, yalnız zihinsel bir olay değil bütün bedeni kapsayan bir olay olarak bakmaktadır (İnal, 2000).

Fiziksel etkinliklerin, zihinsel gelişime katkıda bulunması şu şekildedir.

1. Fiziksel beceriler bireyin beyni ile kasları arasında koordinasyon kurmayı düşünebilmeyi gerektirir. Beceri öğrenmek, otomatik olmayıp zihnin uyanık ve hazır olmasını, ayrıca çabayı gerektirir.
2. Düşünmek, yalnızca fiziksel becerilerin öğrenilmesi ile ilgili değildir. Bilgi aynı zamanda bu becerilerin öğrenilmesinde gerekli bilgileri kapsar. Bu bilgiler ise, kuralların, tekniklerin, yöntemlerin ve kullanılan terimlerin öğrenilmesiyle ilgilidir. Bütün bunlar hareketin iyi yapılabilmesi ve hareketin öneminin iyi anlaşılabilmesi için gereklidir.
3. Fiziksel etkinlikler aracılığıyla bireyler sağlık, güzel vücut hareketleri ve alıştırma ilkelerinin yaşamlarındaki önemini kavrarlar. Ayrıca spor yoluyla kendilerinin zayıf ve güçlü yönlerini daha iyi tanıma olanağı bulurlar. Beceriler otomatik değildir, öğrenilir. Bu nedenle bireyin öğrenmesini sağlayan algılama, düşünme, mantık yürütme gibi zihinsel eylemlere gereksinim vardır (Önal, 2000).

Birey; spor etkinlikleri aracılığıyla, sağlık ilkeleri ve hareketin yasamdaki önemini kavrar. İnsan hareketinin doğası, büyüme ve gelişmedeki önemi, temizlik, hastalıklardan korunma, dengeli ve yeterli beslenme, iyi sağlık alışkanlıkları vb. Konularda bilgi edinir ve böylelikle birey daha sağlıklı ve amaçlı bir yaşam sürdürecektir (Aracı, 1999).

2. 1. 2. 9. 5. Duygusal ve Sosyal Gelişimdeki Rolü

Duygusal ve toplumsal gelişim karşılıklı etkileşim içerisinde. Duygusal gelişimin kazanılmasından sonra, birey ancak topluma katkıda bulunabilir. Bu nedenle bireyin önce fert olarak kendine uyum sağlaması, başka bir deyişle kendini kabul etmesi, daha sonra gruba uyum sağlaması söz konusudur.

Her spor etkinliği toplumsal bir deneyimdir ve duyguları içerir. Bu tür etkinliklere katılan birey, hareketler aracılığıyla duygularını ifade etme fırsatı yakalar. Saldırganlık, öfke, kıskançlık vb. duygularına boşalım sağlar, bunları kontrol edilmesini öğrenir (Erkal, 1996).

Sportif faaliyetler ferdi görülse de, özünde sosyal bir olgudur. Spor sayesinde ortaya çıkan yarışma, müsabaka, rekabet gibi durumlar, sosyal olgunun vazgeçilmez unsurlarıdır. Spor etkinliklerine katılma, bireyin benlik gelişimine de katkıda bulunur. "Benlik bireyin ne olduğunu, ne olmak istediği ve çevresini nasıl algıladığı konularındaki bilinçliliği" olarak açıklanabilir. Birey bu bilince kendini başkaları ile mukayese ederek ulaşır. Yeter ve yetersizliklerini fark eder. Ayrıca bireylere etkin olma, sorumluluk yükleme ve sonuçlara katlanma fırsatları sağlar. Bireyler kişilik sorumlulukları bilincine varır ve

onları kabul ederler. Tavrı, beğeni ve değerlerini davranış yoluyla ifade etme olanağı bulurlar (Çakmakçı, 2001).

Spor faaliyetleri aracılığıyla bireyler sosyal bir çevre kazanırlar ve kendilerini gerçekleştirme fırsatı yakalarlar (Yetim, 2011).

Sporun sosyal gelişime etkilerini özetlersek;

1. Kişilik gelişimi üzerinde yapıcı etkisi vardır.
2. Sportif etkinlikler esnasında bireyler birlikte çalışmayı öğrenirler.
3. Arkadaşlık duygularının gelişmesine yardımcı olur.
4. Birlikte çalışma becerisi kazandırır.
5. Sosyal sorumluluklar kazandırır.
6. Liderlik özellikleri kazandırır.
7. İyi bir yarışmacı, başkalarıyla iş birliği yapabilme ve iyi bir izleyici olabilme yetenekleri kazandırır.
8. Saldırgan davranışları faydalı işlere yöneltebilir.
9. Kendine ve başkalarına saygı, sevgi ve güven ile başkalarını kabul etme duyguları gelişir (Tamer, 1998).

2. 2. Literatür Taramasının Sonucu

2. 2. 1. Yurt İçi Literatür Taraması

Çetin, Mehmet Çağrı (2009) yaptığı araştırmada, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin sahip oldukları karar verme stillerini, sosyal beceri düzeylerini ve stresle başa çıkma biçimlerini belirlemek, bu üç değişken arasındaki ilişkiyi saptamak için öğrencilerin özlük niteliklerine göre bunların farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymayı amaçlamışlardır.

Araştırma sonucunda; karar verme stilleri alt boyutları ile öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf, öğrenim gördükleri bölüm, yaşamlarının çoğunu geçirdiği yerleşim merkezi arasında; sosyal beceri alt boyutu ve toplam puanları ile öğrencilerin, cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf, öğrenim gördükleri bölüm, spor yapma düzeyi, öğrenimleri sırasında barındıkları yer ve yaşamlarının çoğunu geçirdiği yerleşim merkezi arasında; stresle başa çıkma stilleri alt boyutları ve toplam puanı ile öğrencilerin cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf, öğrenim gördükleri bölüm, öğrenimleri sırasında barındıkları yer, yaşamlarının çoğunu geçirdiği yerleşim merkezi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmalar olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca, öğrencilerin karar vermede öz saygı ve karar verme stilleri ile stresle başa çıkma alt boyutları ve toplam puanları arasında; karar vermede öz saygı ve karar verme

stilleri ile sosyal beceri alt boyutları ve toplam puanları arasında; stresle başa çıkma stilleri alt boyutları ve toplam puanları ile sosyal beceri alt boyutları ve toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir.

Özcan Sarıçam (2011) tarafından yapılan çalışmada kriz dönemlerinde çalışanların, başarı güdülerinin karar vermeleri üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Amaç doğrultusunda hazırlanan anket 2010 yılı Aralık ayında Gebze'de özel sektörde çalışan 166 kişi üzerinde uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; çalışanların bireysel başarı güdülerinin karar vermeleri üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı etkilerinin olduğu ve çalışanların karar verme streslerinin ve başarı güdülerinin tanımlayıcı özelliklerine göre farklılaştığı ortaya konulmuştur.

M. Sıddık Taşgıt (2012) tarafından yapılan bu çalışma; üniversitede öğrenim gören öğrencilerin benlik saygısı ve karar verme düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada üniversite öğrencilerinin, sınıf değişkenine göre; kaçingın karar verme düzeyleri, panik karar verme düzeyleri, erteleyici karar verme düzeyleri ve depresif duygulanım düzeyleri arasında; spor yapan öğrenci ile yapmayan öğrenci değişkenine göre ise; karar vermede özsaygı düzeyleri, erteleyici karar verme düzeyleri ve özgüven düzeyleri arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu saptanmıştır.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre karar verme düzeyleri ve benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı farklılaşmanın olmadığı tespit edilirken, baba eğitim düzeyi değişkenine göre; karar vermede özsaygı düzeyleri, benlik değeri düzeyleri ile başarı ve üretkenlik düzeyleri arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu saptanmıştır. Ayrıca; üniversite öğrencilerinin karar verme özsaygısı ve benlik saygısı değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Yalçinkaya (1991), Türk ailelerinin karar verme davranışları ile bazı değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda ailelerin sosyoekonomik durumlarının; seçim yapma, karar verme zamanı ve çok yönlü karar verme üzerinde bir etkiye sahip olduğunu saptamıştır. Yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki aileler, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelere göre daha uzun bir zamanda karar verirken aynı zamanda çok yönlü karar vermede de daha yüksek bir değer elde ettiklerini belirtmiştir. Annenin çalışma durumu ve iş statüsü ve ailenin büyüklüğü, karar verme zamanını etkilemediği gibi ailenin büyüklüğü çok yönlü karar vermeyi de etkilemediğini gözlemlemiştir.

Kuzgun (1992)'de yaptığı araştırmasında karar verirken kullanılan stratejileri ölçmek amacıyla Karar Stratejileri Ölçeğini geliştirmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında kız ve erkeklerin, 16-18 yaş arasındaki öğrencilerle 25-40 yaş arasındaki yetişkinlerin ve bazı meslek grupları arasındaki karar stratejisi puanlarını karşılaştırmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; kız öğrencilerin mantıklı ve bağımlı karar alt ölçekleri ile kararsızlık alt ölçeğinden aldıkları puanlar erkeklerinkinden, erkek öğrencilerin içtepisel karar alt ölçek puanları da kızlarınkinden yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrencilerle yetişkin karşılaştırmasında; 16-18 yaş grubundaki öğrencilerle 25-40 yaş grubundaki yetişkinlerin karar stratejileri arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Meslek grupları ile ilgili olarak ise doktor, hukukçu, subay ve tiyatro sanatçılarının karar stratejileri karşılaştırılmış en çok mantıklı karar stratejisinin kullanıldığı bunu bağımlı ve içtepisel karar stratejilerinin izlediği görülmüştür. Kararsızlık puan ortalamaları grup içinde en düşük ortalamaya sahiptir. Ayrıca doktorların subaylardan daha çok içtepisel karar stratejisini benimsedikleri bulunmuştur.

Sinangil (1993), işletme bölümünde okuyan birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin karar verme ve kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında; birinci sınıf öğrencilerinin karar verme stratejilerinde içtepisel boyut ağırlık kazanırken, dördüncü sınıf öğrencilerinde mantıklılık boyutunun baskın bir strateji olarak ağırlık kazandığı görülmektedir. Karar verme stratejileri ile durumluk sürekli kaygı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı araştırmada cinsiyetin etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

Eldeleklioğlu (1996), karar stratejileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaşları 19 ile 25 arasında olan gençler üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda, demokratik ana-baba tutumuyla mantıklı karar verme, bağımsız ana-baba tutumuyla kararsız karar verme, koruyucu ana-baba tutumuyla kararsız ve içtepisel karar verme, otoriter ana-baba tutumuyla kararsız, içtepisel ve mantıklı karar verme stilleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğunu belirtmiştir. Demokratik aile ortamına sahip gençlerin mantıklı karar ve bağımsız karar verme stilini daha çok benimsemiş olmaları, bu tür ailelerde ergenlerin kişilik gelişimine önem verilmekte olduğu, çocukluktan itibaren aile içi kararlara katılmaları sağlandığı ve kendi kararlarını vermeleri için destek gördükleri şeklinde yorumlamıştır.

Ersever (1996), etkileşim grubu deneyiminin ve Karar Verme Becerileri Kazandırma Programı uygulamasına katılmanın, üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkilerini inceleyen deneysel bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonuçları, her iki deney grubunun Karar Stratejileri Ölçeği içtepisel karar verme ve mantıklı karar verme alt ölçeklerinden elde ettikleri ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık olduğunu göstermektedir. Kontrol grubundaki deneklerin, aynı alt testlerde elde ettikleri ön test ve son test puan ortalamaları arasında bir fark bulunamamasına rağmen, etkileşim grubu yaşantısına ve Karar Verme Becerileri Kazandırma Programına katılan üniversite birinci sınıfta eğitim gören öğrencilerin içtepisel karar verme davranışlarında bir azalma ve mantıklı karar verme davranışlarında bir artış olduğu görülmüştür.

Deniz (2002), üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerini TA-Baskın Ben durumları ve bazı özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Üniversite birinci ve dördüncü sınıfta okuyan toplam 486 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmasının sonuçları şöyledir; öğrencilerin bağımsız karar verme ve mantıklı karar verme davranışları baskın ben durumlarından etkilenmemekte ancak kararsız karar verme ve içtepisel karar verme stratejisi puan ortalamaları baskın ben durumlarından etkilenmektedir. Öğrencilerin karar verme stratejileri cinsiyet değişkenine göre; kızların mantıklı karar verme stratejisi erkeklerinkinden anlamlı düzeyde yüksek çıkmış, diğer karar verme stratejilerinde cinsiyete göre farklılaşma gözlenmemiştir. Sınıflara göre; birinci sınıf öğrencilerinin kararsız karar verme stratejisi puan ortalamaları dördüncü sınıf öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek çıkmış, diğer karar verme stratejilerinde sınıfa göre farklılaşma gözlenmemiştir. Üniversiteye giriş puan türüne göre karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamalarına bakılmış ve mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamalarında anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeyleri puan ortalamaları arasında da anlamlı ilişki olduğu gözlenmiştir.

Kesici (2002), üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerini psikolojik ihtiyaç örüntüleri ve özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmanın örneklemini birinci ve dördüncü sınıfta okuyan 900 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; kız öğrencilerin mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamaları erkeklerinkinden önemli düzeyde yüksektir. Sınıf düzeyine göre; dördüncü sınıf öğrencilerinin içtepisel ve bağımsız karar verme stratejileri puan ortalamaları birinci sınıf öğrencilerinkinden yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin okudukları bilim dallarına (sosyal bilimler, sağlık bilimleri, fen bilimleri, güzel sanatlar) göre; mantıklı ve bağımsız karar verme stratejileri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmezken, içtepisel ve kararsız karar verme stratejilerinde anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu görülmüştür. Öğrencilerin psikolojik ihtiyaçları ile karar verme stratejilerinin karşılaştırmasında da anlamlı ilişkiler gözlenmiştir.

Köksal (2003), ergenlerde duygusal zekâ ile karar verme arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasının sonuçlarına göre; duygusal zekâ ile içtepisel, mantıklı ve kararsız karar verme stratejileri arasında anlamlı ilişki gözlenirken, bağımlı karar verme stili ile duygusal zekâ arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Kız öğrencilerin mantıklı karar verme düzeyi erkelere göre daha yüksek bulunmuş, okudukları sınıf düzeyine göre karar verme stilleri arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Öğrencilerin yaşlarına göre mantıklı karar verme stratejisi düzeylerinde anlamlı farklılık gözlenmiş; 15 ve altındaki öğrenciler, 17- 18 yaş ve üstü öğrencilere göre daha düşük düzeyde mantıklı karar verdikleri bulunmuştur. Öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlara göre; fen-matematik alanında okuyan

öğrencilerin, Türkçe-matematik, yabancı dil ve sosyal alanlarında okuyan öğrencilere göre daha düşük düzeyde içtepisel karar verdikleri görülmüştür. Öğrencilerin sosyoekonomik durumlarına göre karar verme stilleri arasında anlamlı farklılık gözlenmemiştir. Anne eğitim düzeyi ile içtepisel karar verme ve bağımlı karar verme stratejisi düzeylerinde anlamlı farklılıklar görülmüş ancak babanın eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık görülmemiştir. Öğrencilerin başarı durumuna göre; okul başarısı düşük olan öğrenciler, yüksek ve orta olan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde içtepisel karar verdikleri görülmüştür.

Balkıs (2006), öğretmen adaylarının davranışlarındaki erteleme eğiliminin, düşünme ve karar verme tarzları ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmen adaylarının genel erteleme eğilimi düzeylerine göre rasyonel düşünme ve rasyonel, kaçınan ve anlık karar verme stilleri puan ortalamaları arasında anlamlı ilişkiler görülmüştür. Karar vermeyi erteleme eğilimine göre rasyonel düşünme ve rasyonel, bağımlı, kaçınan ve anlık karar verme stilleri düzeyleri puan ortalamaları arasında anlamlı ilişki olduğu gözlenmiştir. Öğretmen adaylarının akademik erteleme eğilimi düzeylerine göre rasyonel düşünme, sezgisel düşünme ve rasyonel, kaçınan ve anlık karar verme stilleri puan ortalamaları arasında anlamlı ilişkiler görülmüştür.

Develioğlu (2006), problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerini sınıf, cinsiyet, ailenin aylık geliri, anne ve babanın eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre; problem çözme becerileri yüksek olan grubun mantıklı karar verme stratejisi, düşük olan gruba göre anlamlı olarak yüksek bulunmuş ancak sınıf değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır. Problem çözme becerisi yüksek olan öğrencilerin içtepisel karar verme stratejisi ve kararsızlık stratejisi puan ortalaması, düşük olan öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuş ve sınıf düzeyi değişkeninin temel etkisi içtepisel karar vermede anlamlı çıkmış ancak kararsızlık stratejisinde anlamlı çıkmamıştır. Problem çözme beceri düzeyinin mantıklı, içtepisel karar verme ve kararsızlık stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüş ancak cinsiyet değişkeninin temel etkisi mantıklı karar verme ve kararsızlık stratejisinde anlamlı çıkmazken içtepisel karar verme stratejisinde anlamlı çıkmıştır. Kararsız, mantıklı ve içtepisel karar verme stratejilerine ilişkin ailenin aylık geliri, annenin ve babanın eğitim düzeyi değişkenlerinin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır.

Deniz (2006), üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma, yaşam doyumu, karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, yaşam doyumu ile stresle başa çıkma stillerinden problem odaklı başa çıkma ve sosyal destek arama arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğunu saptamıştır. Ayrıca

yaşam doyumu ile karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Karar vermede özgüveni yüksek bireyler yaşamlarından da doyum sağlamaktadırlar. Stresle başa çıkma stillerinden problem odaklı başa çıkma stili ile karar vermede özsaygı ve dikkatli karar verme stili arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunurken, karar verme stillerinden kaçınan, erteleyici ve panik karar verme stilleri arasında ise negatif yönlü anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğunu saptamıştır.

Deniz (2004), üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme stilleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın birinci aşamasında Melbourne Karar Verme Ölçeği I-II 'nin uyarlama çalışmasını yapmıştır. İkinci aşamasında ise üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme stilleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, karar vermede özsaygı düzeyleri yüksek olan öğrencilerin, problem çözme becerileri açısından kendilerini yetersiz algılamalarını yansıtan problem çözme envanteri alt ölçek ve toplam puanlarıyla anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki içinde olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler karar verme sürecinde kendilerine güven duydukça, problemin çözümünde de kendine güvenli yaklaşım sergilediklerini saptamıştır.

2. 2. 2. Yurt Dışı Literatür Taraması

Shanna Marie Holder (2011) tarafından yapılan bu çalışmada Missisipi 4-H atış sporcularının liderlik özellikleri ve karar vermelerinin yeni yaşam geliştirme becerileri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Liderlik ve yaşam becerileri geliştirmede yüksek oranda liderlik ve yaş arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bu nedenle katılım liderlik oranı katılımcıların yaşı arttıkça sayısal anlamda artış göstermiştir. Ayrıca yaşın, karar verme becerileri ve yaşam becerileri artışı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Diğer araştırmacılar da Hauer Carlson (1999), Wingenbach ve Kahler (1997) bu çalışmanın bulguları ile aynı fikirdedir.

Gabbett, T. J., Carius, J., & Mulvey, M. (2008) tarafından yapılan bu çalışmada; oyun tabanlı faaliyetler, alanında karar verme yeteneğine sahip gelişmiş sporcuların fizyolojik gereksinimlerini azaltır mı? Bu soru kapsamında yapılan çalışmada, alanında elit olan sporcuların örüntü tanıma ve desen tahmin yeteneğinin video tabanlı algısal eğitim üzerine etkileri araştırılmış ve gelişmiş algısal becerilerinin oyun tabanlı faaliyetlerin fizyolojik talepleri etkileme durumunun olmadığını tespit edilmiştir. Bulunan bulgular video tabanlı algısal eğitim alanında sporcuların karar verme yeteneğini geliştirmek için etkin bir şekilde kullanılabileceğini göstermiş ancak bu oyun tabanlı faaliyetlerin fizyolojik talepleri üzerinde bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Raab & Johnson, (2004) tarafından yayınlanan bu makalenin amacı; bireyin spor davranışında risk almasını bilişsel modelleme açısından açıklamaktır. Basketbol oyuncularının katılımları ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara risk derecesi farklı dört video seçenekleri izlettirilmiştir. Katılımcılar bağımsız, başarı başarısızlık, aday eylem değerlendirilmesi ve eylem odaklı karar vericiler gibi durumlarla planlama anketi puanları ile sınıflandırılmıştır. Karar vermede hesaplama modeli, karar alan teorisi, davranış farklılıkları ilgi odağı, ilk tercihleri, eşik değerleri, ya da görevin bir yaklaşım-kaçınma yorumuna bağlı olup olmadığını değerlendirmek için karşılaştırılmıştır. En doğru başlangıç tercihlerine bireysel seçim yapanlar karar vermiştir. Basketbolda başlangıç için farklı düzeylerde riskli ve güvenli eylem yönelimi oluşturulmuştur. En iyi risk alma seçenekleri, farklı tercihlerin değerleri ile açıklanmıştır.

Royal, K. A., Farrow, D., Mujika, I., Halson, S. L., Pyne, D., & Abernethy, B. (2006) tarafından yapılan bu çalışmanın amacı, su topunda karar vermede ve hedefe ulaşmada yorgunluğun etkilerini değerlendirmektir. On dört genç elit erkek oyuncu (yaş 17,2 + / - 0,5 yıl, kütle 84.2 + / - 7.6 kg; yüksekliği 1.85 + / - 0.05 olarak) yaklaşık 18 set maksimum su topu özel matkap sekiz tekrar dört set uygulanmıştır. Birbirini izleyen her set için giderek azalan dinlenme oranları artan yorgunluk ve maç-oyun taleplerini yansıtmak için kullanılmıştır. Bir video tabanlı geçici olarak tıkalı karar verme görevi (çeşitli taktik durumlara sözel yanıt) veya hedef çekim beceri testi (hedef çekim kalitatif ve kantitatif analiz) her set sonrasında yapılmıştır. Sonuç olarak, yorgunluktaki artış karar vermeyi olumsuz etkilerken; diferansiyel teknik performans, bir su topunu hedefe atış, topa doğruluğu verebilme hızına bağlı olarak değişmemiştir.

Nieuwenhuys, Savelsbergh, & Oudejans, (2012) tarafından yapılan bu çalışmada Polis memurlarında oluşan kaygıların ateş etmeden önce verdiği kararlar üzerinde etkisi araştırılmıştır. Çalışmaya otuz altı polis memuru katılmıştır. Anksiyete altında polis memuru yanlışlıkla daha sık ateş etmiş, ayrıca atış doğruluğu anksiyete altında düşük çıkmıştır. Bakışları ve davranışları anksiyeteden etkilenmediği ortaya çıksa da memurların tehdit ile ilgili çıkarımlar olduğu zaman endişeye eğilimli oldukları sonucuna varılmıştır.

Brown ve Mann (1990), bazı değişkenlere göre ergenlerin aile kararlarına katılımını ve aile yapısının ilişkisini incelemişler, araştırmada ergenlerin aile kararına katılımında aile çeşidinin etkisi, sadece yapısal değişkenlerle ilgili olarak bulunmuştur. Olumlu aile ortamının ergenlerin daha iyi ve dikkatli karar vermesinde etkili olduğunu, bu ortamda ergenin yaşına uygun tercihler yapabildiğini saptamışlardır. Cinsiyet değişkenine göre ise, kızların aile kararlarına daha fazla katılırken erkeklerin daha dikkatli karar verdiği ortaya çıkmıştır.

Ormand ve diğerleri (1991), üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada 43 genç ergen ve 41 orta ergende “karar verme” üç ayrı kategoride karşılaştırılmıştır. Bu kategoriler; kişisel bilgi, mesleki bilgi ve strateji belirleme bilgisi olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda, daha büyük olan ergenlerin genç ergenlere göre oldukça fazla bilgiye sahip oldukları ve daha yeterli karar verdikleri bulunmuştur.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile bunların geçerlik ve güvenilirlik çalışması, verilerin toplanması için izlenen yol ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklerle ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3. 1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada mevcut durumu tespit etmeye yönelik ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme ve etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen olguyu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir. Tarama modellerinden ilişkisel tarama modelleri ise iki ya da daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/ya da derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2005).

Çalışma, teorik ve uygulamalı olmak üzere iki aşamadan oluşmuştur. İlk aşamada, konuyla ilgili literatür taranmış, daha önce yapılan araştırma sonuçları incelenmiştir. Elde edilen bilgiler değişkenler açısından incelenerek konuyla ilgili detaylı teorik bir çerçeve hazırlanmıştır. İkinci aşamada ise veri toplama araçları geliştirilmiştir.

3. 2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, Trabzon Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ve farklı statülerde öğretim veren Spor Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi'nde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemine ise, 2014-2015 öğretim yılında öğrenimlerine devam eden Spor Lisesi öğrencilerinden 76, Meslek Lisesi öğrencilerinden 97, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden 101, Anadolu Lisesi öğrencilerinden 99 ve Fen Lisesi öğrencilerinden 100 olmak üzere toplam 473 Lise öğrencisi oluşturmaktadır.

3. 3. Anketlerin Uygulanması

Ölçekler araştırmaya dahil edilen okullarda görev yapan Beden Eğitimi öğretmenleri ile ikili ilişkiler kurularak uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından uygulanan ölçekler araştırmaya katılan öğrencilere araştırma ile ilgili detaylı bilgiler verilerek dikkatli bir

şekilde doldurmaları istenmiştir. Ölçekler her okul için öğrencilere derslerinin olmadığı saatlerde sınıf ortamında uygulanmıştır.

Araştırmacı tarafından toplanan anketler, kontrol edilerek eksik veya yanlış doldurulanlar değerlendirme kapsamı dışında tutulmuştur. Bu inceleme neticesinde toplam 473 anket değerlendirmeye alınmıştır.

3. 4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Spor müsabakalarına katılan ve katılmayan Ortaöğretim ikinci kademe (Lise) öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesine ait veriler, Spor Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi öğrencilerinden elde edilmiştir. Bu amaçla, yerli ve yabancı literatür taranıp, uzman görüşleri de alınarak likert ölçekli anket formu hazırlanmıştır. Uygulanan anket iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde araştırmacı tarafından geliştirilen 16 soruluk “Kişisel Bilgi Formu” (yaş, cinsiyet, sınıfı, okulu, ailenin gelir düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi gibi sorular bulunmaktadır).

İkinci bölümde Mann ve Diğ. (1998), tarafından geliştirilen (Melbourne Decision Making Questionary) Deniz (2004), tarafından Türkçe'ye uyarlanan 28 maddelik Karar Verme Ölçeği kullanılmıştır. Melbourne Karar Verme Ölçeği iki kısma ayrılmaktadır. I. kısım; karar vermede özsaygıyı (*kendine güven*) belirlemeyi amaçlamaktadır. Altı maddeden oluşmakta ve üç maddesi düz, üç maddesi ters yönde puanlanmaktadır. Puanlama maddelere verilen “doğru” yanıtı 2 puan, “bazen doğru” yanıtı 1 puan, “doğru değil” yanıtı 0 puan şeklinde yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek maksimum puan 12'dir. Yüksek puanlar karar vermede özsaygının yüksek olduğunun göstergesidir. II. kısım ise 22 maddeden oluşmakta ve karar verme stillerini ölçmektedir. Dört alt faktörü bulunmaktadır (Deniz, 2004).

1. Dikkatli Karar Verme Stili: Bireyin karar vermeden önce özenle gerekli bilgiyi araması ve alternatifleri dikkatlice değerlendirdikten sonra seçim yapma durumudur. Bu faktör altı madde (2, 4, 6, 8, 12, 16) ile ifade edilmiştir.

2. Kaçınan Karar Verme Stili: Bireyin karar vermekten kaçınması, kararları başkalarına bırakma eğiliminde olması ve böylece sorumluluğu bir başkasına devrederek karar vermekten kurtulmaya çalışma durumudur. Bu faktör altı madde (3, 9, 11, 14, 17, 19) ile ifade edilmiştir.

3. Erteleyici Karar Verme Stili: Bireyin kararı geçerli bir neden olmaksızın sürekli erteleme, geciktirme ve sürüncemede bırakma durumudur. Bu faktör, beş madde (5, 7, 10, 18, 21) ile ifade edilmiştir.

4. Panik Karar Verme Stili: Bireyin bir karar durumu ile karşı karşıya kaldığında, kendini zaman baskısı altında hissederek aceleci davranışlar sergileyip çabuk çözümlere ulaşma çabası durumudur. Bu faktör, beş madde (1, 13, 15, 20, 22) ile ifade edilmiştir.

Melbourne Karar Verme Ölçeğinin (MKVÖ I-II) güvenilirliğini Deniz (2004), testin tekrarı ve iç tutarlık yöntemleriyle ayrı ayrı hesaplamıştır. Testin tekrarı yöntemi ile MKVÖ I-II. kısmı 56 üniversite öğrencisine üç hafta ara ile iki kez uygulamış, testin tekrarı yöntemi ile alt ölçeklerden elde edilen güvenilirlik katsayıları $r=.68$ ile $r=.87$ arasında değiştiğini hesaplamıştır. Ölçeğin iç tutarlılık hesaplamasında Deniz (2004), madde analizi yapmış, analiz sonucunda ölçeklerde yer alan toplam 28 maddenin, 26'sının madde toplam korelasyonları 33'ün üstünde; diğer iki maddenin, madde toplam korelasyonu ise 26 ve 27 olarak bulmuştur 154 üniversite öğrencisine uygulanan MKVÖ I-II. kısmının iç tutarlılık katsayıları; karar vermede özsaygı 72, dikkatli 80, kaçingan 78, erteleyici 65, Panik 71 şeklinde hesaplamıştır.

3. 5. Verilerin Toplanması ve Bilgisayar Ortamına Aktarılması

Veriler araştırmacı tarafından örnekleme dâhil edilen öğrenciler üzerinde anket uygulanarak elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından toplanan ölçekler, kontrol edilerek hatalı doldurulanlar araştırma dışında tutulmuştur. Daha sonra geçerli ve kabul edilebilir nitelikte olanları, SPSS 18 paket programında değerlendirilmek üzere kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

3. 6. Verilerin Analizi

Anketlerden elde edilen veriler için aşağıdaki istatistiksel işlemler yapılmıştır.

Verilerin çözüm ve yorumlanmasında, araştırma verilerinin normal dağılım özelliği taşıyıp taşımadıklarını belirlemek amacıyla normallik testi yapıldı. Verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Veriler normal dağılım göstermediğinden dolayı ikili gruplar için t-testi (independent sample), çoklu gruplar için varyans analiz testleri uygulanmıştır. İstatistikî anlamda $P<0.05$ anlamlılık düzeyi belirlenmiştir. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 18 programından yararlanılmıştır.

4. BULGULAR

4. 1. Katılımcılara Ait Genel Özellikler

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel özelliklerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Cinsiyet	N	%	Geç. %	Yığ. %
Kadın	183	38,7	38,7	38,7
Erkek	290	61,3	61,3	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımı incelendiğinde; grubun (%38,7)'sini 183 kadın, grubun (% 61,3)'ünü ise 290 erkek oluşturmaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin Yaş Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Yaş	N	%	Geç. %	Yığ. %
15 yaş	118	24,9	24,9	24,9
16 yaş	165	34,9	34,9	59,8
17 yaş	158	33,4	33,4	93,2
18 yaş	32	6,8	6,8	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş dağılımı incelendiğinde; grubun 118 kişi (% 24,9)'unu 15 yaş, 165 kişi (%34,9)'unu 16 yaş, 158 kişi (%33, 4)'ünü 17 yaş ve 32 kişi (% 6,8) 'ini ise 18 yaş öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 3. Öğrencilerin Sınıf Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Sınıf	N	%	Geç. %	Yığ. %
9. sınıf	79	16,7	16,7	16,7
10. sınıf	175	37,0	37,0	53,7
11. sınıf	161	34,0	34,0	87,7
12. sınıf	58	12,3	12,3	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf dağılımı incelendiğinde; grubun 79 kişi (% 16,7)'sini 9. Sınıf, 175 kişi (%37,0)'nı 10. sınıf, 161 kişi (%34,0)'ını 11. Sınıf ve 58 kişi (% 12,3)'ünü ise 12. sınıf ta okuyan öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Okul Türü Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Okul Türü	N	%	Geç. %	Yığ. %
Spor lisesi	76	16,1	16,1	16,1
Meslek lisesi	97	20,5	20,5	36,6
Anadolu Lisesi	99	20,9	20,9	57,5
Fen lisesi	100	21,1	21,1	78,6
İmam Hatip Lisesi	101	21,4	21,4	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul türü incelendiğinde; grubun 76 kişi (% 16,1)'ini spor lisesi, 97 kişi (%20,5)'ini meslek lisesi, 99 kişi (%20,9)'unu Anadolu lisesi, 100 kişi (% 21,1)'ini, fen lisesi, 101 kişi (% 21,4)'ünü ise imam hatip lisesinde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 5. Katılımcıların Okul Müsabakalarına Katılmalarına İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Okul Spor Müsabakalarına Katılma	N	%	Geç. %	Yığ. %
Evet	158	33,4	33,4	33,4
Hayır	315	66,6	66,6	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul Spor Müsabakalarına Düzenli Olarak Katılımları incelendiğinde; okul spor müsabakalarına katılan 158 kişi çalışmanın (% 33,4)'ini okul müsabakalarına katılmayan 315 kişi ise çalışmanın (% 66,6)'sını oluşturmaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların Beden Eğitimi Dersinden Hoşlanma Durumuna İlişkin Yüzde Frekans ve Dağılımları

Beden Eğitimi Dersinden Hoşlanma Durumu	N	%	Geç. %	Yığ. %
Evet	113	23,9	23,9	23,9
Hayır	32	6,8	6,8	30,7
Bazen	328	69,3	69,3	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin Beden Eğitimi Dersinden hoşlanma durumları incelendiğinde beden eğitimi dersinden hoşlanan 113 kişi (% 23,9)'unu beden eğitimi dersinden hoşlanmayan 32 kişi (% 6,8)'ini, beden eğitimi dersinden bazen hoşlanan 328 kişinin ise çalışmanın (% 69,3)'lük kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 7. Katılımcıların Yapmış Oldukları Spor Türü Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Spor Türü	N	%	Geç. %	Yığ. %
Takım sporu	201	42,5	42,5	42,5
Bireysel spor	117	24,7	24,7	67,2
Spor yapmıyorum	155	32,8	32,8	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin yapmış oldukları spor türü incelendiğinde takım sporu ile uğraşan 201 kişi (% 42,5), bireysel spor ile uğraşan 117 kişi (%24,7), spor yapmayan 155 kişi ise çalışmanın (% 32,8)' lik kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 8. Katılımcıların Yaptıkları Spor Düzeyi Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Spor Düzeyi	N	%	Geç. %	Yığ. %
Amatör düzey	159	33,6	33,6	33,6
Boş zaman faaliyeti	134	28,3	28,3	61,9
Profesyonel düzey	25	5,3	5,3	67,2
Spor yapmama	155	32,8	32,8	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin spor düzeyi incelendiğinde; amatör düzeyde spor yapan 159 kişi (% 33,6), boş zamanlarında spor yapan 134 kişi (%28,3), profesyonel düzeyde spor yapan 25 kişi (%5,3), spor yapmayan 155 kişi ise çalışmanın (% 32,8)'lik kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 9. Katılımcıların Kaldıkları Yer Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Kaldıkları Yer	N	%	Geç. %	Yığ. %
Ailemle	377	79,7	79,7	79,7
Yurt	87	18,4	18,4	98,1
Yakınının yanında	9	1,9	1,9	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin kaldıkları yer değişkeni incelendiğinde; ailesinin yanında kalan 377 kişi (% 79,7), yurttan kalan 87 kişi (%18,4) ve yakınlarının yanında kalan 9 kişi ise çalışmanın (%1,9)'luk kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 10. Katılımcıların Yaşamlarını Geçirdiği Yerleşim yeri Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Yerleşim Yeri	N	%	Geç. %	Yığı. %
İl merkezi	308	65,1	65,1	65,1
İlçe merkezi	104	22,0	22,0	87,1
Köy	61	12,9	12,9	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşamlarını geçirdiği yerleşim yeri değişkeni incelendiğinde; il merkezinde yaşayanların 308 kişi (% 65,1), ilçe merkezinde 104 kişi (%22,0), köyde yaşayan 61 kişi ise çalışmanın (%12,9)'luk kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 11. Katılımcıların Aile Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Aile Gelir Düzeyi	N	%	Geç. %	Yığı. %
Düşük	7	1,5	1,5	1,5
Orta	215	45,5	45,5	46,9
Yüksek	251	53,1	53,1	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir düzeyi incelendiğinde; düşük gelire sahip olan 7 kişi (% 1,5), orta derecede gelir düzeyine sahip olan 215 kişi (%45,5), yüksek derecede gelir düzeyine sahip olan 251 kişi ise çalışmanın (% 53,1)'lik kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 12. Katılımcıların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Anne Eğitim Düzeyi	N	%	Geç. %	Yığı. %
İlköğretim	166	35,1	35,1	35,1
Ortaöğretim	189	40,0	40,0	75,1
Lisans	101	21,4	21,4	96,4
Lisansüstü	17	3,6	3,6	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim düzeyi incelendiğinde; ilköğretim mezunu 166 kişi (% 35,1), ortaöğretim mezunu 189 kişi (%40,0), lisans mezunu 101 kişi (%21,4) ve yüksek lisan mezunu 17 kişi ise, çalışmanın (%3,6)'lık kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 13. Katılımcıların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Baba Eğitim Düzeyi	N	%	Geç. %	Yığ. %
İlköğretim	89	18,8	18,8	18,8
Ortaöğretim	202	42,7	42,7	61,5
Lisans	139	29,4	29,4	90,9
Lisansüstü	43	9,1	9,1	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim düzeyi incelendiğinde; ilköğretim mezunu 89 kişi (% 18,8), ortaöğretim mezunu 202 kişi (%42,7), lisans mezunu 139 kişi (%29,4) ve yüksek lisan mezunu 43 kişi ise çalışmanın (% 53,1)'lik kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 14. Katılımcıların Baba Mesleğine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Baba Mesleği	N	%	Geç. %	Yığ. %
Kamu çalışanı	147	31,1	31,1	31,1
Esnaf	83	17,5	17,5	48,6
Özel sektör	50	10,6	10,6	59,2
Çiftçi	17	3,6	3,6	62,8
Serbest meslek	169	35,7	35,7	98,5
Çalışmıyor	7	1,5	1,5	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba meslekleri incelendiğinde; kamu çalışanı 147 kişi (% 31,1), esnaf 83 kişi (%17,5), özel sektör 50 kişi (% 10,6), çiftçi 17 kişi (%3,6), serbest meslek 169 kişi (% 35,7) ve babası çalışmayan 7 kişi ise çalışmanın (% 1,5)'lik kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 15. Katılımcıların Anne Çalışma Duruma İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Anne Çalışma Durumu	N	%	Geç. %	Yığ. %
Ev hanımı	327	69,1	69,1	69,1
Çalışıyor	146	30,9	30,9	100,0
Total	473	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne çalışma durumları incelendiğinde; 327 kişi ev hanımı (% 69,1), 146 kişinin (%30,9) ise öğrencilerin annelerinin çalıştığı görülmüştür.

4. 2. Karar Verme Ölçeği Puanlarının İstatistik Test Sonuçları

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğrencilerin veri toplama araçlarından aldıkları puanların istatistik test sonuçlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 16. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Karar Verme Stratejilerine İlişkin T Testi Sonuçları

	Faktör	N	Ort.	Ss	t	P
Öz saygı	Kadın	183	5,93	2,121	-4,89	,021*
	Erkek	290	6,98	2,359	-5,00	
Dikkatli karar verme	Kadın	183	9,07	2,197	1,86	,896
	Erkek	290	8,68	2,238	1,86	
Kaçınan karar verme	Kadın	183	4,97	3,070	-3,38	,207
	Erkek	290	5,92	2,906	-3,34	
Erteleyici karar verme	Kadın	183	4,00	2,614	-3,63	,725
	Erkek	290	4,89	2,593	-3,63	
Panik karar verme	Kadın	183	4,95	2,575	-2,01	,924
	Erkek	290	5,44	2,535	-2,00	

Tablo 16'ya bakıldığında katılımcıların cinsiyet değişkenine bakıldığında karar verme stillerinden özsaygı alt boyutu arasındaki t testi sonucuna göre $t=4,89$, $p<.05$ düzeyinde anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Bu farkın hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek için grupların puan ortalamalarına bakıldığında [erkek ($x= 6,98$) kadın ($x= 5,93$)] erkeklerin puanlarının bayanların puanlarından yüksek olduğu bulunmuştur. Elde edilen diğer bulgulara bakıldığında cinsiyet değişkeni açısından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutları açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Tablo 17. Katılımcıların Okul Spor Müsabakalarına Katılma Durumlarına Göre Karar Verme Stratejilerine İlişkin T Testi Sonuçları

	Faktör	N	Ort.	Ss	t	P
Öz saygı	Evet	158	6,23	1,945	-2,28	,000*
	Hayır	315	6,74	2,478	-2,47	
Dikkatli karar verme	Evet	158	8,67	2,291	-1,10	,595
	Hayır	315	8,91	2,195	-1,09	
Kaçınan karar verme	Evet	158	5,28	2,734	-1,41	,004*
	Hayır	314	5,69	3,125	-1,47	

Tablo 17'nin devamı

Erteleyici karar verme	Evet	158	4,22	2,627	-1,87	,880
	Hayır	315	4,70	2,628	-1,87	
Panik karar verme	Evet	158	4,99	2,427	-1,56	,052
	Hayır	315	5,38	2,617	-1,60	

Tablo 17' de araştırma kapsamına alınan katılımcıların okul spor müsabakalarına katılma değişkenine bakıldığında, özsayı düzeyleri arasındaki t testi sonucuna göre $t=2,28$ $p<.01$ düzeyinde anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Bu farkın hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek için grupların puan ortalamalarına bakıldığında [hayır ($x=6,74$) evet ($x=6,23$)] okul spor müsabakalarına katılmayanların puanlarının okul müsabakalarına katılanların puanlarından yüksek olduğu bulunmuştur.

Okul spor müsabakalarına katılma değişkeni ile kaçınan karar verme alt boyutu arasındaki sonuca bakıldığında ise, $t=1,41$ $p<.05$ düzeyinde anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Bu farkın hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek için grupların puan ortalamalarına bakıldığında [hayır ($x=5,69$) evet ($x=5,28$)] okul spor müsabakalarına katılmayanların puanlarının okul müsabakalarına katılanların puanlarından yüksek olduğu bulunmuştur.

Elde edilen diğer bulgulara bakıldığında Okul spor müsabakalarına katılma değişkeni açısından dikkatli karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutları açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Tablo 18. Katılımcıların Yapmış Oldukları Spor Türü Değişkenine Göre Karar Verme Stratejilerine İlişkin T Testi Sonuçları

	Faktör	N	Ort.	Ss	t	P
Öz saygı	Takım sporu	201	6,38	2,127	1,77	,008*
	Bireysel spor	117	5,97	1,704	1,87	
Dikkatli karar verme	Takım sporu	201	8,69	2,280	-1,11	,564
	Bireysel spor	117	8,99	2,279	-1,11	
Kaçınan karar verme	Takım sporu	201	5,51	2,805	3,45	,787
	Bireysel spor	116	4,40	2,679	3,49	
Erteleyici karar verme	Takım sporu	201	4,52	2,602	3,09	,472
	Bireysel spor	117	3,60	2,431	3,15	
Panik karar verme	Takım sporu	201	5,15	2,442	2,37	,912
	Bireysel spor	201	6,38	2,127	2,39	

Tablo 18'te araştırma kapsamına alınan bireylerin yapmış oldukları spor türü değişkenine bakıldığında karar verme stillerinden özsayı alt boyutu arasındaki t testi sonucuna göre $t=1,77$ $p<.05$ düzeyinde anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Bu farkın hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek için grupların puan ortalamalarına bakıldığında

[takım sporu ($x= 6,38$) bireysel spor ($x= 5,97$)] takım sporu ile uğraşanların puanlarının, bireysel spor yapanların puanlarından yüksek olduğu bulunmuştur.

Elde edilen diğer bulgulara bakıldığında yapmış oldukları spor türü değişkeni açısından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutları açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Tablo 19. Katılımcıların Anne Çalışma Durum Değişkenine Göre Karar Verme Stratejilerine İlişkin T Testi Sonuçları

	Faktör	N	Ort.	Ss	t	P
Öz saygı	Ev hanımı	327	6,48	2,256	-1,36	,182
	Çalışıyor	146	6,79	2,466	-1,31	
Dikkatli karar verme	Ev hanımı	327	8,75	2,175	-1,24	,156
	Çalışıyor	146	9,02	2,339	-1,20	
Kaçınan karar verme	Ev hanımı	326	5,61	2,961	,651	,867
	Çalışıyor	146	5,42	3,102	,640	
Erteleyici karar verme	Ev hanımı	327	4,48	2,610	-,795	,640
	Çalışıyor	146	4,69	2,692	-,786	
Panik karar verme	Ev hanımı	327	5,26	2,536	,118	,926
	Çalışıyor	146	5,23	2,618	,117	

Tablo 19'da araştırma kapsamına alınan bireylerin anne çalışma durum değişkenine bakıldığında karar verme stillerinden özsaygı, dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutları arasındaki t testi sonucuna göre anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Tablo 20. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Özsaygı	Gruplar Arası	36,04	3	12,01	2,24	,083
	Gruplar İçi	2515,38	469	5,36		
	Toplam	2551,43	472			
Dikkatli karar verme	Gruplar Arası	46,988	3	15,66	3,19	,023*
	Gruplar İçi	2297,47	469	4,89		
	Toplam	2344,46	472			
Kaçınan karar verme	Gruplar Arası	103,10	3	34,36	3,87	,009*
	Gruplar İçi	4147,23	468	8,86		
	Toplam	4250,33	471			
Erteleyici karar verme	Gruplar Arası	101,62	3	33,87	5,00	,002*
	Gruplar İçi	3175,55	469	6,77		
	Toplam	3277,18	472			

Tablo 20'nin devamı

	Gruplar Arası	105,54	3	35,18		
Panik karar verme	Gruplar İçi	2986,01	469	6,36	5,52	,001*
	Toplam	3091,55	472	12,01		

Tablo 20'de görüldüğü gibi katılımcıların yaş değişkenlerine göre dikkatli, $[F_{(3/469)}=3,19;P<.05]$ kaçınan, $[F_{(3/469)}=3,87;P<.05]$ erteleyici, $[F_{(3/469)}=5,00;P<.05]$ panik $[F_{(3/469)}=5,52;P<.05]$ karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur. Yaş değişkenine göre karar vermede özsaygı $[F_{(3/469)}=2,24;P>.05]$ puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 21. Katılımcıların Sınıf Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Özsaygı	Gruplar Arası	156,49	3	52,16		
	Gruplar İçi	2394,94	469	5,10	10,21	,000*
	Toplam	2551,43	472			
Dikkatli karar verme	Gruplar Arası	18,33	3	6,11		
	Gruplar İçi	2326,13	469	4,96	1,23	,297
	Toplam	2344,46	472			
Kaçınan karar verme	Gruplar Arası	364,62	3	121,54		
	Gruplar İçi	3885,71	468	8,30	14,63	,000*
	Toplam	4250,33	471			
Erteleyici karar verme	Gruplar Arası	218,31	3	72,77		
	Gruplar İçi	3058,86	469	6,52	11,15	,000*
	Toplam	3277,18	472			
Panik karar verme	Gruplar Arası	201,85	3	67,28		
	Gruplar İçi	2889,70	469	6,16	10,92	,000*
	Toplam	3091,55	472			

Tablo 21'de görüldüğü gibi katılımcıların sınıf değişkenlerine göre Özsaygı, $[F_{(3/469)}=10,21;P<.05]$ kaçınan, $[F_{(3/469)}=14,63;P<.05]$ erteleyici, $[F_{(3/469)}=11,15;P<.05]$ panik $[F_{(3/469)}=10,92;P<.05]$ karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur. Sınıf değişkenine göre dikkatli karar verme $[F_{(3/469)}=1,23;P>.05]$ puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 22. Katılımcıların Okul Türü Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Özsaygı	Gruplar Arası	1174,92	4	293,73	99,86	,000*
	Gruplar İçi	1376,50	468	2,94		
	Toplam	2551,43	472			
Dikkatli karar verme	Gruplar Arası	82,12	4	20,53	4,24	,002*
	Gruplar İçi	2262,33	468	4,83		
	Toplam	2344,46	472			
Kaçınan karar verme	Gruplar Arası	1601,64	4	400,41	70,59	,000*
	Gruplar İçi	2648,69	467	5,67		
	Toplam	4250,33	471			
Erteleyici karar verme	Gruplar Arası	1099,78	4	274,94	59,09	,000*
	Gruplar İçi	2177,39	468	4,65		
	Toplam	3277,18	472			
Panik karar verme	Gruplar Arası	864,85	4	216,21	45,44	,000*
	Gruplar İçi	2226,69	468	4,75		
	Toplam	3091,55	472			

Tablo 22'de görüldüğü gibi katılımcıların okul türü değişkenlerine göre Özsaygı, [$F_{(3/469)}=99,8;P<.05$] dikkatli [$F_{(3/469)}=4,24;P>.05$] kaçınan, [$F_{(3/469)}=70,59;P<.05$] erteleyici, [$F_{(3/469)}=59,09;P<.05$] panik [$F_{(3/469)}=45,44;P<.05$] karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur.

Tablo 23. Katılımcıların Beden Eğitimi Dersinden Hoşlanma Durumu Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Özsaygı	Gruplar Arası	50,86	2	25,43	4,78	,009*
	Gruplar İçi	2500,56	470	5,32		
	Toplam	2551,43	472			
Dikkatli karar verme	Gruplar Arası	3,37	2	1,68	,338	,713
	Gruplar İçi	2341,09	470	4,98		
	Toplam	2344,46	472			
Kaçınan karar verme	Gruplar Arası	67,97	2	33,98	3,81	,023*
	Gruplar İçi	4182,36	469	8,91		
	Toplam	4250,33	471			
Erteleyici karar verme	Gruplar Arası	48,65	2	24,33	3,54	,030*
	Gruplar İçi	3228,52	470	6,86		
	Toplam	3277,18	472			
Panik karar verme	Gruplar Arası	23,55	2	11,77	1,80	,166
	Gruplar İçi	3068,00	470	6,52		
	Toplam	3091,556	472			

Tablo 23'te görüldüğü gibi katılımcıların beden eğitimi dersinden hoşlanma durumu değişkenine göre Özsaygı, [$F_{(3/469)}=4,78;P<.05$] kaçınan, [$F_{(3/469)}=3,81;P<.05$] erteleyici, [$F_{(3/469)}=3,54;P<.05$] ve karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur.

Beden eğitimi dersinden hoşlanma durumu değişkenine göre dikkatli karar verme [$F_{(3/469)}=,338;P>.05$] panik [$F_{(3/469)}=1,80;P>.05$] puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 24. Katılımcıların Yaptıkları Spor Düzeyi Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Özsaygı	Gruplar Arası	146,06	3	48,68	9,49	,000*
	Gruplar İçi	2405,37	469	5,12		
	Toplam	2551,43	472			
Dikkatli karar verme	Gruplar Arası	2,78	3	,927	,186	,906
	Gruplar İçi	2341,68	469	4,99		
	Toplam	2344,46	472			
Kaçınan karar verme	Gruplar Arası	306,22	3	102,07	12,11	,000*
	Gruplar İçi	3944,11	468	8,42		
	Toplam	4250,33	471			
Erteleyici karar verme	Gruplar Arası	209,27	3	69,75	10,66	,000*
	Gruplar İçi	3067,90	469	6,54		
	Toplam	3277,18	472			
Panik karar verme	Gruplar Arası	138,30	3	46,10	7,32	,000*
	Gruplar İçi	2953,25	469	6,29		
	Toplam	3091,55	472			

Tablo 24'te görüldüğü gibi katılımcıların yaptıkları spor düzeyi değişkenine göre Özsaygı, [$F_{(3/469)}=9,49;P<.05$] kaçınan, [$F_{(3/469)}=12,11;P<.05$] erteleyici, [$F_{(3/469)}=10,66;P<.05$] panik [$F_{(3/469)}=7,32;P<.05$] karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur.

Yaptıkları spor düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme [$F_{(3/469)}=,186;P>.05$] puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 25. Katılımcıların Kaldıkları Yer Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Özsaygı	Gruplar Arası	56,97	2	28,48	5,36	,005*
	Gruplar İçi	2494,46	470	5,30		
	Toplam	2551,43	472			

Tablo 25'in devamı

Dikkatli karar verme	Gruplar Arası	21,93	2	10,96	2,21	,110
	Gruplar İçi	2322,53	470	4,94		
	Toplam	2344,46	472			
Kaçınan karar verme	Gruplar Arası	21,73	2	10,86	1,20	,301
	Gruplar İçi	4228,60	469	9,01		
	Toplam	4250,33	471			
Erteleyici karar verme	Gruplar Arası	4,22	2	2,11	,303	,739
	Gruplar İçi	3272,95	470	6,96		
	Toplam	3277,18	472			
Panik karar verme	Gruplar Arası	3,24	2	1,62	,247	,781
	Gruplar İçi	3088,31	470	6,57		
	Toplam	3091,55	472			

Tablo 25'de görüldüğü gibi katılımcıların kaldıkları yer değişkenine göre Özsaygı, [$F_{(3/469)}=5,36;P<.05$] karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur.

Kaldıkları yer değişkenine göre dikkatli karar verme [$F_{(3/469)}=2,21;P>.05$] kaçınan, [$F_{(3/469)}=1,20;P>.05$] erteleyici, [$F_{(3/469)}=,303;P>.05$] panik [$F_{(3/469)}=,247;P>.05$] puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 26. Katılımcıların Yaşamlarını Geçirdikleri Yer Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Özsaygı	Gruplar Arası	130,44	2	65,22	12,66	,000*
	Gruplar İçi	2420,98	470	5,15		
	Toplam	2551,43	472			
Dikkatli karar verme	Gruplar Arası	4,27	2	2,13	,429	,651
	Gruplar İçi	2340,19	470	4,97		
	Toplam	2344,46	472			
Kaçınan karar verme	Gruplar Arası	56,14	2	28,07	3,13	,044*
	Gruplar İçi	4194,19	469	8,94		
	Toplam	4250,33	471			
Erteleyici karar verme	Gruplar Arası	71,98	2	35,99	5,27	,005*
	Gruplar İçi	3205,19	470	6,82		
	Toplam	3277,18	472			
Panik karar verme	Gruplar Arası	30,89	2	15,44	2,37	,094
	Gruplar İçi	3060,66	470	6,51		
	Toplam	3091,55	472			

Tablo 26'da görüldüğü gibi katılımcıların yaşamlarını geçirdikleri yer değişkenine göre Özsaygı, [$F_{(3/469)}=12,66;P<.05$] erteleyici, [$F_{(3/469)}=5,27;P<.05$] ve kaçınan

[$F_{(3/469)}=3,13$; $P<.05$] karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur.

Yaşamlarını geçirdikleri yer değişkenine göre dikkatli karar verme [$F_{(3/469)}=,429$; $P>.05$] ve panik [$F_{(3/469)}=2,37$; $P>.05$] karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 27. Katılımcıların Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Özsaygı	Gruplar Arası	52,54	2	26,27	4,94	,008*
	Gruplar İçi	2498,88	470	5,31		
	Toplam	2551,43	472			
Dikkatli karar verme	Gruplar Arası	16,18	2	8,09	1,63	,196
	Gruplar İçi	2328,27	470	4,95		
	Toplam	2344,46	472			
Kaçınan karar verme	Gruplar Arası	105,44	2	52,72	5,96	,003*
	Gruplar İçi	4144,89	469	8,83		
	Toplam	4250,33	471			
Erteleyici karar verme	Gruplar Arası	82,58	2	41,29	6,07	,002*
	Gruplar İçi	3194,59	470	6,79		
	Toplam	3277,18	472			
Panik karar verme	Gruplar Arası	47,49	2	23,74	3,66	,026*
	Gruplar İçi	3044,05	470	6,47		
	Toplam	3091,55	472			

Tablo 27’de görüldüğü gibi katılımcıların aile gelir düzeyi değişkenine göre Özsaygı, [$F_{(3/469)}=4,94$; $P<.05$] kaçınan, [$F_{(3/469)}=5,96$; $P<.05$] erteleyici, [$F_{(3/469)}=6,07$; $P<.05$] ve panik [$F_{(3/469)}=3,66$; $P<.05$] karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur.

Aile gelir düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme [$F_{(3/469)}=1,63$; $P>.05$] puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 28. Katılımcıların Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Özsaygı	Gruplar Arası	114,18	3	38,06	7,32	,000*
	Gruplar İçi	2437,25	469	5,19		
	Toplam	2551,43	472			
Dikkatli karar verme	Gruplar Arası	8,99	3	2,99	,602	,614
	Gruplar İçi	2335,47	469	4,98		
	Toplam	2344,46	472			

Tablo 28'in devamı

Kaçınan karar verme	Gruplar Arası	177,85	3	59,28	6,81	,000*
	Gruplar İçi	4072,48	468	8,70		
	Toplam	4250,33	471			
Erteleyici karar verme	Gruplar Arası	117,45	3	39,15	5,81	,001*
	Gruplar İçi	3159,72	469	6,73		
	Toplam	3277,18	472			
Panik karar verme	Gruplar Arası	80,59	3	26,86	4,18	,006*
	Gruplar İçi	3010,96	469	6,42		
	Toplam	3091,55	472			

Tablo 28'de görüldüğü gibi katılımcıların anne eğitim düzeyi değişkenine göre Özsaygı, [$F_{(3/469)}=7,32;P<.05$] kaçınan, [$F_{(3/469)}=6,81;P<.05$] erteleyici, [$F_{(3/469)}=5,81;P<.05$] ve panik [$F_{(3/469)}=4,18;P<.05$] karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur.

Anne eğitim düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme [$F_{(3/469)}=,602;P>.05$] puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 29. Katılımcıların Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Özsaygı	Gruplar Arası	141,46	3	47,15	9,17	,000*
	Gruplar İçi	2409,96	469	5,13		
	Toplam	2551,43	472			
Dikkatli karar verme	Gruplar Arası	34,68	3	11,56	2,34	,072
	Gruplar İçi	2309,77	469	4,92		
	Toplam	2344,46	472			
Kaçınan karar verme	Gruplar Arası	143,34	3	47,78	5,44	,001*
	Gruplar İçi	4106,99	468	8,77		
	Toplam	4250,33	471			
Erteleyici karar verme	Gruplar Arası	95,25	3	31,75	4,68	,003*
	Gruplar İçi	3181,92	469	6,78		
	Toplam	3277,18	472			
Panik karar verme	Gruplar Arası	62,72	3	20,90	3,23	,022*
	Gruplar İçi	3028,83	469	6,45		
	Toplam	3091,55	472			

Tablo 29'da görüldüğü gibi katılımcıların baba eğitim Düzeyi değişkenine göre Özsaygı, [$F_{(3/469)}=9,17;P<.05$] kaçınan, [$F_{(3/469)}=5,44;P<.05$] erteleyici, [$F_{(3/469)}=4,68;P<.05$] ve Panik [$F_{(3/469)}=3,23;P<.05$] karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur.

Baba eğitim Düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme [$F_{(3/469)}=,072;P>.05$] puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 30. Katılımcıların Baba Mesleği Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Özsaygı	Gruplar Arası	195,72	5	39,14	7,76	,000*
	Gruplar İçi	2355,71	467	5,04		
	Toplam	2551,43	472			
Dikkatli karar verme	Gruplar Arası	22,48	5	4,49	,905	,478
	Gruplar İçi	2321,97	467	4,97		
	Toplam	2344,46	472			
Kaçınan karar verme	Gruplar Arası	109,32	5	21,86	2,46	,032*
	Gruplar İçi	4141,01	466	8,88		
	Toplam	4250,33	471			
Erteleyici karar verme	Gruplar Arası	65,12	5	13,02	1,89	,094
	Gruplar İçi	3212,05	467	6,87		
	Toplam	3277,18	472			
Panik karar verme	Gruplar Arası	77,54	5	15,50	2,40	,036*
	Gruplar İçi	3014,01	467	6,45		
	Toplam	3091,55	472			

Tablo 30'da görüldüğü gibi katılımcıların baba mesleği değişkenine göre Özsaygı, [$F_{(3/469)}=7,76;P<.05$] kaçınan, [$F_{(3/469)}=2,46;P<.05$] ve panik [$F_{(3/469)}=2,40;P>.05$] karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur.

Baba mesleği değişkenine göre dikkatli karar verme [$F_{(3/469)}=,905;P>.05$] ve erteleyici, [$F_{(3/469)}=1,89;P<.05$] puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin bazı değişkenlere göre (cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf türü, ailenin gelir düzeyi, spor düzeyi, beden eğitimi dersinden hoşlanma, yer değişkeni, anne ve babanın eğitim durumu, kaldıkları yer, okul spor müsabakalarına katılma) karar verme stratejileri açısından elde edilen istatistiksel ilişkilere ait bulgular tartışılmıştır.

Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre karar vermede özsayı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur ($p < .05$). Ortalama değerlere bakıldığında erkek öğrencilerin ortalaması ($x = 6,98$) iken kadın öğrencilerin ortalaması ($x = 5,93$) 'dir. Bu farklılaşma sonucunda erkek öğrencilerin karar vermede özsayı düzeyleri, kadın öğrencilerin karar vermede özsayı düzeylerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuç geleneksel Türk aile yapısında, erkek çocuklara sorumlulukların, kızlara göre daha erken yaşlarda verilmesinden dolayı, erkeklerin karar vermede özsayı düzeylerinin kızlara göre, daha başarılı olması ve erkeklerin karar vermede kontrol gücüne sahip olduklarını düşündüklerini, kızların ise bu konuda kendilerini yetersiz hissettikleri söylenebilir.

Karar vermede özsayı, bireylerin daha özerk olma davranışıyla (Köse, 2002) ve kendilerine güven duymalarıyla açıklanmaktadır. Bu durum gençlerin bir şeyle ilgili düşüncelerini açıkça söyleyebilme, karar verirken başkalarından bağımsız olma, istediğini yapabilmeye kendini özgür hissetme gibi nitelikleri taşıyabilmektir.

Taşgit (2012)'in yapmış olduğu "Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ve Karar Verme Düzeylerinin İncelenmesi" adlı çalışması ile Candangil ve Ceyhan (2006)'ın yapmış olduğu "Denetim Odakları Farklı Lise Öğrencilerinin Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Karar Vermede Öz-Sayı ve Stres Düzeyleri" adlı çalışmasında bulmuş oldukları sonuç, çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Elde edilen diğer bulgulara bakıldığında cinsiyet değişkeni açısından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutları açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p > .05$).

Dikkatli karar verme stillerinin öğrencilerin cinsiyetleri açısından anlamlı düzeyde farklılık çıkmaması, öğrencilerin gelişim süreçleri içerisinde, sorumluluk alma, zamanlarını etkili ve verimli kullanma, kendilerine hedef koyarken yeterliklerini fark etme bilinci ile açıklanabilir. Kaçınan ve panik karar verme stillerinin öğrencilerin cinsiyetleri açısından anlamlı düzeyde farklılık çıkmamasını ise öğrencilerin sorumlulukların bilincinde olup,

herhangi bir durumda kendini baskı altında hissetmeden, aceleci yaklaşımdan uzak karar verdiği şeklinde açıklanabilir.

Asılı (2002) yaptığı araştırma sonucunda “ailelerin erkek çocukları güçlü, bağımsız, talep edici, atılgan, iyi bir problem çözücü olarak görmeleri, kariyerinde ilerlemesi için imkân sağlamaları, kız çocuklarından hanım evladı olmasını beklemeleri” yargısı da araştırma bulgularımızı desteklemektedir. Tuinstra, Van Sonderen, Groothoff, Van Den Heuvel & Post (2000), Hollandalı ergenler üzerinde yaptıkları çalışmada, “erkek ergenlerin kızlara göre kendine daha güvenli oldukları, sakınma ve dikkatsizlikte ve panikte daha düşük çıkması” bulgularımızla örtüşmektedir.

Ayrıca, Avşaroğlu (2007), öğrencilerin cinsiyetleri ile karar vermede özsaygı puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşması araştırma sonuçlarımızla benzerlik göstermektedir. Diğer bir araştırma Güçray (1989), karar verme tepki stillerinin cinsiyetle ilişkisini incelediği çalışmasında “ilgisizlik ve kaçınma karar verme stilinde erkek öğrencilerin puanlarının kız öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir” yargısı araştırma bulgularımızla örtüşmemektedir.

Friedman ve Mann (1993) 13-16 yaşlar arasındaki İsraili ve Avustralyalı ergenlerin karar verme stillerini karşılaştırmışlardır. Bu kültürler arası araştırmanın sonuçları İsraili ergenlerin Avustralyalı ergenlerden daha yüksek Öz saygı düzeyine sahip olduklarını, karar verirken İhtiyatlı-Seçicilik uyumlu stilini daha fazla kullandıklarını, buna karşılık sorumluluktan kaçma olumsuz stilini daha az kullandıklarını ortaya koymuştur. Bu iki ülkenin ergenlerinin karar verme stilleri cinsiyet açısından karşılaştırıldığında hem İsraili hem de Avustralyalı ergenlerin karar vermede Öz saygı düzeylerinin kızlarınkinden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Bacanlı ve Sürücü 2006).

O'Hare ve Beutel (1987), 247 üniversite öğrencisi üzerinde, “mesleki kararlarla başa çıkmada kullanılan karar verme stratejilerini cinsiyet farklılıkları” açısından araştırmışlardır. Araştırma bulgularına göre, erkeklerin karar alırken, kızlara kıyasla kendilerine daha çok güvendiklerini, hatta karar vermeye bir meydan okuma olarak yaklaştıklarını ve aldıkları kararlar üzerinde kontrol gücüne sahip olduğu düşüncesiyle hareket ettiklerini; kızların ise karar alma sürecinde çevrelerinden yardım aldıklarını ve aldıkları kararlar ilgili onay görmek isteği içinde olduklarını ve erkeklere kıyasla karar sürecine daha düşük beklentilerle yaklaştıkları sonucunu elde etmiştir (Akt: Köse,2002).

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde; araştırmaya katılan bireylerin okul spor müsabakalarına katılma değişkenine göre, karar vermede özsaygı ve kaçınan karar verme stili puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmıştır($p<.01$). Diğer taraftan dikkatli, erteleyici ve panik karar verme stili puan ortalamaları arasında okul müsabakalarına katılmalarına göre anlamlı düzeyde bir

farklılaşma bulunmamıştır ($p>.05$). Ortalamalara bakıldığında, Okul spor müsabakalarına katılmayanların ($x= 6,74$) puanlarının, okul müsabakalarına katılanların ($x= 6,23$) puanlarından yüksek olduğu bulunmuştur.

Bu farklılaşma sonucunda okul spor müsabakalarına katılmayan öğrencilerin okul müsabakalarına katılan öğrencilere göre öz saygı ve kaçınan karar verme düzeyleri daha yüksektir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, yaşanan sosyal çevrede sosyal grup faaliyetleri gelişmemişse, dışa kapalı homojen bir sosyal yapı varsa, sosyal değişme yavaş ve yetersiz ise sportif faaliyetler de arzu edilen seviyeye çıkmayacaktır. Öz saygı sosyal etkileşimlerin bir ürünü olduğuna ve çocuğun çevresindeki önemli kişilerin ona verdiği olumlu ya da olumsuz geri bildirimlerin onun özsaygısının şekillenmesinde önemli bir yer işgal ettiğine göre okul, genç bir insanın özsaygısının oluşumunda aileden sonraki ikinci önemli unsurdur. Aile yapısının yanında okul ortamı da çocuğun öz saygısının oluşumunda önemli bir yere sahiptir (Lee, R.G. 1986, Doğusal-Tezel, N.1987). Spor ortamı da öğrencinin öz saygısını geliştirebileceği bir ortam olabilirken bunun tam tersi bir atmosfer de yaratabildiği gibi belirleyici bir rolü olduğunu söyleyebiliriz (Akt. Korkmaz 2006).

Katılımcıların spor türü değişkenine göre karar verme stillerinden özsaygı alt boyutu arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur $p<.05$. Takım sporu ile uğraşan katılımcıların karar vermede özsaygı düzeylerinin bireysel spor yapan katılımcıların karar verme özsaygı düzeylerinden yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Elde edilen diğer bulgulara bakıldığında yapmış oldukları spor türü değişkeni açısından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutları açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Araştırma kapsamına alınan bireylerin anne çalışma durum değişkenine bakıldığında karar verme stillerinden özsaygı, dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutları arasındaki t testi sonucuna göre anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde; araştırmaya katılan bireylerin yaş değişkenine göre karar verme stratejilerinden kaçınan erteleyici, panik ve dikkatli karar verme alt boyutları açısından anlamlı farkın olduğu belirlenmiştir ($P>.05$).

Bu farkın; 15 yaş grubu bireylerin dikkatli, erteleyici panik ve kaçınan karar verme stratejilerinin 16, 17, 18 yaşa sahip olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların yaş değişkenine göre karar verme stillerinden özsaygı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Gacar (2011) yaptığı araştırma sonucuna göre Beden eğitimi ve spor alanındaki öğretim elemanlarının yaş değişkenleri ile atılganlık düzeyleri ve karar vermede özsayıları arasında anlamlı farklılık bulunmaz iken, karar verme stilleri alt boyutlarına bakıldığında; öğretim elemanlarının yaş değişkenleri ile panik karar verme stilleri arasında anlamlı bir farklılaşma olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla, yaş düştükçe panik karar verme stili artmakta olduğu tespit edilmiştir

Küçük yaşlarda, öğrencilerin karar durumuyla karşı karşıya kaldıklarında kendilerini zaman baskısı altında daha fazla hissetmeleri ve acele çözümlere ulaşma eğiliminde olmaları tecrübesizliklerine ve daha önceki yaşlarda kendilerinden çok ailelerinin onların adına karar almasında güvensizlik ve karar verme ile ilgili paniği yansıtan tutumlar sergilemektedirler.

Benzer çalışmalar incelendiğinde: Demirbaş (1992) ve Özcan (1999) tarafından, yapılan çalışmalarda elde ettikleri sonuçlar çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Çalışmamızda elde ettiğimiz bulgulara göre; Katılımcıların yaş değişkenine göre karar verme stillerinden özsayı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p > .05$). Alver (2003) tarafından yapılan çalışmada da bireylerin karar verme stillerinin içinde buldukları yaş gruplarına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Arın (2006) tarafından, Kuzgun (1992)'un Karar Stratejileri Ölçeği kullanılarak liselerdeki yöneticilerin karar verme stillerine yönelik yapılan araştırmada karar verme stillerinden bağımlı karar verme stili dışındaki stillerin, yaş değişkenine bağlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Hulderman (2003) ve Sanders (2008) da yapmış oldukları doktora tezi çalışmasının sonucunda karar verme stillerinin kişilerin içinde bulunduğu yaş grubuna göre önemli ölçüde farklılaşmadığını tespit etmişlerdir.

Çalışmamızda elde ettiğimiz bulgulara göre, Sınıf değişkeni açısından katılımcıların karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme puan ortalaması anlamlı düzeyde farklılaşmazken ($p > .05$), özsayı, kaçınan, erteleyici ve panik alt boyutlarında sınıf değişkeni açısından 10, 11, 12. Sınıf karşılaştırılmasında 9. Sınıf lehine anlamlı düzeyde bir farklılaşma gözlenmiştir ($p < .05$).

Kaçınan karar verme stilinin öğrencilerin karar vermekten kaçınması, kararları başkalarına bırakma eğiliminde olması ve böylece sorumluluğu bir başkasına devrederek karar vermekten kurtulmaya çalışma durumuyla açıklanmasına bakarak 9. Sınıf öğrencilerinin okula yeni başlaması ve diğer sınıflara nazaran sorumluluk almaktan kaçma durumuyla açıklanabilir. Taşgıt (2012) yapmış olduğu çalışmada 3. Sınıf öğrencilerinin 1. ve 2. Sınıf öğrencilerine göre kaçınan karar verme düzeylerini yüksek bulmuştur.

Erteleyici karar verme stilinin verilecek kararları mazeret olmadan geciktirme sürecinde bırakma olarak açıklanmasına bakarak 9. Sınıf öğrencilerinin daha henüz

işin başında olma, daha çok zaman var gibi mazeret sayılmayacak sebeplerin arkasına sığınıp kararlarını 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencilerine göre daha erteleme durumuyla açıklanabilir.

Çetin (2009) yaptığı araştırmada, “1.sınıf öğrencilerinin kaçınan karar verme ve panik karar verme puan ortalamalarını, 4. sınıf öğrencilerinden yüksektir” yargısı yine araştırma bulgularımızı doğrular niteliktedir. Tiryaki (1997) “Üniversite 1.sınıf öğrencilerinin kararsız ve içtepisel karar verme stratejilerinin 4. sınıflara göre daha yoğun çıkması, birinci sınıf öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamasının 4. sınıf öğrencilerinden yüksektir” sonucu araştırma bulgularımızla paralellik arz etmektedir

Mann ve ark.(1998), yaptıkları bir çalışmada, sınıf düzeyi düşük öğrencilerin karar vermenin kendilerini etkilemeyen bir durum olduğunu düşünmeleri, karar verilmesi gereken durumda panik ve umursamaz davranıp, sorumluluğu ailelerine bıraktıklarını saptamışlardır.

Deniz (2002)'in araştırmasında da üniversite öğrencileri ile çalışılmış ve 1. sınıf öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamalarının 4. sınıf öğrencilerinin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Alver (2005)'in araştırmasında sınıf düzeylerine göre mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sardoğan ve arkadaşları (2004) sınıf- fakülte değişkenlerinin kararsızlıkla ilişkisinin incelendiği araştırmada, sınıf düzeyi ve fakülte değişkenlerinin aceleci ve araştırmacı kararsızlık üzerinde anlamlı ortak etkiye sahip olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Öztabak (2013) yaptığı çalışmada 9.sınıf öğrencilerinin 11. Sınıf öğrencilerinden daha fazla, 10. Sınıf öğrencilerinin 11. Sınıf öğrencilerinden daha fazla panik karar verme stilini kullandıklarını tespit etmiştir.

Katılımcıların okul türü değişkenlerine göre Özsaygı, dikkatli, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur. $P > .05$.

Elde ettiğimiz bulgulara göre Spor, Meslek, Anadolu, Fen ve İmam Hatip Liselerine devam eden bireylerin karşılaştırılmasında meslek liselerine devam eden bireylerin lehine, anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($p < .05$). Bu farkın; meslek lisesine devam eden bireylerin dikkatli, erteleyici panik ve kaçınan karar verme stratejilerinin Spor, Anadolu, Fen ve İmam Hatip Liselerine devam eden bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Orhan (2011)'de yapmış olduğu çalışmada, Meslek Lisesi öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamalarının Genel Lise öğrencilerinin puan ortalamasından ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamalarından anlamlı bir

biçimde yüksek olduğunu tespit etmiştir. Torun (2007) tarafından yapılan araştırmada bu araştırma bulgularının tersine bağımlı karar verme puan ortalamalarının okul türüne göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ülkemiz eğitim sistemi içinde İlköğretim sonrası öğrenciler lise eğitimi almaya yönelmektedir. Sınavla öğrenci alan okullara yerleşemeyen öğrenciler Genel Liseleri veya Meslek Liselerini tercih etmektedir. Meslek Liselerine yönelen öğrencilerin akademik başarılarının diğerlerine göre genelde daha düşük olduğu gözlenmektedir. Friedman ve Mann (1993), karar veren kişiler olarak öz-güvenleri yüksek olan kişilerin dikkatli karar veren kişiler olduklarını, öz-güvenleri düşük olanların ise etkisiz karar verme tarzına sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Avşaroğlu (2007) 'un araştırmasında karar vermede özsaygı puan ortalamalarında anlamlı farklılıklar çıkmamış, ancak karar verme stilleri alt boyutlarından erteleyici karar vermede, meslek lisesine giden öğrencilerin puan ortalamalarının, hem genel lise hem de Anadolu lisesi öğrencilerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde farklı olduğu görülmüştür.

Öztabak (2013) yaptığı çalışmada okul türü değişkeninde, Anadolu lisesi öğrencilerinin genel lise ve meslek lisesi öğrencilerinden daha fazla panik karar verme stilini kullandıklarını tespit edilmiştir. Öğrencilerin panik karar verme stilini daha fazla kullanmalarının nedeni, öğrencilerin kendilerine daha fazla güvenip bilgilerinin yeterliliğine inanıp bir an önce sonuca ulaşmak için düşünmeden karar vermeleri acele çözümlere ulaşma eğiliminde olmalarından kaynaklanabilir. Güçray (2001) da çalışmasında Anadolu Lisesinde öğrenimine devam eden öğrencilerin genel lisede öğrenimine devam eden öğrencilerden karar vere öz saygı düzeylerinin yüksek olduğunu bulmuştur.

Araştırmada Beden Eğitimi dersinden hoşlanma durumu değişkenine göre Özsaygı, kaçınan ve erteleyici karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P < .05$). Öğrencilerin, beden eğitimi dersinden hoşlanma durumu değişkenine göre dikkatli ve panik karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P > .05$).

Carlson (1995), 11-15 yaşlar arası ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin beden eğitimi dersini %21 oranında eğlenceli bulmadıklarını ve olumsuz tutum sergilediklerini belirtmiştir. Bunun nedeninin de ilgisiz konu ve materyaller, yetenek yoksunluğu, yarışma ortamları ve ayrımcılık hissini olduğunu belirtmiştir (Akt. Kangalgil ve arkadaşları 2007).

Early ve Stennet (1987) öğrencilerin lise beden eğitimi ve sağlık eğitimine ilişkin tutumlarını incelemişlerdir. Öğrenciler, niçin beden eğitimi seçmedikleri sorusuna %64 oranında etkinliklerden hoşlanmadıkları, % 42 oranında sporu sevmedikleri,% 40 oranında

dersin neşeli olmadığı,% 39 oranında ise öğretmeni sevmedikleri şeklinde yanıt vermişlerdir (akt. Demirhan ve Altay 2001).

Browne (1992) tarafından Batı Avusturalya'da yapılan araştırmada beden eğitimi etkinliklerine katılma oranının %44'den %37'ye düştüğü vurgulanmaktadır.

Harter'a (1993) göre, sosyal destek ve birey için önemli diğer kişilerden olumlu görüş alma, özsaygının gelişiminde önemli belirleyicilerdir. Diğerlerinden onay alma veya almama bireyin özsaygısını etkiler. Gelişimsel olarak, anne-baba onayının veya onaylamamasının içselleştirilmesi, çocuğun özsaygı gelişimi için çok önem taşımaktadır.

Ergenlik döneminde kendi kendini yargılamalar arttığından, bazı ergenlerin özsaygıları olumsuz etkilenebilir. Bu dönemde özsaygıda dalgalanmalar yaşanabilir. Özellikle beden imajına karşı olumsuz tutum geliştirildiğinde, özsaygı düşmektedir (Simmons 1987; Harter 1993).

Daha önce aile ortamında yeterli özsaygı geliştirmemiş çocukların okulda gösterdikleri başarı ve oyun becerisi onlarda özsaygıyı arttırıcı bir etken olmaktadır (Kılıççı 1999).

Okullarda yaygın olarak kullanılan özsaygı geliştirme programları, öğrencilerin akademik başarılarını arttırma ve duygusal gereksinimlerine cevap vermeyi amaçlamaktadır. Eğitimciler tarafından çok çeşitli programlar kullanılmaktadır. Bazı programlarda grup çalışması yoluyla öğrencilerin kendileri hakkında konuşmaları desteklenmekte, bazı programlarda, öğrenciler için ödül sistemleri ile birlikte akademik ve sosyal hedefler belirlenmektedir. Bazılarında da öğrencilerin benlik imgelerini ve sosyal becerilerini geliştirme yönünde etkinlikler yapılmaktadır. Diğer özsaygı geliştirme programlarında güvende olma, kimlik, ait olma, hedefler ve kişisel yetkinlik konuları ele alınmaktadır (Alexander 1996).

Araştırmada elde edilen katılımcıların Yaptıkları Spor Düzeyi değişkenine göre Özsaygı, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P<.05$). Yaptıkları Spor Düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P>.05$).

Taşgit (2012) yaptığı çalışmada spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin karar vermede öz saygı düzeyleri arasında farkın anlamlı olduğu saptanmıştır [$P<0.05$]. Bu farklılaşma sonucunda spor yapan öğrencilerin spor yapmayan öğrencilere göre karar vermede öz saygı düzeylerinin yüksek olduğunu bulmuştur. Bununla beraber spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin erteleyici karar verme düzeyleri arasında farkın anlamlı olduğu saptanmıştır [$P<0.05$]. Yine bu farklılık sonucunda, sonucunda spor yapan öğrencilerin spor yapmayan öğrencilere göre erteleyici karar verme düzeyleri yüksek olduğunu belirlemiştir. Bu durum çalışmamızla örtüşmektedir.

Çalışmamızla paralellik gösteren Korkmaz, (2007) ın yapmış olduğu çalışmada; amatör vücut geliştirme sporcuları ile spor yapmayan grubun özsaygı puanları karşılaştırılmış ve sonuç olarak vücut geliştirme sporcularının benlik saygısı puanları orta düzeyde bulunurken spor yapmayan gruptaki kişilerin özsaygı puanları düşük düzeyde gözlenmiştir.

Katılımcıların Kaldıkları yer değişkenine göre Özsaygı düzeyleri açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P < .05$).

Elde edilen bulgulara göre karar vermede özsaygı, gençlerin daha özerk olma davranışıyla ve öz güvenleriyle, düşüncelerini açıkça söyleyebilme, yaptığı veya yapmak istemediği şeyi kendi iradesiyle sonuçlandırabilme, karar verirken başkalarından bağımsız olma, istediğini yapabilmeye kendini rahat ve özgür hissetme gibi niteliklerle açıklayabiliriz. Bu sonuçlar, Köse (2002), Avşaroğlu (2007) ve Gültekin (2006)'e göre de benzerlik göstermektedir.

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların yaşamlarını geçirdikleri yer değişkenine göre özsaygı, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($p < .05$). yaşamlarını geçirdikleri yer değişkenine göre dikkatli ve panik karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P > .05$).

Bu bulguya dayalı olarak yerlerinde (kasaba-köy) yaşayanlara göre, çocukların gelişme çağında ailelerin onlar üzerinde akademik düzeylerini geliştirme beklentileri, kalabalık ortamlarda daha bireysel tutum ve davranışların benimsenmesi, gençlerin kendilerini ve çevresindeki gelişimleri algılama biçimlerindeki farkındalık durumlarının kazanılması, sosyal, kültürel ve sportif aktivitelerin yoğun olması ile açıklayabiliriz. . Bu durum küçük yerleşim yerlerinde alternatiflerin az olmasından, büyük yerleşim yerlerinde ise alternatiflerin daha fazla olmasından, imkânların büyük yerleşim yerlerinde daha fazla olmasından ve ebeveyn tutumlarından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Tatlılıoğlu (2010) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer değişkeni açısından karar vermede özsaygı ve panik karar verme stilinde anlamlı düzeyde farklılaşma olduğunu tespit etmiştir. Yaşamlarının çoğunu ilçe, il ve büyükşehirde geçiren öğrencilerin karar vermede öz-saygı puan ortalamaları yaşamlarının çoğunu köy-kasaba da geçiren öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir.

Bu konuda yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında, Avşaroğlu (2007) “yerleşim yerleri ile karar vermede öz-saygı ve karar verme stilleri alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur” yargısı araştırma bulgularımızla çelişmektedir. Diğer taraftan Çetin (2009), “öğrencilerin karar vermede öz-saygı ile yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim merkezleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır” yargıları araştırma bulgularımızla çelişmektedir.

Katılımcıların aile gelir düzeyi değişkenine göre özsaygı, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur $p < .05$. Aile gelir düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir $p > .05$.

Özel (2009) yaptığı çalışmada, ailenin gelir düzeyi arttıkça ergenin aileden alacağı desteğinde artıp, kararlarında maddiyatın da etkili olduğu kendine güven duygusunu pekiştireceği düşünülmektedir. Maddiyatın sağladığı imkânlarla ergenin rahat ulaşması, ailenin bunu destekleyici yöndeki tutumu ile birey kararlarında öz güvenli ve seçici olacağı; gelir düzeyi düştükçe ergenin kararlarında sorumluluk almayıp ve umursamaz davranacağı elde edilen araştırma bulguları ile desteklenmiştir.

Bireylerin sosyo-ekonomik gelir düzeylerine paralel olarak ile karar verme de öz-saygı düzeyleri de artmaktadır. Bu durumu, üst sosyo-ekonomik düzeye sahip anne babalar çocuklarının geleceği konusunda onları kendi kararlarını alma konusunda daha serbest bırakırken, alt sosyo-ekonomik gelir grubuna ait anne babaların çocuklarının geleceği konusunda daha fazla karar verici konumda olduklarını söyleyebiliriz. Bu durum da doğrudan alt sosyo-ekonomik gelir grubundaki anne babanın çocuğa karşı daha fazla kısıtlayıcı, denetleyici davranmasına neden olabilmektedir.

Ayrıca, üst sosyo-ekonomik düzeydeki ana babalar, çocuklarının yanlış davranışlarını düzeltmeye ve sorunlarını çözmeye çalışırken, çocuğun çözümü tek başına bulmasına, kendisini yeterli ve sorumlu bir insan olarak görmesine yardımcı olmaları ile açıklayabiliriz. Bu alanda yapılan araştırma bulgularına baktığımızda Yalçınkaya (2001) “yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki aileler, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelere göre daha uzun bir zamanda karar verirken aynı zamanda çok yönlü karar vermede de daha yüksek bir değer elde ettikleri” görüşü de araştırma bulgularımızla örtüşmektedir. Kağıtçıbaşı (1996) “toplumumuzda ailelerin sosyo-ekonomik durumları yükseldikçe çocuğa gösterdikleri sevgi artmakta ve kontrol azalmaktadır” görüşü de araştırma bulgularımızı desteklemektedir. Taşdelen (2002) yaptığı araştırma bulgularına göre, “kendilerini yüksek SED’de algılayan öğrencilerin daha düşük bağımlı karar verme stili düzeyine sahip olduğu” yargısı da bizim araştırma bulgularımızı desteklemektedir. Bu konuda yapılan diğer araştırmalara baktığımızda, anne baba tutumlarının ekonomik durumlarla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir Buna göre, gelir düzeyi düşük anne babaların kati bir yöntemle çocuk yetiştirdikleri, orta sınıf annelerinin ise çocukla daha esnek ve serbestçe bir etkileşim kurdukları araştırmalarla kanıtlanmıştır (akt.Tatlılıoğlu 2010). Diğer taraftan Develioğlu (2006), “Ailenin aylık gelirine göre, annenin eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin

mantıklı karar verme, iç tepkisel karar verme ve kararsızlık stratejisine ilişkin fark görülmemiştir” yargısı araştırma bulgularımıza ters düşmektedir.

Yurt dışında yapılan araştırma bulgularına baktığımızda, Luster, Rhoades ve Haas (1989), “düşük sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin çocuklarının büyüklüğü ve toplumun isteklerine uymalarına, yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin ise çocuğun kendi kendisini yönetmesine değer verdikleri” sonucu da bizim bulgularımızla paralellik göstermektedir (Akt: Tatlılıoğlu 2010).

Katılımcıların anne eğitim düzeyi değişkenine göre Özsaygı, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P < .05$). Anne eğitim düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P > .05$).

Özel (2009) ergenlerin denetim odaklarına ve algıladıkları ebeveyn çocuk yetiştirme tutumuna göre karar verme biçimlerinin incelenmesi adlı çalışmasında anne eğitim düzeyine göre karar vermede özsaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışma elde edilen sonuçlarımıza göre paralellik göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında anne eğitim seviyesi yükseldikçe bireyin karar verme yeteneğine güven düzeyi artmaktadır. Sorumluluktan kaçma ve umursamazlık puanları anne eğitim seviyesi düştükçe artmaktadır. Karar vermede ergen, annenin desteğine ve bilgisine ihtiyaç duymaktadır. Eğitim düzeyleri yüksek olan annelerin, çocuklarına sağlıklı ve mantıklı karar almada olumlu model olacağı düşünülmektedir. Eğitim seviyesi düşük olan annelerin olayların neden- sonuç ilişkisini yapılandıramadıkları ve bilinç düzeylerinin daha düşük olacağı düşünüldüğünde; bu annelerin çocuklarının karar verme becerilerinde aile desteğinin yoksunluğundan dolayı karar verme becerilerinin zayıf olduğu ve sorumluluk almayıp, başkalarına yükledikleri, umursamaz davrandıkları düşünülmektedir.

Literatüre bakıldığında; Yiğit (2005), mantıklı ve içtepisel karar vermede anne eğitim düzeyinin etkili olduğunu bulmuştur. Candangil (2005), özsaygı boyutunda anne eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık saptamamıştır. Güçray (1998),”ın çalışmasında, kaçınma karar verme stilinde anne eğitim düzeyinin anlamlı farklılık gösterdiği; ilgisizlik, aşırı uyarılmışlık ve seçicilik stillerinde anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tunç (2011) yaptığı araştırma sonucunda, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine göre karar vermede öz saygı ve karar verme stilleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Annesi hiçbir okul mezunu olmayan ve annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin özsaygılarının, annesi ortaokul ve lise mezunu ile yükseköğretim mezunu Olanlardan düşük olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların baba eğitim Düzeyi değişkenine göre Özsaygı, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P < .05$). Baba eğitim Düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P > .05$).

Özel (2009) yaptığı çalışmada Babanın eğitim düzeyi arttıkça ergenin karar verme sürecinde kendine güveninin arttığını, Babanın çocuğun kararlarına saygı göstermesi ve çocuğuna kendi kararlarını vermesi için uygun ortam sunması karar verme sürecinde çocuğun öz saygı düzeyini arttırabildiği sonucuna ulaşmıştır. Karar vermede babanın desteği de ergen için tartışılmaz bir ihtiyaç olduğunu ve Babanın eğitim seviyesinin yükselmesi, ergenin kararlarında babadan destek alma ve bilgisine başvurma davranışını beraberinde getirebileceğini ortaya koymuştur.

Literatür incelendiğinde baba eğitim düzeyleri açısından karar verme davranışının farklılaşmadığına ilişkin bulgular (Güçray, 1998; Candangil, 2005; Yiğit, 2005) araştırmanın bulguları ile çelişmektedir (akt. Özel 2009).

Katılımcıların baba mesleği değişkenine göre Özsaygı, Panik ve kaçınan karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P < .05$). Baba mesleği değişkenine göre dikkatli ve erteleyici karar verme, puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P > .05$).

Güçray, (2001). Ergenlerde karar verme davranışlarına ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkileri, adlı yapmış olduğu çalışma bulgularına göre, baba mesleklerine göre oluşturulan gruplar arasında karar vermede Öz-Saygı puanları açısından anlamlı farklılıklar olduğunu tespit etmiştir. Babaları işsiz olan ergenler tereddüt, panik ve yoğun stres nedeniyle telaşlı bir şekilde dikkatsiz karar verme olarak betimlenen uyarılmışlık stilini, diğer gruplardan daha fazla kullanmaktadırlar. Babaları doktor, avukat, eczacı vb. profesyonel bir mesleğe sahip olan öğrencilerin karar vermede öz-saygı puanları ortalaması ($X = 12.72$), babaları memur ($X = 11.98$) ya da işsiz ($X = 10.50$) olan öğrencilerin karar vermede öz-saygı puanları ortalamasından anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur ($p < .05$). Bu çalışma elde edilen sonuçlarımıza göre paralellik göstermektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulguların genel bir değerlendirmesi yapılmış ve bu değerlendirmeler ışığında hem uygulamaya hem de ileride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

6. 1. Sonuçlar

Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre karar vermede özsaygı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur ($p < .05$). Ortalama değerlere bakıldığında erkek öğrencilerin ortalaması ($x = 6,98$) iken kadın öğrencilerin ortalaması ($x = 5,93$)' dir. Bu farklılaşma sonucunda erkek öğrencilerin karar vermede özsaygı düzeyleri, kadın öğrencilerin karar vermede özsaygı düzeylerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen diğer bulgulara bakıldığında cinsiyet değişkeni açısından dikkatli karar verme, kaçıngan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutları açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p > .05$).

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde; araştırmaya katılan bireylerin okul spor müsabakalarına katılma değişkenine göre, karar vermede özsaygı ve kaçıngan karar verme stili puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmıştır ($p < .01$). Diğer taraftan dikkatli, erteleyici ve panik karar verme stili puan ortalamaları arasında okul müsabakalarına katılmalarına göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır ($p > .05$). Ortalamalara bakıldığında, Okul spor müsabakalarına katılmayanların ($x = 6,74$) puanlarının, okul müsabakalarına katılanların ($x = 6,23$) puanlarından yüksek olduğu bulunmuştur.

Bu farklılaşma sonucunda okul spor müsabakalarına katılmayan öğrencilerin okul müsabakalarına katılan öğrencilere göre öz saygı ve kaçıngan karar verme düzeyleri daha yüksektir.

Katılımcıların spor türü değişkenine göre karar verme stillerinden özsaygı alt boyutu arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur $p < .05$. Takım sporu ile uğraşan katılımcıların karar vermede özsaygı düzeylerinin bireysel spor yapan katılımcıların karar verme özsaygı düzeylerinden yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Elde edilen diğer bulgulara bakıldığında yapmış oldukları spor türü değişkeni açısından dikkatli karar verme, kaçıngan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutları açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p > .05$).

Araştırma kapsamına alınan bireylerin anne çalışma durum değişkenine bakıldığında karar verme stillerinden özsaygı, dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme alt boyutları arasındaki t testi sonucuna göre anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde; araştırmaya katılan bireylerin yaş değişkenine göre karar verme stratejilerinden kaçınan erteleyici, panik ve dikkatli karar verme alt boyutları açısından anlamlı farkın olduğu belirlenmiştir ($P>.05$).

Bu farkın; 15 yaş grubu bireylerin dikkatli, erteleyici panik ve kaçınan karar verme stratejilerinin 16, 17, 18 yaşa sahip olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların yaş değişkenine göre karar verme stillerinden özsaygı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Elde ettiğimiz bulgulara göre Katılımcıların yaş değişkenine göre karar verme stillerinden özsaygı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamıştır ($p>.05$)

Elde ettiğimiz bulgulara göre, Sınıf değişkeni açısından katılımcıların karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme puan ortalaması anlamlı düzeyde farklılaşmazken ($p>.05$), özsaygı, kaçınan, erteleyici ve panik alt boyutlarında sınıf değişkeni açısından 10, 11, 12. Sınıf karşılaştırılmasında 9. Sınıf lehine anlamlı düzeyde bir farklılaşma gözlenmiştir ($p<.05$).

Katılımcıların okul türü değişkenlerine göre Özsaygı, dikkatli, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P>.05$).

Elde ettiğimiz bulgulara göre Spor, Meslek, Anadolu, Fen ve İmam Hatip Liselerine devam eden bireylerin karşılaştırılmasında meslek liselerine devam eden bireylerin lehine, anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($p<.05$). Bu farkın; meslek lisesine devam eden bireylerin dikkatli, erteleyici panik ve kaçınan karar verme stratejilerinin Spor, Anadolu, Fen ve İmam Hatip Liselerine devam eden bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada Beden Eğitimi dersinden hoşlanma durumu değişkenine göre Özsaygı, kaçınan ve erteleyici karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P<.05$). Öğrencilerin, beden eğitimi dersinden hoşlanma durumu değişkenine göre dikkatli ve panik karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P>.05$).

Araştırmada elde edilen katılımcıların Yaptıkları Spor Düzeyi değişkenine göre Özsaygı, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P<.05$). Yaptıkları Spor Düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P>.05$).

Katılımcıların Kaldıkları yer değişkenine göre Özsaygı düzeyleri açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P < .05$).

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların yaşamlarını geçirdikleri yer değişkenine göre özsaygı, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($p < .05$). Yaşamlarını geçirdikleri yer değişkenine göre dikkatli ve panik karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P > .05$).

Katılımcıların aile gelir düzeyi değişkenine göre özsaygı, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur $p < .05$. Aile gelir düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p > .05$).

Katılımcıların anne eğitim düzeyi değişkenine göre Özsaygı, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P < .05$). Anne eğitim düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P > .05$).

Katılımcıların baba eğitim Düzeyi değişkenine göre Özsaygı, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P < .05$). Baba eğitim Düzeyi değişkenine göre dikkatli karar verme puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P > .05$).

Katılımcıların baba mesleği değişkenine göre Özsaygı, Panik ve kaçınan karar verme puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($P < .05$). Baba mesleği değişkenine göre dikkatli ve erteleyici karar verme, puanları arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P > .05$).

6. 2. Öneriler

6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

1. Okullarda görev alan öğretmenlere karar verme stilleri ve ile ilgili seminer, kurs ve hizmet içi eğitim verilebilir.
2. Her okul kendi bünyesinde öğretmenlerinin aktif olmalarını sağlayacak alanlar oluşturup ve etkinlikler düzenlemelidir. Öğretmenler de sağlıklı karar verme becerilerini elinde bulundurabilecek yapıya sahip olmaları için spor yapmalarına ve hayatlarının bir parçası haline getirilmesi sağlanmalı.
3. Öğretmenlerin, öğrencilerin ailelerini eğitici, bilgilendirici ve bizzat model alıcı faaliyetler içine girmeleri sağlanmalı.

4. Okullarda ailelere, sağlıklı karar vermenin anne-baba kabulünün sağlandığı ortamlarda daha iyi gelişebileceği ana-baba denetiminin öğrencilerin karar vermeleri üzerinde olumsuz etki yaptığı rehberlik çalışmalarıyla anlatılabilir.

6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada veriler, öğrencilerin kendilerini değerlendirdikleri anket aracılığıyla toplanmıştır. Sonraki çalışmalarda, araştırmanın geçerlilik ve inandırıcılığını artırmak amacıyla çeşitleme stratejisi kullanılabilir. Görüşme ve gözlem gibi farklı veri kaynakları ile araştırmanın geçerliliği sağlanıp, daha zengin bir bilgi edinilebilir.
2. Çalışma normal okula devam eden öğrenciler üzerinde yapılmıştır. İlköğretim çağındaki, yuvada yetişen öğrencilerle, evlat edinilmiş, çalışan ya da engelli öğrencilerin dahil edildiği çalışmalar yapılabilir.
3. Anne babanın karar verme stilleri ile çocuklarının karar verme stilleri arasındaki ilişki incelenebilir.

7. KAYNAKLAR

- Açak, M. Ilgın, A., Erhan, S. (1997). *Beden eğitimi öğretmeninin el kitabı*. Malatya.
- Açıkada, Ç., Ergen, E. (1987). Sporda gelişim ve başarının temelleri. *Bilim Teknik Dergisi*, Ankara.
- Adair, J. (2000). *Karar verme ve problem çözme*. İngilizceden Çeviren: Nurdan Kalaycı. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Afyon, Y.A., Tunç, A. (1997). *Beden eğitimi ve spor tarihi*. Damla Ofset, Konya.
- Akıncı, Y.A. (2007). Orta öğretim kurumlarında beden eğitimi ve spor etkinliklerinin, sosyalleşme süreci ve şahsiyetin oluşmasında katkısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi. Kütahya.
- Alexander, H. (1996). Self esteem education earns mixed marks. *Christian science monitor*, 88. 1-3.
- Alver, B. (2003) Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların empatik becerileri, karar stratejileri ve psikolojik belirtileri arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Alver, B. (2005). Psikolojik danışma ve rehberlik eğitimi alan öğrencilerin empatik beceri ve karar verme stratejilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 19–34.
- Aracı, H. (2004). *Okullarda beden eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Aracı, H. (1999). *Okullarda beden eğitimi*. Bağırğan Yayın Evi, Ankara.
- Arın, A. (2006). Lise yöneticilerinin öğretim liderliği davranışları ile kullandıkları karar verme stratejileri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişki düzeyi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
- Asılı, G. (2002). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ve ego ben durumları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ataman, A. (1974). *Antropometri*. Resimli Posta Matbaası, Ankara.
- Atkinson, R.L. & R.C. (1999). Atkinson. *Psikolojiye giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Avşaroğlu, S. (2007). Üniversite öğrencilerin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle basa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ayakyay, S. (1992). *Eğitim kurumlarında beden eğitimi ve spor sempozyumu bildiriler paneller, tartışma*, 19-21, İzmir: Milli Eğitim Basımevi.

- Bacanlı F. Sürücü M. (2006). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sınav kaygıları ve karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Gazi Eğitim Fakültesi. *Educational Administration: Theory and practice winter issue 4*, Sayı 45, ss: 7-35
- Bağırkan, S. (1983). *Karar verme*. İstanbul: Der Yayınları.
- Balkıs, M., (2006). Öğretmen adaylarının davranışlarındaki erteleme eğiliminin, düşünme ve karar verme tarzlarıyla ilişkisi. Yayımlanmış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Bar-Eli., M., and Raab., M. (2006). Judgement and decision making in sport and exercise: rediscovery and new visions. *psychology of sport and exercise*. 7, 519–524.
- Baron, J. (1994). *Thinking and deciding*. United Kingdom: New York: Cambridge University Press.
- Brown, J.E., Mann, L., (1990). *The relationship between family structure and process*.
- Browne, j. (1992). Reasons for the selection or nonselection of physical education studies by year 12 girls *journal of teaching in physical education*, 11, 402-410
- Bursalıoğlu, Z. (2005). *Eğitim yönetiminde teori ve uygulama*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Candangil, S. (2005). “ Denetim odakları farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel, sosyal ve ailesel özelliklerine göre karar vermede öz-saygı ve kaygı düzeylerinin incelenmesi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Candangil, S. , Ö. ve Ceyhan, A. , A. (2006). Denetim odakları farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre karar vermede öz-saygı ve stres düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 71–88.
- Carney, C., Wells. C. (1995). *Discover the career within you*. New York: Cole Publishing Company.
- Çaha, Ö. (1999). Spora yaslanarak bir nefes almak. *Düşünen Siyaset Dergisi*, Yıl 1, Sayı 2, Ankara.
- Çakmakçı, S. (2001). Okullardaki beden eğitimi dersinin ve faaliyetlerinin öğrencilerin sosyalleşmelerine etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Çetin, M. Ç. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin karar verme stilleri, sosyal beceri düzeyleri ve stresle basa çıkma biçimlerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çetinkaya E. (2013). Atış branşlarında yarışmalara katılan üst seviye atış sporcularının karar verme becerilerinin performansa olan etkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

- Çoban, A. & Hamamcı, Z. (2006). Kontrol odakları farklı ergenlerin karar stratejileri açısından incelenmesi. *Kastamonu eğitim dergisi*, 14(2), 393–402.
- Daft, R. L. (1994). *Managerial decision making management*. 3. Edition.
- Demirbaş H. (1992). Suçlu ve suçlu olmayan ergenlerin karar verme davranışlarının karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Demirhan G. Altay F. (2001). “Lise birinci sınıf öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutum ölçeği II” Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- Deniz, M. E. (2002). Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerinin baskın ben durumları ve bazı özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Deniz, M. E. (2004). Investigation of the relation between decision making self- esteem, decision making style and problem solving skills of university students. *Eurasian journal of educational research*. 15, 23-35.
- Deniz, M. E. (2002). *Ergenlik çağı sosyal ilişkileri. Eğitime yeni bakışlar 1*. (Editör: A. Murat Sünbül). (1.Baskı). Ankara: Mikro Yayıncılık, 291-300.
- Deniz, M.E., (2004). Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme stilleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Eğitim araştırmaları dergisi*, 15, 23-35.
- Deniz, M.E., (2006). “The relationships among coping with stress, life satisfaction, decision-making styles and decision self-esteem: an Investigation with turkish university students”. *Social behaviour and personality: an international journal*. Vol: 34. 1161-1170.
- Develioğlu, M. (2006). Problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Eldeleklioğlu, Jale (1996). Karar stratejileri ile ana baba tutumları arasındaki ilişki. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erkal, M, Güven, Ö, Ayan, D. (1998). *Sosyolojik açıdan spor*. 3. Baskı İstanbul. Der Yayınları; 147- 179.
- Erkal, M. (1982). *Sosyolojik açıdan spor*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Ersever, Ö. Hakan (1996). Karar verme becerileri kazandırma programının ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara
- Felsher H.& Cauffman, E. (2001). “Costs and benefits of a decision-making competence in adolescents and adults”. *Applied developmental psychology*. 22(257–273).
- Fişek, K. (1998) *Türkiye’de ve dünya’da spor yönetimi*. Bağırhan Yayınevi, Ankara.

- Fontana, F. E. (2007). The effects of exercise intensity on decision making performance of experienced and inexperienced soccer players. Ph.D Thesis. University of Pittsburg.
- Friedman, LA. & Mann. L. (1993). Coping patterns in adolescent decision making: an israili- australian comparison journal of adolecence. 16, 187-199.
- Gabbett, T.J., Carius, J., & Mulvey, M. , Does improved decision-making ability reduce the physiological demands of game-based activities in field sport athletes? . *Journal of strength and conditioning research*, 2008: P. 2027-2035.
- Gacar A. (2011). Türkiye'deki beden eğitimi ve spor öğretim elemanlarının karar verme ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmış Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ
- Gillet, B. (1982). *Spor nedir?* Çev. Durak, M; Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Göral, M. (2001). *Beden eğitimi ve spor bilimlerine giriş*. Tuğra Ofset, Isparta.
- Güçray, S. (1998). Aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek, bireyler arası ilişkilerde yeterlik ve karar verme ilişkileri. *Psikolojik danışma ve rehberlik dergisi*, 9 (7).
- Güçray, S. Sonay (1989). Çocuk yuvasında ve ailesi yanında kalan 9.10.11 yaş çocuklarının öz-saygı gelişimini etkileyen bazı faktörler. Yayımlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Güçray, S. Sonay (2001). Ergenlerde karar verme davranışlarının öz-saygı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi. *Çukurova üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 8, 106-121.
- Gültekin, A. (2006). Anaokuluna devam eden 6 yaşındaki çocukların başkalarının bakış açılarını alma becerileri ile öz-saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Günay, M. (1999). *Egzersiz fizyolojisi*, Bağırhan Yayınevi, Ankara.
- Gündüz, H. (1997). Eğitici kol çalışmalarının etkililiği ile ilgili öğretmen ve yönetici görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Güven, O. (1992). *Türklerde spor kültürü*. Atatürk Spor Merkezi Yayını, Dizi 16, Ankara.
- Harris, R. (1998). *Introduction to decision making*. Vanguard University of Southern Colifornia.
- Harter, S. (1993). Causes and consequences of low self-esteem in children and adolescents. R. F. Baumeister (ed.). *Self-Esteem: The puzzle of low self regard*. 87-115. New York: Plenum.
- Holder, S.M., Leadership and decision-making life skill development in mississippi 4-H shooting sports participants. Mayıs 2010, Mississippi State University.

- Hulderman, A. M. (2003). "Decision-making styles and learning strategies of police officers: Implications for community policing", Doctorate Thesis. Oklahoma State University, Oklahoma.
- Johnson. J. G. (2006). Cognitive modeling of decision making in sports. *Psychology of sport and exercise*. 7 (6), 631–652.
- Kağıtçıbaşı, Ç.(1996). *İnsan ve insanlar*. Evrim Yayınları. İstanbul.
- Kangalgil M. Hünük, D. Demirhan G. (2007). İlköğretim, lise ve üniversite öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumlarının karşılaştırılması. *Eğitim fakültesi beden eğitimi ve spor bölümü spor bilimleri dergisi Hacettepe J. of Sport sciences* 2006, 17 (2), 48-57
- Karaküçük, S. (1995). *Rekreasyon, boş zamanları değerlendirme, kavram, kapsam ve araştırma*. Remzi Kitapevi, Ankara.
- Kesici, S. (2002). Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin psikolojik ihtiyaç örüntüleri ve özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yayımlanmış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kılıçcı, Y. (1999). 6-15 yaş öğrencilerinin gelişimsel güçlerini ve kişilik gelişimlerini kolaylaştırma. Kuzgun, Y. (ed.). *İlköğretimde rehberlik*. 1-16. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kirazlıoğlu, Z. (1992). Ders dışı sportif etkinliklerde okul, kulüp ve yerel yönetimlerin işlevlerine genel bir bakış. *Amatör spor dergisi yayın organı*. Sayı:48. Ankara, 26-29.
- Koçel, T. (2001). *İşletme yöneticiliği*. İstanbul: Beta Basım.
- Korkmaz N. H. (2007).Yaz spor okulları ile çocukların benlik saygısı arasındaki ilişki. *Uludağ üniversitesi eğitim fakültesi dergisi* (1), 49-65.
- Kökdemir, D., (2003). "Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme". Yayımlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Köksal, A., (2003), Ergenlerde duygusal zeka ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Köse, A. (2002). Psikolojik danışma ve rehberlik birinci sınıf öğrencilerinin cinsiyet ve algılanan sosyo-ekonomik düzey açısından psikolojik ihtiyaçları ve karar verme stratejilerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- Kuzgun, Y. (1992). Karar stratejileri ölçeği: geliştirilmesi ve standardizasyonu. VII. ulusal psikoloji kongresi bilimsel çalışmaları. *Türk Psikologlar Derneği Yayınları*. Ankara.
- Kuzgun, Y. (2000). Meslek Danışmanlığı: Kuramlar, Uygulamalar, Nobel Dağıtım, Ankara.

- Mann, L. Radford, M. Burnett, P. Ford, S. Bond, M. Leung, K. Nakamura, H. Vaughan, G. Yang, K.S. (1998). Cross-cultural differences in self-reported decision-making style and confidence. *International journal of psychology*, 33, 325-335.
- Marco, C. D., Hartung, P. J., Nevman, I., and Parr, P. (2003). Validity of the decisional process inventory. *Journal of vocational behavior*. 63, 1-19.
- Mengütay, S. (1997). *Morpa spor ansiklopedisi*. Cilt 2, Orhan Ofset, İstanbul.
- Mitchell, L. K. and Y. D. Krumboltz. (1984). Research on decision making: implications for career decision making and counseling. (Ed: R.W. Lent, S.D. Brown). *Awiley- inter science publication*, USA.
- Nieuwenhuys, A., Savelsbergh, G. J. P., & Oudejans, R. R. D. , Shoot or don't shoot? why police officers are more inclined to shoot when they are anxious. *Emotion*, . 2012: P. 827-833.
- Orhan A. A. (2011). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Orkunoğlu, O. (1985). *Voleybol antrenörünün el kitabı*. B.T.G.M., Voleybol Federasyonu Yayını, Ankara.
- Ormand, C. ve Ark., (1991). A metacognitive analysis of decision making in adolescence. *Journal of adolescence*, 14 (3), 275-291.
- Osipow, S.H., Reed, R. (1985). Decision making styles and career indecision in college students. *Journal of vocational behavior*. 27, 368-373.
- Önal, A.N. (1998). *Beden eğitimi ve spor bilimlerine giriş*. Atlas Kitapevi, Konya.
- Önal, A.N. (2000). *Beden eğitimi ve spor bilimlerine giriş*. Desen Ofset Matbaacılık, Konya.
- Özcan, K. (1999). Yöneticilerde karar verme ile kaygı ilişkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul,
- Özel M. (2009). Ergenlerin denetim odaklarına ve algıladıkları ebeveyn çocuk yetiştirme tutumuna göre karar verme biçimlerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul,
- Özer, D.S., Özer, K. (1998). *Çocuklarda motor gelişim*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Öztabak M. Ü. (2013). Farklı okul türlerinde öğrenim gören lise öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre düşünme stilleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Öztürk, F. (1998). *Toplumsal boyutlarıyla spor*. Bağırğan Yayınevi, Ankara.
- Payne, W.J., Bettman, R.J. and Johnson, J. E. (1993). The adaptive decision maker. Cambridge: *Cambridge University Press*.

- Phillips, S.D., Paziienza, N.J. and Ferrin, H.H. (1984). Decision-making styles and problem-solving appraisal. *Journal of counseling psychology*. 31, 497- 502.
- Raab, M. And J.G. Johnson, Individual differences of action orientation for risk taking in sports. *Research quarterly for exercise and sport*, 2004. 75(3): P. 326-336.
- Royal, K.A., Et Al., The effects of fatigue on decision making and shooting skill performance in water polo players. *Journal of sports sciences*, 2006. 24(8): P. 807-815.
- Sanders, R. P. (2008). The decision-making styles, ways of knowing, and learning strategy preferences of clients at a one-stop career center. Oklahoma State University, Oklahoma.
- Sardoğan, M.E., Karahan, T.F. ve Kaygusuz C. (2006). Üniversite öğrencilerinin kullandıkları kararsızlık stratejilerinin problem çözme becerisi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve fakülte türüne göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2-11, 78–97.
- Sarıçam, Ö. (2011) Kriz dönemlerinde çalışanların, başarı güdülerinin karar vermeleri üzerindeki etkilerini belirlemek. Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli
- Satman, C. (2005). Futbol hakemlerinin kararları üzerinde seyirci sesinin etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Scott, S.G. and Bruce, R.A. (1995). Decision making style: the development and assessment of a new measure. *Educational and psychological measurement*. 55, 818-831.
- Seiller, R. (1997). Decision making in sport. International symposium of the turkish association of sport psychology. 10-12 October, Mersin.
- Simmons, R.G. (1987). Self esteem in adolescence. honess, T. ve Yardley, K. (ed). Self and identity perspectives across the lifespan. 172-192. New York: Routledge & Kegan Paul.
- Sinangil, H.K. (1993). Yönetici adaylarında karar verme ile kaygı ilişkileri. VII. ulusal psikoloji kongresi, bilimsel çalışmaları. *Türk psikologlar derneği Yayını*.171-177. Ankara.
- Suveren, S., (1995). Jimnastik sporunun yarışmacı jimnastikçilerin benlik saygısı üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tamer, K. (1998). Beden eğitimi ve oyun öğretimi. *Anadolu üniversitesi yayınları*, Eskişehir.
- Taşmektepligil, M.Y. (1997). Elit düzeyde spor yapanların spora yönelmelerinde ilk ve ortaöğretim kurumlarının etkisi üzerine bir araştırma. *Beden eğitimi ve spor bilimleri dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, Ocak, s. 39-46.

- Taşdelen, A. (2002). Öğretmen adaylarının farklı psiko-sosyal değişkenlere göre karar verme stilleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Taşgit M. S. (2012). Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve karar verme düzeylerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Karaman.
- Tatlıldil, E. (1993). *Toplum eğitimi ve öğretimi*. Evrim Matbaacılık, İzmir.
- Tatlılıoğlu K. (2010). Farklı öz-anlayış düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme stilleri ve kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi. Yayımlanmış Doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Taymaz, H. (2000). *Okul yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tiryaki, M.G. (1997). Üniversite öğrencilerinin karar verme davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tosun, K. (1992). *İşletme yönetiminin genel esasları*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Tuinstra, J. Van Sonderan F.L.P. Groothoff J.W. Van Den Heuvel W.J.A. & Post D. (2000). Reliability, validity and structure of the adolescent decision making questionnaire among adolescents in the netherlands. *Personality and individual differences*, 28, 273-285.
- Tunç A.(2011). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri ile algılanan ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Voigt, D. (1998). *Spor sosyolojisi*, Çev. Ayşe Atalay, İstanbul.
- Westbury, T. (2003). Decision making in sport – outlining the theory of the adaptive toolbox. *XIth European congress of sport psychology*. 22-27 July. Copenhagen.
- Yalçinkaya, H. (2001). İlköğretim okulu 11-16 yaş öğrencilerinin ailede karar vermeye katılımı konusundaki görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yamaner, F. (2001). *Beden eğitimi ve sporda temel ilkeler*. Ekin Kitabevi, Ankara.
- Yetim, A. A. (2011). *Sosyoloji ve spor*. Berikan Matbaacılık, Ankara.
- Yıldıran, İ., Yetim, A. ve Şenel, Ö. (1996). Farklı cinsiyetteki lise öğrencilerinin beden Eğitimi dersinden beklentileri. *Beden eğitimi ve spor bilimleri dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 52-57.
- Yiğit, A. (2005). Lise öğrencilerinin karar verme davranışlarının bazı değişkenlere göre yordanması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir

8. EKLER

Ek 1. Anket Formu

Değerli Katılımcılar;

Bu ölçekten elde edilecek veriler “Okul Spor Müsabakalarına Katılan ve Katılmayan Orta öğretim Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı bilimsel çalışmada kullanılacaktır. Maddelerin üzerinde bulunan derecelemeyi kullanarak sizin için en geçerli olanına (X) işareti koyarak yanıtlayınız.

Vereceğiniz cevaplar araştırmanın amacı dışında kullanılmayacaktır. Samimi cevaplarınız için teşekkür ederim.

Ecvet KURT

I. Kişisel Bilgiler

1. Yaşınız:.....

2. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

3. Sınıfınız: 9. Sınıf () 10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf

4. Okuduğunuz Okul: Spor Lisesi () Meslek Lisesi () Anadolu Lisesi ()

Fen Lisesi () İmam Hatip Lisesi ()

5. Okul spor müsabakalarına düzenli olarak katılıyor musunuz? Evet ()

Hayır ()

6. 5. Soruya cevabınız evet ise hangi branşta katıldığınızı yazınız:

7. Beden Eğitimi Derslerine Katılmaktan hoşlanırsınız mı? Evet () Hayır () Bazen ()

8. Yapmış olduğunuz Spor Branşınız? Takım Sporları () Bireysel Sporlar ()

Spor Yapmıyorum ()

9. Hangi Düzeyde spor yapıyorsunuz? Amatör Düzeyde ()

Boş Zaman Faaliyeti Olarak () Profesyonel Düzeyde () Milli Düzeyde ()

10. Öğreniminiz Sırasında Kaldığınız Yer?

Ailemle Beraber () Okulun Yatılı Yurdunda () Yakınımın Yanında ()

11. Yaşamınızın Büyük Bir Bölümünü Geçirdiğiniz Yerleşim Merkezi?

İl Merkezi () İlçe Merkezi () Mahalle () Köy ()

12. Ailenizin gelir düzeyi. Çok kötü () Kötü () Orta () İyi () Çok iyi ()

13. Annenizin eğitim düzeyi. İlköğretim () Ortaöğretim () Lisans () Lisansüstü ()

14. Babanızın eğitim düzeyi. İlköğretim () Ortaöğretim () Lisans () Lisansüstü ()

15. Babanızın mesleği nedir? Kamu Çalışanı () Esnaf () Özel Sektör Çalışanı ()

Çiftçi () Serbest meslek () Çalışmıyor () Diğer ()

16. Annenizin çalışma durumu nedir? Ev hanımı () Çalışıyor ()

Ek 1'in devamı

KARAR VERME ÖLÇEĞİ		Doğru	Bazen Doğru	Doğru Değil
KISIM I				
1	Karar verme yeteneğime güvenirim.			
2	Karar verirken kendimi birçok kişiden aşağı görürüm.			
3	Kendimi karar vermede başarılı biri olarak düşünürüm.			
4	Kendimi o kadar cesaretsiz hissederim ki, karar verme uğraşından vazgeçerim.			
5	Verdiğim kararlar iyi sonuçlanır.			
6	Diğer insanların, benim kararımdan ziyade, kendi kararlarının doğru olduğu konusunda beni ikna etmeleri kolaydır.			

KISIM II

1	Karar verirken kendimi, sanki büyük bir zaman baskısı altındaymışım gibi hissederim.			
2	Bütün alternatifleri göz önünde tutmayı severim.			
3	Kararları diğer kişilere bırakmayı tercih ederim.			
4	Bütün alternatiflerin dezavantajlarını ortaya çıkarmaya çalışırım.			
5	Son kararı vermeden önce, önemsiz konular üzerinde çok zaman harcarım.			
6	Kararı en iyi şekilde nasıl uygulayabileceğimi enine boyuna düşünürüm.			
7	Bir kararı verdikten sonra bile kararı uygulamayı geciktiririm.			
8	Karar verirken, karar hakkında pek çok bilgi toplamaktan hoşlanırım.			
9	Karar vermekten kaçınırım.			
10	Karar vermek zorunda olduğum zaman, karar üzerinde düşünmeye başlamadan önce uzun süre beklerim.			
11	Karar verme konusunda sorumluluk üstlenmeyi sevmem			
12	Karar vermeden önce amaçlarımı netleştirmeye çalışırım.			
13	Önemsiz, küçük olayların yolunda gitmeyebileceği olasılığı, benim aniden tercihlerimden dönüş yapmama neden olur.			
14	Bir karar benim tarafımdan veya başka biri tarafından verilecekse, ben karar vermeyi diğer kişiye bırakırım.			
15	Ne zaman zor bir kararla karşı karşıya gelsem, iyi bir çözüm yolu bulma konusunda kendimi kötümser hissederim.			
16	Seçim yapmadan önce çok fazla dikkatli davranırım.			
17	Zorunda kalmadıkça karar vermem.			
18	Son ana kadar karar vermeyi geciktiririm.			
19	Çok daha bilgili kişilerin benim yerime karar vermelerini tercih ederim.			
20	Karar verdikten sonra, kararın doğru olduğuna kendimi inandırmak için çok zaman harcarım.			
21	Karar vermeyi ertelerim.			
22	Acilen karar vermem gereken bir durumda doğru düşünemem.			

9. ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

Ecvet KURT, 1968 yılında Trabzon' da doğdu. İlk, Orta ve Lise eğitimini tamamladıktan sonra; KTÜ Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünü bitirdi. Karate Branşında Milli sporcu ve 5. Kademe Teknik Direktör belgesine sahiptir. Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü' de Spor Uzmanı kadrosu ile Mehmet Akif ERSOY Spor Kompleksinde Tesis Müdürü olarak görev yapmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Adres : Ecvet KURT, Trabzon

E-Posta : ecvetkurt@gmail.com

Tel : (0532) 414 83 58